

ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่ออุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่

นางสาวกุสุมา อาณาสัย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EFFECT OF POPULIST POLICY ON DEMAND FOR MOBILE PHONES

Miss Kusuma Archasai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

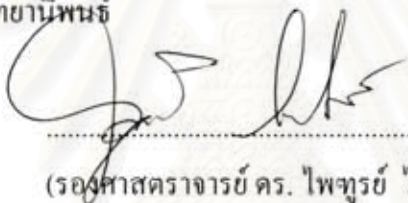
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่ออุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่
โดย นางสาวกุสุมา อาณาชัย
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา สานติศาสน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. โสติชฌร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. อิสรา สานติศาสน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยรัตน์ เอี่ยมกุลวัฒน์)

..... กรรมการ
(ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ)

กฤษมา อาณาชัย : ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่ออุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่.
(THE EFFECT OF POPULIST POLICY ON DEMAND FOR MOBILE PHONES) อ.ที่ปรึกษา :
รศ.ดร.อิสรา ศานติศาสตร์, 86 หน้า.

หลังจากที่พรรคไทยรักไทยได้เข้ามาบริหารประเทศในปี 2544 ได้มีการนำนโยบายประชานิยมมาใช้ ซึ่งมีผลให้อำนาจซื้อของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น อัตราการขยายตัวของทั้งค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ และจำนวนเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่ออุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินนโยบายของรัฐบาลต่อไป

วิทยานิพนธ์นี้ได้วิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนโดยใช้แบบจำลอง Linear Expenditure System (LES) ในการศึกษาผลกระทบดังกล่าว โดยประมาณค่าแบบ Seemingly Unrelated Regression ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลราคาจากสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ที่ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น เฉพาะในภาคกลาง แล้ว โครงการอื่นๆ อีก 3 โครงการ คือ โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน ล้วนทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นในแทบทุกพื้นที่ และที่สำคัญ คือ การเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน ของครัวเรือนในภาคเหนือ การเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ และโครงการพักชำระหนี้ฯ ของครัวเรือนในภาคอีสาน และการเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชนของครัวเรือนในภาคกลาง ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นพร้อมๆ กับแนวโน้มการบริโภคอาหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานมีสัดส่วนลดลง แสดงว่าการเข้าร่วมโครงการเหล่านี้ ผลที่เกิดขึ้นอาจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการให้ครัวเรือนมีเงินรายได้สำหรับใช้ในการลงทุน สร้างงาน และพัฒนาอาชีพ

โครงการแต่ละโครงการมีผลต่อครัวเรือนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป การวางแผนนโยบายจึงควรต้องมีการศึกษาถึงผลได้ผลเสียก่อนการใช้นโยบาย และหลังการใช้นโยบายก็จะต้องมีการติดตามประเมินผล และมีมาตรการที่รัดกุม เพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... กฤษมา อาณาชัย.....
ปีการศึกษา.....2549..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4785556429 : MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: POPULIST / DEMAND / MOBILE PHONE

KUSUMA ARCHASAI: THE EFFECT OF POPULIST POLICY ON DEMAND FOR MOBILE PHONES. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. ISRA SARNTISART, Ph.D., 86 pp.

After Thairakthai party won the election in 2001. The populist policies that raise the purchasing power of household were adopted. At the same time, growth rate of mobile phone expenditure and the number of subscribers rose rapidly. So the purpose of this thesis is to analyze the effect of populist policy on demand for mobile phones to improve the policy in the future.

The consumption behavior of household is analyzed by Linear Expenditure System (LES) and Seemingly Unrelated Regression Technique. The study uses household data from the 2002 Household Socio-economic Survey (SES), and the 2002 regional price data from the Bureau of Trade and Economic Indices.

Results show that while The Universal Health Coverage (30 baht) which increase the marginal expenditure for mobile phones especially in Central, other three policies; Village/Urban Fund (1 million baht), Occupational Rehabilitation Program (the moratorium or decrease the burden farmer's debt scheme) and People Bank Program increase the marginal expenditure for mobile phones in most areas. The importance is the participation in Village/Urban Fund and People Bank Program in North, the participation in Village/Urban Fund and Occupational Rehabilitation Program in Northeast and the participation in People Bank Program in Central, that increase marginal expenditure for mobile phones and decrease marginal expenditure for food, the necessity for living, at the same time. These results show that effects of the policies don't conform to the purposes which expect households to invest in capital goods and develop their occupation.

Effect of each policy in each area is different. So the government must consider about gains and losses before proceed the policies. Furthermore, the measure to evaluate the policies are very necessary to lead the result conform to the purpose.

Field of Study : .....Economics..... Student's Signature : Kusuma Archasai
Academic year : .....2006..... Advisor's Signature : [Signature]

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลที่มีพระคุณต่อผู้เขียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสตร์ ที่ได้ให้ความเอาใจใส่ สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษาและให้ข้อคิดเห็นที่มีประโยชน์ ตลอดจนช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ เอี่ยมกุลวัฒน์ และ ดร. สมประวิณ มั่นประเสริฐ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษา ตลอดจนช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และญาติพี่น้อง ที่สนับสนุนผู้เขียนในด้านการเงินมาโดยตลอด อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจ แก่ผู้เขียนจนทำให้ผู้เขียนสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จ ตลอดจนขอขอบคุณเพื่อน ๆ สุมนา กันยรัตน์ ชัชชญา สันติ พิณน้อยหน้า ที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือผู้เขียนเสมอมา สุดท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	8
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	9
1.4 สมมติฐาน.....	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประชานิยม.....	10
2.1 ความหมายของประชานิยม.....	10
2.2 ตัวอย่างการใช้นโยบายประชานิยมของประเทศในละตินอเมริกา.....	13
2.3 เปรียบเทียบประชานิยมในไทยและละตินอเมริกา.....	18
2.4 ความเป็นมา หลักการและวัตถุประสงค์ ของโครงการประชานิยมต่างๆ	19
2.4.1 โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	19
2.4.2 โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย.....	23
2.4.3 โครงการธนาคารประชาชน.....	27
2.4.4 โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค.....	30
บทที่ 3 วรรณกรรมปริทัศน์.....	35
3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับประชานิยม.....	35
3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่.....	40
3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภค.....	42

บทที่ 4 วิธีการศึกษา.....	45
4.1 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	45
4.1.1 ข้อมูลทางด้านครัวเรือน.....	45
4.1.2 ข้อมูลทางด้านราคา.....	45
4.2 ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษา.....	46
4.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
บทที่ 5 ผลการศึกษา.....	53
5.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง.....	53
5.2 ค่าใช้จ่ายผูกพัน.....	57
5.3 แนวโน้มการใช้จ่าย.....	58
5.4 ความยืดหยุ่นต่างๆ.....	60
5.4.1 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค).....	60
5.4.2 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา.....	61
5.4.3 ความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา.....	61
5.5 อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม ที่มีต่อการบริโภคสินค้า ของครัวเรือน.....	64
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	75
6.1 บทสรุป.....	75
6.1.1 ระดับการใช้จ่ายผูกพันและแนวโน้มการใช้จ่าย.....	76
6.1.2 ความยืดหยุ่น.....	77
6.1.3 อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม.....	78
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	80
6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	80
6.2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	81
รายการอ้างอิง.....	82
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	86

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผู้เช่า ปี พ.ศ.2543-2547.....	3
1.2 GDP per Capita (Purchasing Power of Parity: PPP) ปี 2542-2547 ของประเทศไทยในภูมิภาคอาเซียน.....	4
1.3 จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน ปี พ.ศ.2542- 2547.....	4
1.4 อัตราการเจริญเติบโตของเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน.....	5
2.1 หนี้สินเกษตรกรไทยต่อครัวเรือน.....	24
2.2 ขนาดหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรของปีเพาะปลูก 2534/35-2542/43.....	24
2.3 จำนวนลูกค้าและจำนวนหนี้เงินกู้ของ ธ.ก.ส.....	25
2.4 คุณภาพของเกษตรกรรายย่อยที่เป็นเป้าหมาย ณ 31 มี.ค. 2544.....	26
3.1 การเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนที่เข้าร่วม โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ ระดับรากหญ้า.....	38
3.2 การเปลี่ยนแปลงรายจ่ายของครัวเรือนที่เข้าร่วม โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ ระดับรากหญ้า.....	38
3.3 สถานการณ์หนี้ครัวเรือนของไทย.....	38
5.1 จำนวนและลักษณะการกระจายของตัวอย่างครัวเรือน.....	54
5.2 สถิติรายได้ต่อเดือนของครัวเรือนโดยเฉลี่ย.....	54
5.3 สถิติเฉลี่ยรายจ่ายบริโภคของครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามหมวดสินค้า.....	55
5.4 ร้อยละของรายจ่ายบริโภคของครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามหมวดสินค้า.....	56
5.5 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ.....	56
5.6 ผลการประมาณค่าใช้จ่ายผูกพัน (γ_i).....	57
5.7 ผลการประมาณแนวโน้มการใช้จ่าย (β_i).....	58
5.8 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ (ϵ_i) ความยืดหยุ่นต่อราคา (ϵ_{pi}) และความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา (ϵ_{ij}) ของครัวเรือนแต่ละพื้นที่.....	63
5.9 ผลการประมาณค่าอิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ ที่มีต่อการบริโภคสินค้าของครัวเรือน.....	65

สารบัญรูปลภาพ

รูปที่

หน้า

1.1 ค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ต่อเดือนของครัวเรือนในประเทศไทย

ปี 2535-2547.....

8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

ประเทศไทยได้มีการนำโทรศัพท์มาใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเป็นครั้งแรกใน พ.ศ.2424 จากนั้น ก็ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ จากต่างประเทศเข้ามาใช้พัฒนากิจการโทรศัพท์ของประเทศไทยเรื่อยมา ความนิยมใช้โทรศัพท์ของประชาชนก็เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ประเทศไทยก็ยังประสบปัญหาความไม่เพียงพอในด้านปริมาณ และคุณภาพการให้บริการด้านสื่อสารโทรคมนาคม อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจได้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วสวนทางกับการขยายตัวของระบบโทรศัพท์ที่ต้องใช้สายในแบบดั้งเดิม ซึ่งขาดแคลนไม่เพียงพอกับความต้องการ และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจ จึงทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบคือรัฐวิสาหกิจ 2 องค์กร ได้แก่ การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) และ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) ได้เล็งเห็นถึงความขาดแคลนเครื่องมือในการสื่อสารของประชาชน จึงได้เริ่มโครงการวิทยุโทรศัพท์ระบบเซลลูลาร์ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความขาดแคลนคู่สายโทรศัพท์และเลขหมายโทรศัพท์

ในปี 2529 ประเทศไทยก็ได้มีระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยผู้ให้บริการรายแรกคือ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ซึ่งได้เปิดให้บริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบ NMT470 (Nordic Mobile Telephone) โดยโทรศัพท์เคลื่อนที่เครื่องแรกๆ ของประเทศไทยมีราคาอยู่ในหลักแสน นอกจากนี้พื้นที่ให้บริการก็ไม่ครอบคลุม ผู้ใช้บริการจึงมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ในวงนักธุรกิจเท่านั้น

ต่อมาการสื่อสารแห่งประเทศไทย ได้ลงทุนนำโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบ AMPS800 (Advanced Mobile Phone System) ซึ่งเป็นมาตรฐานของอเมริกาใช้ความถี่วิทยุย่าน 800 เมกะเฮิร์ต มาเปิดให้บริการ ส่วนองค์การโทรศัพท์ฯ ก็ได้นำระบบ NMT900 ซึ่งเป็นระบบที่ได้รับความนิยมในหลายประเทศเข้ามาแข่งขันอีกระบบ นับวันการแข่งขันยิ่งรุนแรงขึ้น ทั้งสองหน่วยงานเห็นว่าการลงทุนขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมทั่วประเทศจะต้องใช้เงินและเวลามาก จึงได้เชิญภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนในลักษณะ BTO (Build Transfer Operate) ซึ่งมีลักษณะคือ เอกชนดำเนินการสร้างเครือข่าย จากนั้นส่งมอบทรัพย์สินให้ภาครัฐ แล้วจึงดำเนินการแบ่งรายได้ให้กับภาครัฐในอัตราส่วนที่ตกลงกันไว้ นี่จึงเป็นจุดกำเนิดของสองยักษ์ใหญ่ในวงการโทรศัพท์มือถือคือ บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส: AIS ในกลุ่มชินวัตร ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบ NMT900 (Cellular 900) ผู้ร่วมลงทุนขององค์การโทรศัพท์ฯ และบริษัทโทเทิล แอ็คเซส คอมมูนิเคชั่น: TAC ในเครือ UCOM

ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบ AMPS800 (WorldPhone800/ DTAC800) ผู้ร่วมลงทุนของการสื่อสารแห่งประเทศไทย

จากการที่โทรศัพท์เคลื่อนที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากประชาชน ทำให้มีการพัฒนาเอาระบบใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพเข้ามาใช้มากขึ้น โดยนำระบบ Digital เข้ามาใช้แทนระบบเดิมซึ่งเรียกว่าระบบ Analog โดยมาตรฐานที่ใช้ในระบบ Digital ได้แก่ ระบบ GSM (Global System for Mobile Communications) ระบบ PCN (Personal Communication Network) และระบบ CDMA (Code Divison Multiple Access) จนในปัจจุบัน มีผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่รวม 6 ราย ดังนี้

1. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย หรือ บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด เป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ NMT470
2. การสื่อสารแห่งประเทศไทย เป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ AMPS800
3. บริษัท แอ็ดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) หรือ AIS ได้รับสัมปทานจากองค์การโทรศัพท์ฯ เป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ NMT900, ดิจิตอล GSM 900, วันทูคอล และ GSM1800
4. บริษัท โทเทิล แอ็คเซส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ TAC เป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ เวลด์โฟน 800 และเวลด์โฟน 1800 ดิจิตอล (PCN1800)
5. บริษัท ทีเอ ออเรนจ์ จำกัด หรือ Orange เป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบออเรนจ์ ในย่านความถี่ 1800 MHz
6. บริษัท ฮัทชิสัน ซีเอที ไวส์เลส มัลติมีเดีย จำกัด หรือ Hutch เป็นผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ CDMA2000 1X ในย่านความถี่ 800 MHz

โทรศัพท์เคลื่อนที่ กลายเป็นเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นสำหรับการติดต่อในยุคปัจจุบัน การพัฒนาประโยชน์ของโทรศัพท์ให้สามารถทำงานได้มากกว่าการโทรออก รับสายทั่วไป ยิ่งทำให้โทรศัพท์เคลื่อนที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น พิจารณาจากจำนวนเลขหมายของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผู้เช่าเฉพาะบริษัทที่ได้สัมปทานจากบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย เดิม) ในตารางที่ 1.1 จะพบว่าตัวเลขเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากปี 2543 มีเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผู้เช่า 1,450,093 เลขหมาย และเพิ่มขึ้นเป็น 14,175,286 เลขหมายในปี 2548 ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 10 เท่าภายในระยะเวลาเพียง 5 ปี โดยเลขหมายที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่มาจากเลขหมายในระบบ 900 จีเอสเอ็ม และระบบ 900 จีเอสเอ็ม (1-2-call)

ตารางที่ 1.1 จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผู้เช่า ปี พ.ศ.2543-2547

รายการ	2543	2544	2545	2546	2547	2548
โทรศัพท์เคลื่อนที่	1,450,093	3,836,956	9,290,015	13,224,265	15,043,599	16,158,911
ระบบ 470 เอ็นเอ็มที	20,342	13,842	9,988	6,548	3,770	3,526
ระบบ 900 เอ็นเอ็มที	502,363	268,891	12,027	335	329	-
ระบบ 900 จีเอสเอ็ม	927,388	2,107,411	2,306,011	1,860,917	1,878,477	1,863,539
ระบบ 900 จีเอสเอ็ม (1-2-call)	-	1,446,812	6,961,989	11,211,075	12,972,642	14,175,286
ระบบ 1900 เมกะเฮิร์ตซ์	-	-	-	145,390	188,381	116,560

ที่มา: บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

หากมองในแง่การใช้สอยแล้วโทรศัพท์เคลื่อนที่นับว่าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างหนึ่ง ที่อำนวยความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้อย่างมาก อย่างไรก็ตามอาจถือได้ว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยชนิดหนึ่ง เนื่องจากผู้ใช้บริการต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งตัวเครื่อง โทรศัพท์ตลอดจนค่าบริการรายเดือนที่ค่อนข้างสูง แม้ว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะลดลงมากในปัจจุบันก็ตาม โดยจากเดิมโทรศัพท์เคลื่อนที่มักเป็นที่นิยมใช้กันในแวดวงธุรกิจเท่านั้น แต่ปัจจุบันพบว่าได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประชาชนแทบทุกเพศทุกวัย ทุกกลุ่มอาชีพ ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะราคาที่ต่ำลงมาอย่างมากเมื่อเทียบกับในอดีต อิทธิพลของการโฆษณาจากสื่อต่างๆ และรูปแบบการดำรงชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของประเทศในภูมิภาคอาเซียนก็จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน ในช่วงปีก่อนหน้าที่รัฐบาลทักษิณเข้ารับตำแหน่ง คือ ช่วงปี 2542-2543 และเมื่อในช่วงปี 2543-2544 ที่รัฐบาลทักษิณ 1 เข้ารับตำแหน่ง อัตราการขยายตัวก็พุ่งสูงถึงร้อยละ 147.1 หรือเมื่อเทียบกับประเทศที่มี GDP per Capita ใกล้เคียงกันในภูมิภาคอาเซียน คือ ประเทศมาเลเซีย และฟิลิปปินส์ (ตารางที่ 1.2) จะเห็นได้ว่าอัตราการขยายตัวเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของไทยอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศทั้งสองในปี 2542-2543 จากนั้นอัตราการขยายตัวก็สูงกว่ามาเลเซีย และฟิลิปปินส์อย่างเห็นได้ชัดในอีก 3 ปีถัดมา และต่ำกว่าทั้งสองประเทศรวมทั้งประเทศอื่นๆ ด้วยในปี 2546-2547 และในปี 2548 จำนวนเลขหมายก็กลับลดน้อยลงจากปี 2547 ถึงร้อยละ 40.98 โดยจำนวนเลขหมาย และอัตราการขยายตัวของเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศต่างๆ ของอาเซียนแสดงในตารางที่ 1.3 และ 1.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 1.2 GDP per Capita (Purchasing Power of Parity: PPP) ปี 2542-2547 ของประเทศใน
ภูมิภาคอาเซียน

หน่วย : ดอลลาร์สหรัฐ

	2542	2543	2544	2545	2546	2547
สิงคโปร์	27,800	26,500	24,700	24,000	23,700	27,800
บรูไน	17,400	17,600	18,000	18,600	23,600	na.
มาเลเซีย	10,700	10,300	9,000	9,300	9,000	9,700
ไทย	6,400	6,700	6,600	6,900	7,400	8,100
ฟิลิปปินส์	3,600	3,800	4,000	4,200	4,600	5,000
อินโดนีเซีย	2,800	2,900	3,000	3,100	3,200	3,500
เวียดนาม	1,850	1,900	2,100	2,250	2,500	2,700
ลาว	1,300	1,700	1,630	1,700	1,700	1,900
พม่า	1,200	1,500	1,500	1,660	1,800	1,700
กัมพูชา	710	1,300	1,500	1,500	1,900	2,000

ตารางที่ 1.3 จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน
ปี พ.ศ.2542-2547

ประเทศ	จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ (พันเลขหมาย)						
	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
สิงคโปร์	1,630.8	2,747.4	2,991.6	3,344.8	3,477.1	3,890.6	4,384.6
บรูไน	66.0	95.0	137.0	n.a.	n.a.	205.9	205.9
มาเลเซีย	2,990.0	4,960.8	7,385.2	9,053.0	11,124.1	14,611.9	19,545.0
ไทย	2,339.4	3,056.0	7,550.0	16,117.0	24,864.0	27,379.0	16,158.9
ฟิลิปปินส์	2,850.0	6,454.4	12,159.2	15,383.0	22,509.6	32,935.9	32,810.0
อินโดนีเซีย	2,221.0	3,669.3	6,520.9	11,700.0	18,800.0	30,000.0	46,910.0
เวียดนาม	328.7	788.6	1,251.2	1,902.4	2,742.0	4,960.0	9,000.0
ลาว	12.1	12.7	29.5	55.2	112.3	204.2	638.2
พม่า	11.4	13.4	22.7	48.0	66.5	92.5	183.4
กัมพูชา	89.1	130.5	223.5	380.0	498.4	861.5	1,062.0

ที่มา: สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ

ตารางที่ 1.4 อัตราการเจริญเติบโตของเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค
อาเซียน

ประเทศ	อัตราการเจริญเติบโตของเลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่					
	ปี'42-'43	ปี'43-'44	ปี'44-'45	ปี'45-'46	ปี'46-'47	ปี'47-'48
สิงคโปร์	68.47	8.89	11.81	3.96	11.89	12.70
บรูไน	43.94	44.21	-	-	-	0.00
มาเลเซีย	65.91	48.87	22.58	22.88	31.35	33.76
ไทย	30.63	147.05	113.47	54.27	10.12	-40.98
ฟิลิปปินส์	126.47	88.39	26.51	46.33	46.32	-0.38
อินโดนีเซีย	65.21	77.72	79.42	60.68	59.57	56.37
เวียดนาม	139.91	58.66	52.05	44.13	80.89	81.45
ลาว	4.96	132.28	87.12	103.44	81.83	212.54
พม่า	17.54	69.40	111.45	38.54	39.10	98.27
กัมพูชา	46.46	71.26	70.02	31.16	72.85	23.27

ที่มา: จากการคำนวณ

จากอัตราการขยายตัวของหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ในช่วงปี 2543-2544 ข้างต้น อาจทำให้มองได้ว่า มีสาเหตุมาจากนโยบายของรัฐบาลทักษิณก็เป็นได้ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่ากลุ่มทุนสื่อสารโทรคมนาคมนั้นก็คือกลุ่มที่กุมอำนาจทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอยู่ จึงอาจมีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มทุนดังกล่าวและนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีการใช้จ่ายด้านโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มมากขึ้น เช่น นโยบายที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย ใ้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้ประชาชนนำเงินไปใช้จ่ายใช้สอย ซื้อสินค้า เป็นต้น

จากผลการเลือกตั้งในเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งพรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะด้วยคะแนนเสียงอย่างฉิวเฉียด ชัยชนะครั้งนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลอันเนื่องมาจากนโยบายที่พรรคไทยรักไทยได้หาเสียงไว้อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง การพักชำระหนี้และลดภาระหนี้แก่เกษตรกรรายย่อย อีกทั้งต่อมายังได้เสนอนโยบายใหม่ๆ ในทิศทางเดียวกัน เช่น ธนาคารประชาชน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แปลงสินทรัพย์เป็นทุน รวมทั้งโครงการเอื้ออาทรต่างๆ อาทิ คอมพิวเตอร์เอื้ออาทร บ้านเอื้ออาทร ฯลฯ ส่งผลให้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้ารวมทั้งสวัสดิการรักษายาบาลของพรรคไทยรักไทยเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง เพราะเป็นนโยบายที่ใช้งบประมาณสูงและสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจไทยอย่างมาก

นโยบายต่างๆ ข้างต้นมักถูกเรียกว่านโยบาย “ประชานิยม” ซึ่งในด้านเศรษฐกิจมหภาคหลักการของนโยบายนี้คือ การใช้นโยบายการเงินการคลังเพิ่มอุปสงค์เข้าไปในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเพิ่มค่าใช้จ่ายของรัฐบาล ด้วยการดำเนินนโยบายขาดดุลงบประมาณเพื่อกระตุ้นอุปสงค์ภายใน ขณะเดียวกันก็เพิ่มค่าจ้างหรือสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนกลุ่มรากหญ้าซึ่งเป็นฐานเสียงเพื่อเพิ่มอำนาจซื้อหรือกระตุ้นการบริโภค ดังจะเห็นได้จากกรณีที่โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน และโครงการธนาคารประชาชนมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนกู้ยืมเพื่อลงทุน เช่นเดียวกับโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรนำเงินต้นที่ไม่ต้องชำระเป็นเวลา 3 ปีไปใช้ลงทุนเพิ่มเติม ขณะที่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำหน้าที่เป็นช่องทางหนึ่งในการรองรับการลงทุนจากกองทุนหมู่บ้าน ส่วนโครงการ 30บาทรักษาทุกโรค แม้ทำหน้าที่ลดรายจ่ายค่ารักษาพยาบาลเป็นเบื้องแรก แต่ก็เป็นการเพิ่มอำนาจซื้อให้แก่ประชาชนในเวลาเดียวกัน เพราะเมื่อรายจ่ายในการรักษาพยาบาลลดลง เงินที่จะนำไปใช้ในการบริโภคสินค้าอื่นก็จะมีมากขึ้น ซึ่งโครงการเหล่านี้ดำเนินการภายใต้แนวคิดทางเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรีนโยบายว่า “เมื่อ... เศรษฐกิจฐานล่างแข็ง เศรษฐกิจฐานบนแข็งตาม เมื่อกำลังซื้อของประชาชนเกิด ธุรกิจก็จะอยู่ได้ วิสาหกิจขนาดกลางก็จะอยู่ได้ บริษัทใหญ่ก็จะอยู่ได้ ในที่สุดตลาดหลักทรัพย์ก็ขึ้น อัตราการเจริญเติบโตจะตามมาทั้งระบบ”

อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการที่เฝ้าดูการดำเนินนโยบายเหล่านี้บางท่านเตือนด้วยความเป็นห่วงว่านโยบายเหล่านี้ อาจก่อหายนะแก่เศรษฐกิจไทยได้ เช่น ไสว บุญมา (2546) ที่ได้กล่าวว่า “มาตรการต่าง ๆ ที่เริ่มต้นแล้วอาจจะกระตุ้นเศรษฐกิจให้กระเตื้องขึ้นบ้าง โดยเฉพาะการอัดฉีดเงินของรัฐเข้าไปในระดับท้องถิ่นซึ่งจะทำให้เกิดการบริโภคเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดปฏิภณียาลูกโซ่ต่อไปชั่วระยะหนึ่ง แต่ผลดีของมาตรการเหล่านั้นอาจแฝงไว้ด้วยคำสาป เช่น การขาดดุลกับต่างประเทศ ภาวะเงินเฟ้อ หรือการลงไว้ซึ่งนิสสัยบริโภคเกินตัวหรือหวังของได้เปล่า ซึ่งจะมีผลทางลบต่อไปในระยะยาว” และอัญชลี ไพรีรัก (2545) ได้กล่าวเชิงความเห็นของ อัมมาร สยามวาลา นักเศรษฐศาสตร์อาวุโสไว้ว่า “นโยบายประชานิยมของรัฐบาลเป็นการสร้างความต้องการเทียมขึ้นมาซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการสร้างหนี้สินให้กับรัฐบาลด้วย เพราะเป็นการใช้จ่ายเงินโดยไม่มีผลผลิต ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการออมเงินของคนไทย ไม่สามารถกระตุ้นการลงทุนในประเทศ และไม่สามารถเรียกความไว้นื้อเชื่อใจกลับคืนมาได้ ประเทศไทยจะขาดดุลงบประมาณไปเรื่อย ๆ และเศรษฐกิจก็จะตกต่ำลงไปอีก”

แม้ว่านโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจรากหญ้าของรัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ “คนจน” มีโอกาสเข้าถึงทุนง่ายขึ้น แต่ก็มิได้มีวิธีการควบคุมการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นำไปชำระหนี้ในระบบและนำไปใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน ชื่อ รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น โดย

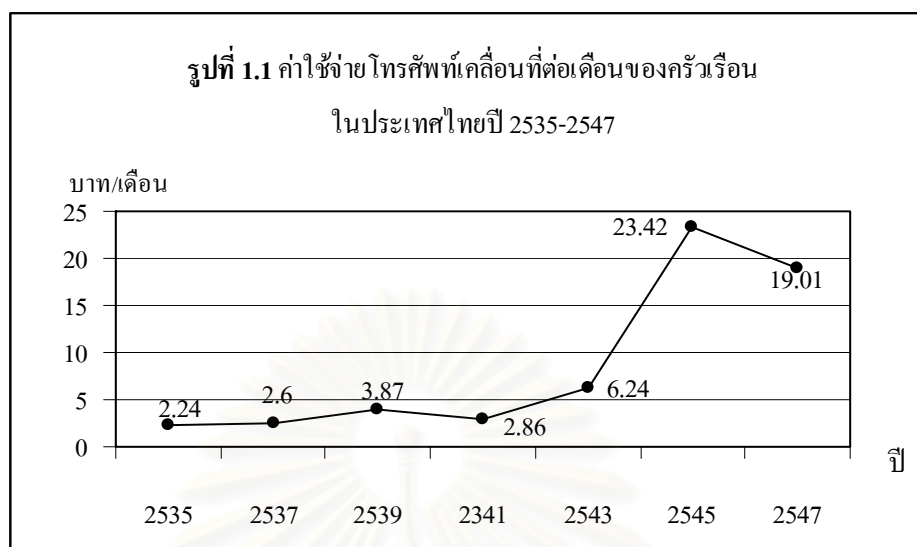
ไม่ได้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และรายได้ซึ่งจะก่อให้เกิดหนี้เสียในระยะยาว อาจกลายเป็นปัญหาเศรษฐกิจต่อเนื่องตามมา

มีหลายประเทศที่ได้ใช้นโยบายประชานิยม จนต้องเผชิญกับปัญหาร้ายแรงต่างๆ ในภายหลัง ที่เป็นที่กล่าวถึงกันอย่างมาก คือ ประเทศในละตินอเมริกา โดยผู้นำที่ถูกอ้างชื่อมากที่สุดว่าเป็นผู้นำประชานิยม คือ ฮวน เปรอง (Juan Peron) แห่งอาร์เจนตินา และเกตุโย วาร์กัส (Getulio Vargas) แห่งบราซิล ทั้งนี้ อาจรวมไปถึงผู้นำคนอื่นๆ เช่น ลาซาร์โ คาร์เดนาส (Lazaro Cardenas) แห่งเม็กซิโก หรือ วิคเตอร์ ราอูล ฮายา เดอ ลา ทอเร (Victor Raul Gaya de la Torre) แห่งเปรู ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับประชานิยมในประเทศเหล่านี้จะได้กล่าวถึงอีกครั้งในบทที่ 2

สำหรับประเทศไทยนั้นหลังจากที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำนโยบายประชานิยมมาใช้เมื่อปี 2544 ทำให้มองว่าประเทศไทยเริ่มดำเนินนโยบายเศรษฐกิจคล้ายคลึงกับละตินอเมริกามากขึ้นทุกที ส่วนหนึ่งก็เห็นได้จากการเร่งกระตุ้นรายจ่ายรวมของระบบเศรษฐกิจทั้งทางด้านการคลังและการเงิน รวมทั้งการผลักดันนโยบายอุดหนุนหรือที่เรียกกันว่านโยบายเอื้ออาทรอย่างกว้างขวาง การศึกษาบทเรียนจากประเทศที่มีประสบการณ์จากการใช้นโยบายประชานิยมจึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศไทย

การดำเนินนโยบายประชานิยมนั้น แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวอาจถูกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้น เช่น มีการนำไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นธุรกิจที่รัฐบาลทักษิณมีผลประโยชน์อยู่ การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาผลของนโยบายประชานิยมที่มีต่ออุปสงค์การบริโภคสินค้า โดยสนใจที่การบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ เมื่อพิจารณาข้อมูลค่าใช้จ่ายเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนตั้งแต่ปี 2535-2547 (รูปที่ 1.1) จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2543-2545 นั้น ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และการดำเนินนโยบายประชานิยมนั้นก็เริ่มมีขึ้นเมื่อกลางปี 2544 จึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่เพิ่มขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: ข้อมูลค่าใช้จ่ายของครัวเรือน จากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2535, 2537, 2539, 2541, 2543, 2545 และ 2547

โดยในที่นี้การศึกษามีได้มีเจตนาที่จะชี้ให้เห็นกรณีที่มีการขยายตัวของโทรศัพท์เคลื่อนที่จะมีประโยชน์ต่อประชาชนหรือไม่ แต่เป็นการมองในประเด็นที่ผู้คุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มทุนสื่อสารโทรคมนาคม การดำเนินนโยบายต่างๆ จึงอาจเป็นการเอื้อต่อผลประโยชน์ของผู้กำหนดนโยบาย โดยมีได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านอื่นๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการเข้าร่วม โครงการประชานิยมของครัวเรือนในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ) และภูมิภาคต่างๆ ทั้ง 4 ภูมิภาค กับปัจจัยอื่นๆ ที่มีต่ออุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่ อุปสงค์สินค้าประเภทอาหาร และสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร
- 2) วิเคราะห์การตอบสนองของอุปสงค์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ และวิเคราะห์ผลของนโยบายประชานิยมของรัฐบาลจากความสัมพันธ์ที่ได้ในข้อ 1)

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่กระทบต่ออุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่ อุปสงค์ของสินค้าประเภทอาหาร และอุปสงค์ของสินค้าที่มีใช้อาหาร ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภูมิภาคต่างๆ ในประเทศไทย เมื่อมีการใช้นโยบายประชานิยม โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลราคาจากสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

1.4 สมมติฐาน

เมื่อประชาชนเข้าร่วมโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจรากหญ้าหรือใช้นโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ น่าจะมีผลทำให้รายได้ของประชาชนเพิ่มขึ้นหรือลดรายจ่ายบางประเภทลง ในขณะที่เดียวกันประชาชนอาจมีการนำเงินที่ได้ไปใช้ในการบริโภคสินค้า จำพวกโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะนโยบายดังกล่าวน่าจะส่งผลต่อครัวเรือนในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของนโยบายประชานิยมและปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่ออุปสงค์การบริโภคสินค้าและบริการของครัวเรือน โดยเฉพาะ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่การกำหนดมาตรการป้องกันผลประ โยชน์แอบแฝงที่จะเกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประชานิยม

2.1 ความหมายของประชานิยม

คำว่า “ประชานิยม” ในประเทศไทยเป็นที่กล่าวถึงและถกเถียงอภิปรายกันมาก ในช่วงรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามการแบ่งแยกหรือการให้คำจำกัดความยังไม่ชัดเจนในแง่ของกระบวนการเกิด ความหมาย และประเภท ในขณะที่ความเข้าใจคำว่า “ประชานิยม” ในเมืองไทยจะผูกโยงเข้ากับลักษณะการดำเนินนโยบายที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณเสียส่วนใหญ่ ซึ่งจริงๆ แล้ว “ประชานิยม” มีที่มาอย่างไร ทำไมจึงจัดว่านโยบายของรัฐบาลทักษิณเป็นประชานิยม จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

“ประชานิยม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Populism และคำว่า Populism มาจากรากศัพท์ภาษาละตินอีกทีหนึ่งว่า Populus ซึ่งแปลว่า ประชาชน

ประชานิยม ในความหมายโดยกว้าง หรือในความหมายที่ใช้ได้กับทุกภูมิภาค ทุกยุคทุกสมัย ก็คือ ความคิดหรือการเคลื่อนไหวใดๆ ก็ได้ที่ให้ความสำคัญ กับประชาชน (ซึ่งมักหมายถึงคนชั้นล่าง หรือสามัญชน) อาจใช้วิเคราะห์ได้กับทั้งคน องค์กร โดยหลายๆ เรื่องอาจเรียกได้ว่าเป็นประชานิยม เพียงแค่บังเอิญทำอะไรที่ให้ความสำคัญกับประชาชน หรือเอาใจประชาชนเป็นพิเศษ ทั้งที่ในความเป็นจริงอาจไม่ได้มี “ประชานิยม” เป็นอุดมการณ์ หรือความคิดชี้นำเลย

ส่วนประชานิยมในความหมายเฉพาะ ซึ่งเกิดขึ้นจริงนั้น แม้ว่าจะเป็นการทำเพื่อประชาชน แต่ก็อาจมิได้เป็น “ประชานิยม” เสมอไป อีกทั้งความหมายของประชานิยมยังมีความต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ของโลก และแต่ละช่วงเวลาอีกด้วย ซึ่ง เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2549) ได้แยกความหมายของประชานิยม ไว้ดังนี้

ความหมายที่ 1 ประชานิยมในรัสเซียและอเมริกา

คำว่า “ประชานิยม” ในรัสเซียปรากฏขึ้นครั้งแรกในปลายศตวรรษที่ 19 (1860-1880 โดยประมาณ) คำว่า Populism นั้นในภาษารัสเซียก็คือ Narodnichestvo หมายถึง ขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม ที่เห็นว่าประชาชนที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ชาวนา หรือเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ขบวนการประชานิยมในรัสเซียส่วนใหญ่ ทุ่มเทการพัฒนาชนบท ด้วยการรื้อฟื้นและพัฒนาสหกรณ์ซึ่งอยู่บนที่ดินส่วนรวมในหมู่บ้านทั้งหลายขึ้นมา มุ่งอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของ

สังคม ซึ่งก็คือเกษตรกรและชาวนา เป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคม นอกจากนี้ยังปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงประเทศทั้งแบบทุนนิยม และสังคมนิยมด้วย

ส่วนประชานิยมในอเมริกาก็มีลักษณะใกล้เคียงกันกับรัสเซีย โดยคำว่า Populism ปรากฏครั้งแรกในการใช้เรียกพรรคการเมืองและขบวนการเกษตรกรในภาคใต้และตอนกลางของภาคตะวันตก (Midwest) ของอเมริกาในปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้ก่อตั้งพรรค People's Party ขึ้น โดยพวกประชานิยมในอเมริกาให้ความสำคัญกับเกษตรกร เนื่องมาจากเห็นว่าในการพัฒนาประเทศไปเรื่อยๆ นั้นเกษตรกรจะกลายเป็นลูกจ้าง ซึ่งพวกประชานิยมไม่เชื่อว่า ลูกจ้าง หรือผู้ขายแรงงาน จะเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดีได้เท่ากับเกษตรกรซึ่งเป็นอิสระชน ผู้มีที่ดินและปัจจัยการผลิตที่เป็นของตนเอง

ขบวนการประชานิยมที่เน้นเกษตรกรและชาวนาชนบทเป็นกำลัง ทั้งในรัสเซียและอเมริกาเติบโตเฟื่องฟูอยู่ไม่กี่ทศวรรษ ก็สูญสลายไปในที่สุด แม้ว่าจะยังได้ยืมชื่อ People's Party อยู่บ้างในอเมริกา แต่ก็ไม่ได้เน้นเกษตรกรเป็นหลัก แต่เน้นที่ชาวบ้านหรือสามัญชน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นชาวนาชนบทหรือชาวนา ชาวไร่

ความหมายที่ 2 ประชานิยมในละตินอเมริกา

ประชานิยมในความหมายนี้ เริ่มเกิดขึ้นในละตินอเมริกา ตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือช่วงทศวรรษ 1920 ต่อกับช่วงทศวรรษ 1930 โดยจะมีลักษณะที่ผู้นำมีความโดดเด่น มีบารมีและมีนโยบายที่มุ่งสงเคราะห์ชนชั้นล่าง โดยเฉพาะคนยากจนในเมือง เพื่อให้คนเหล่านี้เป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของตน ผู้นำประชานิยมในความหมายนี้ เช่น ประธานาธิบดีเปโรง แห่งอาร์เจนตินา ประธานาธิบดีคูโบโก้ ชาเวซ แห่งเวเนซุเอลา ประธานาธิบดีฟูจิโมริ แห่งเปรู เป็นต้น ประชานิยมตามความหมายนี้ จะปฏิเสธระบบทุนนิยมสมบูรณ์แบบ และระบบสังคมนิยมสมบูรณ์แบบ แต่จะเลือกรับบางส่วน มาวางยุทธศาสตร์หรือนโยบายของตน นอกจากนี้ยังไม่ต้องการให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนของชนชั้นล่าง ไม่ต้องการให้คนจนหมดไป เพราะต้องการให้คนเหล่านี้พึ่งพารัฐบาลตลอดไป เพื่อเป็นฐานเสียง ดังนั้นนโยบายต่างๆ จึงมักไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง เช่น การให้คนจนกู้เงินจากรัฐได้ง่ายแต่จำนวนไม่มาก การให้คูปองส่วนลดแก่ผู้มีรายได้น้อย เพื่อนำไปซื้ออาหาร การให้ประชาชนโดยสารหรือขนส่งในราคาต่ำ เป็นต้น

ประชานิยมในละตินอเมริกามักถูกมองในแง่ลบ ว่ามีนโยบายเศรษฐกิจที่เอาใจประชาชนในทางที่ผิด จนเสถียรภาพและประสิทธิภาพของเศรษฐกิจเสีย ฐานะทางการเงินและการคลังของประเทศเสื่อม นโยบายทั้งหลายมักทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ หรือทำให้ค่าเงินสกุลประจำชาติตกต่ำ ประเทศตกเป็นหนี้ต่างประเทศมหาศาล ทั้งนี้ก็เพราะรัฐบาลเข้าแทรกแซงระบบตลาดไม่ทำงาน

ความหมายที่ 3 ประชานิยมในประเทศตะวันตก

พรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นพวกชาตินิยม จัดได้ว่า เป็นประชานิยมในความหมายนี้ พวกนี้จะถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ตะวันตก โดยยืนยันว่าวิสัยทัศน์ของตน เป็นไปตามแนวคิดของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม ที่ไม่พูด ไม่ทำ หรือไม่แสดงตนออกมา โดยวิจารณ์การเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยว่า กีดกันไม่ให้ประชาชนทั่วไปมีโอกาสเข้าสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่สำคัญ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันก็วิจารณ์เศรษฐกิจแบบทุนนิยมและระบบตลาดว่า ยังไม่รับใช้หรือเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนเท่าที่ควร ดังนั้น รัฐจึงควรมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจ

โดยจะสังเกตได้ว่าคนส่วนใหญ่ในยุโรปหรือประเทศตะวันตกทั้งหลายนั้นเป็นชนชั้นกลาง ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่ในความหมายนี้จึงเป็นคนชั้นกลาง หรือคนธรรมดาที่ถูกกีดกันจากการเมืองหรือการกำหนดนโยบาย ไม่ได้หมายถึงคนยากจน ดังเช่นในสองความหมายแรก

หากพิจารณาตามความหมายทั้ง 3 ข้างต้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร น่าจะเป็นผู้นำประชานิยมที่ใกล้เคียงกับความหมายที่ 2 คือประชานิยมในละตินอเมริกามากที่สุด โดยเฉพาะในส่วนของลักษณะที่ผู้นำมีความโดดเด่น มีบารมีและมีนโยบายที่มุ่งเอาใจประชาชนเพื่อแลกกับคะแนนเสียง อย่างไรก็ตาม ประชานิยม ในประเทศไทย ก็ยังมีหลายอย่างที่แตกต่างกับประชานิยมในละตินอเมริกา ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป หลังจากนำเสนอเกี่ยวกับประสบการณ์การใช้ นโยบายประชานิยมของประเทศในละตินอเมริกา

2.2 ตัวอย่างการใช้นโยบายประชานิยมของประเทศในละตินอเมริกา

ตัวอย่างของประเทศที่มีการใช้นโยบายประชานิยม จนต้องเผชิญกับปัญหาร้ายแรงต่างๆ ที่ตามมาในภายหลังนั้นก็มิให้เห็นอยู่หลายประเทศด้วยกัน ที่เป็นทีกล่าวถึงกันอย่างมากที่สุดก็คือ ประเทศในละตินอเมริกา โดยผู้นำที่ถูกอ้างชื่อมากที่สุดว่าเป็นผู้นำประชานิยม คือ ฮวน เปรอง (Juan Peron) แห่งอาร์เจนตินา ทั้งนี้ อาจรวมไปถึงผู้นำคนอื่นๆ เช่น ลาซาร์โ คาร์เดนาส (Lazaro Cardenas) แห่งเม็กซิโก หรือ วิกเตอร์ ราอูล ฮายา เดอ ลา ทอเร (Victor Raul Gaya de la Torre) แห่งเปรู ในที่นี้จะได้กล่าวถึงกรณีตัวอย่างประเทศที่นำประชานิยมมาใช้ 3 ประเทศด้วยกัน นั่นคือ อาร์เจนตินา เวเนซุเอลา และเปรู

1) ประชานิยมในอาร์เจนตินา

ผู้นำประชานิยมที่มีบทบาทสำคัญในอาร์เจนตินาซึ่งจะนำมากล่าวถึงในที่นี้ก็คือ ฮวน เปรอง (Juan Peron) เปรองสร้างฐานอำนาจจากการเป็นรัฐมนตรีแรงงานและสวัสดิการ ในระหว่างที่ เปโร รามิเรซ (Pedro Ramirez) ยังดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีอยู่ ต่อมาเมื่อได้เป็นประธานาธิบดีอาร์เจนตินาช่วง ค.ศ.1946-1955 ก็ยังคงมุ่งขยายฐานการเมืองออกไปอีก โดยการจัดสวัสดิการสังคมและการโฆษณา เปรองใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อทุกอย่าง ควบคุมสื่อทุกประเภท เพื่อให้สนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้กับเขา โดยใช้ทุกวิธีแม้กระทั่งอำนาจบังคับ

เปรองประกาศว่า จะสร้างชาติให้มีความยุติธรรมทางสังคม มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ และมีอาชีพโดยทางการเมือง งานหลักของเปรอง คือ การให้สวัสดิการแก่คนงาน ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ และคนอ่อนแอ โดยมี เอวิตา (Evita) ภริยา เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับคนในชนบท และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงานสังคมสงเคราะห์ แผนสวัสดิการสังคมของเปรองล้วนแล้วแต่มีขนาดใหญ่ เช่น นำรถไฟ ไฟฟ้า ประปามาเป็นของรัฐ ยกเลิกหนี้ต่างประเทศ ให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้งและจัดกองทัพให้ทันสมัย เป็นต้น

วิกฤตของอาร์เจนตินาหลังสิ้นสุดยุคเปรอง

เปรองถูกรัฐประหารในเดือนกันยายน ค.ศ.1955 แต่ต่อมาอาร์เจนตินาประสบปัญหาเศรษฐกิจและเกิดความวุ่นวายทางการเมือง จึงได้รับเชิญให้กลับมาอยู่ในกองทัพในปี 1973 ต่อมาได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีแต่เสียชีวิตในปี 1974 อิสซาเบล (Isabel) ภริยาคนที่ 3 ของเปรองขึ้นครองอำนาจแทน แต่ก็ถูกทหารขจัดออกในปี 1976 เนื่องจากเธอและบรรดาที่ปรึกษาไม่มีความสามารถพอ ไม่นานก็นำประเทศเข้าสู่ความโกลาหลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

ชีวิตของชาวอาร์เจนตินาวนเวียนอยู่ที่เรื่อง 4 เรื่อง คือ อำนาจการเมือง การเป็นผู้นำที่มีบารมี การพัฒนาเศรษฐกิจ และประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ

ในสมัยที่ นายอัลฟองซินเป็นประธานาธิบดี ปัญหาเงินเฟ้อซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังตั้งแต่เปรองเป็นประธานาธิบดีสมัยแรกนั้น กลับมาเกิดอย่างมากอีกครั้ง จนทำ อัลฟองซิน ต้องประกาศขอมวางมือทางการเมืองและมอบอำนาจให้คาร์ลอส ซาอูล เมเนม (Carlos Saul Menem) ที่มาจาก การเลือกตั้งจากพรรคเปรอง เมเนมให้คำมั่นว่าจะสนองความต้องการของมวลชนและสภาพแรงงานแต่ทางปฏิบัติ กลับละทิ้งสวัสดิการทางสังคม หันไปนิยมตลาดเสรี ที่นำเสนอ โดยโดมิงโก คัลวาโย (Domingo Cavallo) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคลัง การดำเนินการภายใต้แนวคิดนี้ประสบความสำเร็จในตอนแรก จนทำท่าว่าจะสามารถแก้ปัญหาเงินเฟ้อและสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจตลอดจนนำประเทศไปสู่สันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองได้

แต่เหตุการณ์ก็มีได้เป็นเช่นนั้น ความสำเร็จของคัลวาโย กลับต้องแลกด้วยการขายอุตสาหกรรม บริการและทรัพยากรของชาติ เช่น สายการบิน โทรศัพท์ ทางหลวง รถไฟใต้ดิน กระทั่งอุตสาหกรรมน้ำมันซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาติ การตรึงค่าเงินไว้เท่ากับเงินดอลลาร์สหรัฐ ของคัลวาโยช่วยรักษาเสถียรภาพของเงิน แต่ในที่สุดกลับทำลายการส่งออกเนื่องจากค่าเงินเปโซสูงเกินจริง เพราะมูลค่าที่แท้จริงลดลงอย่างต่อเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ การลงทุนในอุตสาหกรรมเคลื่อนย้ายไปที่บราซิลที่มีแรงงานถูกและราคาสู้กับการแข่งขันในโลกได้

ผลพวงของการดำเนินนโยบายดังกล่าว ได้สร้างภาระให้กับชาวอาร์เจนตินามากมาย ผู้ที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอาร์เจนตินาหลังจากนี้ จนถึงปัจจุบัน ล้วนต้องเผชิญกับปัญหาหนัก เช่น ปัญหาการคอร์ปชั่น ปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ วิกฤตเศรษฐกิจ และการว่างงาน เป็นต้น

2) ประชาชนิยมในเวเนซุเอลา

ประธานาธิบดี ฮูโก ชาเวซ (Hugo Chavez) แห่งเวเนซุเอลา เป็นผู้หนึ่งที่ดำเนินรอยตามผู้นำอาร์เจนตินา ประธานาธิบดีชาเวซเป็นอดีตนายทหาร ผู้ได้รับคะแนนเลือกตั้งอย่างท่วมท้น เพราะการเสนอนโยบายประชานิยมเพื่อขจัดความความยากจน และปราบความฉ้อฉลอันร้ายแรงในเวเนซุเอลา

การชุนโยบายประชานิยมได้รับความสำเร็จ เพราะชาวเวเนซุเอลาส่วนมากยากจนทั้งที่ประเทศมีน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติจำนวนมาก การได้เงินจำนวนมากมาอย่างง่ายขายกระตุ้นให้เกิดนโยบายที่ไม่เหมาะสม รัฐบาลนำเงินไปลงทุนในโครงการใหญ่ๆ ซึ่งไม่ได้ผลตอบแทนคุ้มค่า เพราะขาดการศึกษาความเป็นไปได้ที่ถูกต้องแท้ และความสามารถในการบริหารจัดการ โครงการ

เหล่านั้นแทนที่จะสร้างรายได้กลับกลายเป็นสร้างภาระ นอกจากนั้นรัฐบาลยังใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ส่วนหนึ่งเพื่อเอาใจชนบางกลุ่ม เช่น กองทัพ ข้าราชการและชาวเมืองใหญ่ๆ และเพื่อเอาใจประชาชนด้วยส่งเสริมการบริโภคอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการให้เงินสนับสนุนราคาสินค้าและการตั้งค่าเงินไว้สูงเพื่อให้ของฟุ่มเฟือยจากภายนอกประเทศราคาถูกลง ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์จากเยอรมนี เครื่องเล่นเสียงจากญี่ปุ่น เหล้าองุ่นจากฝรั่งเศส หรือวิกิชั่นดีเยี่ยมจากสกอตแลนด์

นโยบายของรัฐบาลมีผลทำให้คนรวยยิ่งรวยขึ้นอีก ส่วนหนึ่งเกิดจากความซ้อฉลาด ซึ่งมีอยู่ทั่วไปทั้งในหมู่นักการเมือง และในระบบราชการเกิดความเหลื่อมล้ำ ชาวชนบทต่างพากันละทิ้งชนบท มุ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมือง ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด และความเสื่อมโทรมตามมา

ในระหว่างที่น้ำมันมีราคาแพง ปัญหาไม่ปรากฏให้เห็นอย่างแจ่มชัด เพราะรัฐมีเงินมาช่วย แต่พอน้ำมันลดราคา ปัญหาต่างๆ ก็มิให้เห็นทันที รัฐบาลต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมากมาย และในที่สุดก็ต้องหันไปพึ่งไอเอ็มเอฟ ตั้งแต่นั้นมาเวเนซุเอลาก็มีปัญหาเรื้อรังทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทำให้การพัฒนาของเวเนซุเอลาต้องหยุดชะงักลง

แม้ว่า พันโท ฮูโก ซาเวซ ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น ด้วยการเสนอ นโยบายประชานิยม และสัญญาว่าจะแก้ปัญหาดังกล่าวและความยากจน แต่หลังจากเข้ารับตำแหน่ง ประธานาธิบดีซาเวซ ก็เริ่มสร้างความไม่พอใจให้ชาวเวเนซุเอลาทันที ความไม่พอใจนั้นค่อยๆ วิวัฒนาการมาเป็นการต่อต้าน และในที่สุดเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อถอดถอน โดยเริ่มจากการรณรงค์เพื่อเปลี่ยนรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยทันที ที่เข้ารับตำแหน่ง ทั้งที่รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเป็นฐานของการปกครองมาเกือบ 40 ปี นับว่ายั่งยืนมากเมื่อเทียบกับประเทศในย่านละตินอเมริกา เนื่องจากการได้รับเลือกตั้งอย่างท่วมท้น ฉะนั้นการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญจึงสำเร็จทั้งที่ฝ่ายค้านต่อต้านอย่างหนัก

โครงการช่วยคนจนมากมายถูกก่อตั้งขึ้น รวมทั้งการปลดหนี้ การแจกที่ดินให้เกษตรกร และสวัสดิการสังคมต่างๆ เมื่อโครงการเหล่านั้นมีผู้ไม่เห็นด้วยหรือเกิดความผิดพลาด และถูกดำเนิน ประธานาธิบดีซาเวซก็ตอบโต้ด้วยมาตรการสารพัด รวมทั้งการแทรกแซง และข่มขู่สื่อจนบรรณาธิการบางคนอยู่ไม่ได้ การป้อนข้อหาค้ายาเสพติดให้ฝ่ายตรงข้าม การแต่งตั้งพรรคพวกเข้าไปคุมองค์กรหลัก ๆ การไล่ข้าราชการประจำออก โดยเฉพาะนักตรวจบัญชีที่ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา การแทรกแซงในกระบวนการยุติธรรม การครอบงำ กกต. เพื่อหวังจะได้เสียง 2 ใน 3 ซึ่งจะเอื้อให้ทำอะไรได้ตามอำเภอใจโดยฝ่ายค้านไม่สามารถยับยั้งได้ เมื่อไม่สามารถทำได้ก็ใช้วิธีขู่รัฐสภาว่าจะยุบ และปกครองด้วยอำนาจฉุกเฉิน

การดำเนินนโยบายของชาวเชนนั้น ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ประชาชนชาวเวเนซุเอลาต่างได้รับความเดือดร้อน และต้องแบกรับภาระหนี้สินจำนวนมาก เช่นเดียวกับอาร์เจนตินา

3) ประชาชนิยมในเปรู

ก่อนที่จะวิวัฒน์มาเป็นประเทศเปรู ดินแดนแถบนั้นเป็นอารยธรรมเก่าของชาวอินคา ในช่วงเวลา 159 ปีหลังจากวันที่เปรูได้เอกราชจนถึงวันที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีตามรัฐธรรมนูญแนวประชาธิปไตยในปี 1980 เปรูมีประธานาธิบดี 101 คน เป็นทหารบ้าง พลเรือนบ้าง ส่วนมากอยู่ได้ไม่นานเพราะการถ่ายโอนอำนาจไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน เศรษฐกิจตกอยู่ในมือของคนเพียงกลุ่มเล็กๆ ในช่วงเวลา 12 ปีที่ทหารเป็นรัฐบาลครั้งสุดท้าย ทหารเริ่มใช้นโยบายสังคมนิยมโดยยึดกิจการใหญ่ๆ มาเป็นของรัฐ เนื่องจากที่ทำกินราว 90% ตกอยู่ในกำมือของคนเพียง 2% ทหารซึ่งต้องการปฏิรูปที่ดินจึงยึดไร่ใหญ่ๆ มาแบ่งให้ประชาชนทำกินในรูปแบบของสหกรณ์ นอกจากนั้นรัฐบาลทหารยังใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อซื้ออาวุธและดำเนินโครงการในแนวประชานิยม

นโยบายส่วนมากแม้จะเกิดจากความตั้งใจดี แต่ไม่นานรัฐบาลทหารก็พบว่าการยึดกิจการของเอกชนนั้นทำได้ง่ายมาก แต่การบริหารจัดการเองนั้นยากยิ่งกว่า และโครงการแนวประชานิยมนั้นราคาแพงแต่ไม่ค่อยได้ผลทางด้านเศรษฐกิจ เพียงไม่นานผลผลิตต่างๆ จึงลดลงอย่างมาก แม้ต่อมา ทหารจะปฏิวัติกันเองและคืนกิจการบางส่วนให้เอกชน แต่ความเสียหายได้เกิดขึ้นแล้ว ในช่วงนั้นมีวิกฤต 2 อย่างเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ฐานเศรษฐกิจของเปรูต้นคลอน นั่นคือ แร่ทองแดงซึ่งเป็นสินค้าออกสำคัญของเปรูราคาตกต่ำ และเปรูถูกซ้ำเติมด้วยอากาศในมหาสมุทรแปซิฟิกจนทำให้ปลาชิวทะเล (Anchovies) หายไปหมด อุตสาหกรรมปลาป่นซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อเปรูต้องล่มสลาย

ฉะนั้นในช่วงปลายของรัฐบาลทหารต่อกับตอนต้นของรัฐบาลพลเรือน ที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือ นายเฟอร์นันโด เบเลอเด (Fernando Belaunde) นั้น เปรูอยู่ในภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างร้ายแรงและไม่มีเงินชำระหนี้ ต้องหันไปพึ่งไอเอ็มเอฟ

ในปี 1983 ด้วยเงื่อนไขหลายอย่าง ประกอบกับการที่ต้องชำระหนี้ต่างประเทศเป็นจำนวนมหาศาล และเศรษฐกิจมหภาคภายในที่ไม่สมดุล ทำให้ GNP ลดลงถึง 12% ขณะที่ภาวะเงินเฟ้อภายในประเทศเพิ่มขึ้นถึง 125% รัฐบาลของเบเลอเด ก็สิ้นสุดลงในปี 1985 ซึ่งภาวะเงินเฟ้อพุ่งสูงขึ้นถึง 150% และค่าจ้างที่แท้จริงลดลงประมาณ 40% ในช่วงปี 1980-1985

อลัน การ์เซีย (Alan Garcia) ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในเดือนกรกฎาคม 1985 เขามุ่งมั่นที่จะชะลออัตราเงินเฟ้อ ขณะเดียวกันก็ยกระดับค่าจ้างที่แท้จริงและอัตราการเจริญเติบโตให้สูงขึ้น พรรคของอลัน การ์เซีย หรือพรรค Alianza Popular Revolucionaria

Americana มีแนวนโยบายประชานิยมยาวนาน เริ่มดำเนินนโยบายด้วยการงดชำระหนี้ภายนอกที่ต้องชำระ 10% ของรายได้จากการส่งออก รักษาอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ เพิ่มค่าจ้างในอัตราที่สูงแก่กลุ่มแรงงานในเมือง และเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล เพื่อเป็นการเพิ่มอุปสงค์เข้าไปในระบบเศรษฐกิจ

ภายใต้การดำเนินนโยบายเหล่านี้ ทำให้ในปี 1986 เศรษฐกิจเติบโตอย่างมาก GDP พุ่งสูงถึง 8.6% ค่าจ้างที่แท้จริงเติบโตอย่างน่าตกใจถึง 26.7% ขณะเดียวกันการใช้จ่ายขาดดุลในภาคสาธารณะก็เพิ่มขึ้นจาก 4.4% ของ GDP ในปี 1985 เป็น 7.9% ของ GDP ในปี 1986 และภายใต้การทำให้อัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ภาวะเงินเฟ้อในประเทศจึงชะลอตัวลง จาก 158% ในปี 1985 เหลือเพียง 63% ในปี 1986 และสิ่งที่เป็นไปได้ตามความคาดหมายก็คือ ความนิยมชมชอบในตัวประธานาธิบดีที่สูงขึ้นอย่างมาก ในขณะที่ทุกอย่างดูเหมือนจะเป็นไปด้วยดี แต่สัญญาณบางอย่างก็บ่งบอกถึงปัญหาที่จะตามมา นั่นคือ อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงที่เริ่มสูงขึ้น และดุลการค้าที่ในปี 1985 เกินดุลถึง 1,172 ล้านดอลลาร์ กลับขาดดุลถึง 65 ล้านดอลลาร์ในปี 1986

ในปี 1987 สถานการณ์ทางการเงินเริ่มเลวร้ายลง อัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวถึง 114.5% การขาดดุลภาคสาธารณะเพิ่มขึ้นกว่า 10% ของ GDP การขาดดุลการค้าเลวร้ายลงถึง 460 ล้านดอลลาร์ อย่างไรก็ตามในปีนี้อัตราค่าจ้างที่แท้จริงและ GDP ยังคงสูงอยู่ แต่หนึ่งปีต่อมาเงินทุนสำรองต่างประเทศก็หมดลง เศรษฐกิจล้มครืน GDP อยู่ประมาณ -4% สำหรับปี 1988 ขณะที่อัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงถึง 1,000% และแน่นอนว่าความนิยมในตัวประธานาธิบดีก็ลดลงอย่างรวดเร็วในปีนี้อย่างยิ่ง

บทเรียนจากประเทศที่มีประสบการณ์จากการใช้นโยบายประชานิยมที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วนั้น น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศไทย สำหรับการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ไม่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เลวร้าย เช่นเดียวกับประเทศในละตินอเมริกา แต่หลังจากที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำนโยบายประชานิยมมาใช้เมื่อปี 2544 ทำให้มองว่าประเทศไทยเริ่มดำเนินนโยบายเศรษฐกิจคล้ายคลึงกับ ละตินอเมริกามากขึ้นทุกที ส่วนหนึ่งก็เห็นได้จากการเร่งกระตุ้นรายจ่ายรวมของระบบเศรษฐกิจทั้งทางด้านการคลังและการเงิน รวมทั้งการผลักดันนโยบายอุดหนุนหรือที่เรียกกันว่านโยบายเอื้ออาทรอย่างกว้างขวาง ประชานิยมในประเทศไทยและละตินอเมริกาจะมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร จะได้อธิบายถึงในหัวข้อต่อไป

2.3 เปรียบเทียบประชานิยมในไทยและละตินอเมริกา

จากหัวข้อแรก ที่ได้กล่าวถึงความหมายของ “ประชานิยม” และจัดให้ประชานิยมในแนวของ พ.ต.ท.ทักษิณ มีความใกล้เคียงกับ ประชานิยมในละตินอเมริกา นั้น ก็ด้วยเหตุผลที่มีลักษณะเป็นผู้นำที่มีความโดดเด่น มีบารมีและมีนโยบายที่มุ่งเอาใจประชาชนเพื่อแลกกับคะแนนเสียง รวมทั้งเร่งกระตุ้นรายจ่ายรวมของระบบเศรษฐกิจทั้งทางด้านการคลังและการเงิน และการผลักดันนโยบายอุดหนุนหรือที่เรียกกันว่านโยบายเอื้ออาทร นั่นเอง

อย่างไรก็ตามชุดนโยบายหรือโครงการของพรรคไทยรักไทย ก็มีส่วนที่แตกต่างจากนโยบายประชานิยมของละตินอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับค่าจ้างและอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งรัฐบาลทักษิณไม่ได้แทรกแซงเพื่อผลทางการกระจายรายได้ในละตินอเมริกา กล่าวคือ นักประชานิยมในละตินอเมริกานั้น มีความคิดที่ว่า เศรษฐกิจจะโตได้ต้องมีการใช้จ่าย ถ้ารัฐบาลแทรกแซงทั้งการใช้จ่ายและการเพิ่มรายได้ให้แก่คนจำนวนมากที่จะมีอำนาจการซื้อเพิ่มขึ้นก็จะเป็นการกระจายรายได้ไปด้วย อีกวิธีหนึ่งที่จะเพิ่มการใช้จ่ายก็คือ การเพิ่มรายได้โดยการเพิ่มค่าจ้างให้แก่คนงานให้มากขึ้น นักประชานิยมตามแนวคิดนี้ไม่เชื่อว่าจะเกิดปัญหาเงินเฟ้อ และไม่เชื่อว่าปัญหาเงินเฟ้อมีสาเหตุมาจากปริมาณเงินและการขาดดุลการคลังที่สูงเกินไป

ส่วนกลไกสำคัญภาคต่างประเทศอันหนึ่งในการกระจายรายได้ก็คือ การรักษาอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ไว้ นักประชานิยมในละตินอเมริกาจะไม่เชื่อและไม่ลดค่าเงินถ้าไม่จำเป็นจริงๆ เพราะจะทำให้กลุ่มฐานเสียงในเมืองทั้งคนงาน ผู้นำเข้าและนักธุรกิจอุตสาหกรรมเดือดร้อนจากค่าครองชีพและราคาสินค้าที่นำเข้า

การที่ประเทศไทยมิได้ใช้นโยบายเศรษฐกิจมหภาคเพื่อบรรลุดุลประสงค์ด้านการกระจายรายได้ เหมือนกับประเทศในละตินอเมริกา เช่น แทรกแซงการใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้แก่คนจำนวนมาก ทำให้สามารถป้องกันนโยบายเศรษฐกิจที่มุ่งโอนทรัพยากรจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในท้ายที่สุดสังคมจะไม่มีใครได้ประโยชน์ (Zero Sum Redistribution) ดังนั้นประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ขอบข่ายของการใช้งบประมาณในโครงการของพรรคไทยรักไทย ที่จะมีผลต่อคุณภาพทางเศรษฐกิจมหภาคในอนาคตว่าจะพัฒนาไปในรูปแบบและทิศทางอย่างไร เนื่องจากเศรษฐกิจไทยตกอยู่ในช่วงกำลังการผลิตเหลือเฟือมาก การเพิ่มการใช้จ่ายจากงบประมาณหรือเงินกู้ในชุดโครงการของรัฐบาลทักษิณ คงไม่ก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อและความไม่มีเสถียรภาพในระยะสั้น ปัญหาในอนาคตถ้าจะมีน่าจะเป็นเรื่องของภาระที่จะหยุดการขาดดุลและลดการขาดดุลในการคลังให้กลับมาอยู่ในระดับที่เหมาะสม จนคุณภาพทางการคลังมีเสถียรภาพได้หรือไม่ จากการให้เงินอุดหนุนในโครงการต่างๆ เช่น โครงการธนาคารประชาชนซึ่งคิดอัตราดอกเบี้ย 1% ต่อเดือน โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร ที่รัฐต้องจ่ายเงินประมาณปีละ 5,000 ล้านบาท เป็นการให้เงินอุดหนุน

แก่เกษตรกร ส่วนโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ในแต่ละปีก็จะใช้เงินเพิ่มขึ้นถึงปีละประมาณ 1-3 หมื่นล้านบาท เป็นต้น

นโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ที่นำมาใช้ในประเทศไทยนั้น มีอยู่หลายโครงการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นประเภทโครงการเอื้ออาทรต่างๆ ที่เป็นการอุดหนุนเพื่อให้กลุ่มคนจนได้เป็นเจ้าของสินค้าประเภทต่างๆ ในราคาถูก หรือบางโครงการก็เป็นการให้เงินกู้โดยตรง หรือลดรายจ่ายในด้านต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเพิ่มอุปสงค์ภายใน หรือเร่งให้มีการใช้จ่ายของครัวเรือนทั้งสิ้น การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกนโยบายเหล่านี้มาศึกษาผลกระทบที่มีต่ออุปสงค์ของสินค้าทั้งสิ้น 4 โครงการด้วยกัน ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่งที่มาและความสำคัญ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของโครงการทั้ง 4 จะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.4 ความเป็นมา หลักการและวัตถุประสงค์ ของโครงการประชานิยมต่างๆ

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึง ที่มา หลักการและวัตถุประสงค์ ของโครงการที่ถือได้ว่าเป็นโครงการประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ 4 โครงการด้วยกัน ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

2.4.1 โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1) ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภา วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า รวมทั้งสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต จึงได้จัดสรรเงินกู้จากธนาคารออมสินเป็นวงเงินประมาณ 80,000 ล้านบาท มีระยะเวลาการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย 8 ปี และการชำระหนี้เงินกู้นี้จะตั้งไว้ในงบประมาณรายจ่ายประจำปี มาให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองๆ ละ 1 ล้านบาท โดยมีเป้าหมายการดำเนินงาน 74,881 กองทุน (หมู่บ้าน 71,504 หมู่บ้าน และ ชุมชนเมือง 3,237 ชุมชน) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน และเพื่อเป็นการสร้างศักยภาพและเสริมความ แข็งแรงด้านสังคมและ

เศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยกองทุนแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

(1) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง

(2) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (หมู่บ้านและชุมชนเมืองละ 1 ล้านบาท) เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการเอง

โครงการกองทุนหมู่บ้านนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับโครงการเงินต้นที่มุ่งเน้นรายจ่ายเพื่อชนบทและการผันเงินจากสถาบันการเงินสู่เกษตรกร และมีลักษณะเหมือนกับโครงการกองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ครอบคลุมเป้าหมายมากกว่า จำนวนเงินมากกว่าและดำเนินการได้รวดเร็วกว่า

2) หลักการและเหตุผล

โครงการนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนทั่วทั้งประเทศมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านนั้นไม่ได้เป็นเงินที่ให้เปล่า แต่เป็นเงินที่ให้แก่หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ภายในหมู่บ้าน และกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการให้ชาวบ้านกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ หรือไม่มีดอกเบี้ย แล้วแต่การจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเอง ได้สร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมุ่งเน้นพัฒนาอาชีพ ยกกระดับอุตสาหกรรมครัวเรือนและรัฐวิสาหกิจชุมชน เพื่อเปลี่ยนชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ อันจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงอย่างสูงกับภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีในการก้าวไปข้างหน้าพร้อมกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ

นโยบายรัฐบาลอื่นที่มีลักษณะเกือบลักษณะนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่

(1) นโยบายพักชำระหนี้ ช่วยให้ประชาชนมีช่วงเวลาหายใจ มีจิตใจ และสมองที่จะคิดตั้งหลัก เพื่อสร้างชีวิตใหม่

(2) นโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ การให้ประชาชนเป็นสมาชิกของชุมชนนั้นๆ กู้ยืมเงินมาประกอบอาชีพสร้างผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้ของผู้คนในหมู่บ้าน และผลผลิตของหลายๆหมู่บ้านก็เป็นผลผลิตของแต่ละตำบล ซึ่งก็คือ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ นั่นเอง

(3) Internet ตำบล คือ ช่องทางในการขายสินค้า หรือแลกเปลี่ยนเชื่อมโยง ประสิทธิภาพและความรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ถูกทางและต่อเนื่อง ซึ่งในอนาคตอาจเชื่อมโยงกันทั่วประเทศและเชื่อมโยงกับตลาดโลกได้

ปรัชญาและหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านคือ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นชุมชน และท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยตนเอง ทั้งนี้กองทุน ต้องถือถือผลประโยชน์ต่อผู้ค้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการและเอกชน ซึ่งถือเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และ พัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

กองทุนหมู่บ้านมีการบริหารงานโดยคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย กรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกระหว่างสมาชิกด้วยกัน ตาม ระเบียบคณะกรรมการกำหนด โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของ เงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่นๆที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านออก ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับ ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
- (2) สมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลใน หมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (3) ดำรงและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และ วิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสำรวจและจัดทำ ข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่นๆที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
- (4) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด โดยการขอกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้
  - พัฒนาอาชีพ
  - สร้างงาน
  - สร้างและเพิ่มรายได้
  - ลดรายจ่าย
  - อุตสาหกรรมและ/หรือธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน
  - เพื่อการฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท เว้นแต่ผู้ขอกู้รายใดขอกู้เกิน 20,000 บาท จะต้อง ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก จึงให้กู้เกิน 20,000 บาทได้ แต่ต้องไม่เกิน 50,000 บาท ผู้

ขอกู้ต้องขอเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์กับ ธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อรับโอนเงินที่ได้รับอนุมัติให้กู้ยืมจากธนาคารไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้ต่อไป โดยมีระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ยืมไม่เกิน 1 ปี

- (5) ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน
- (6) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับคำร้อง
- (7) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทนหรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุดเนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตาม หรือบริหารจัดการกองทุนไม่เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด
- (8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย เงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
- (3) เงินกู้ยืม
- (4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
- (5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก หมายถึง เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุน ตามแต่ที่จะตกลงกันได้ โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดบัญชีได้ต่อเมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด
- (6) เงินค่าหุ้น
- (7) เงินสมทบจากกลุ่ม หรือองค์กรสมาชิก
- (8) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

3) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

(2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการ จัดระบบ และบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

(3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการ เรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

(5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของ ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.4.2 โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย

1) ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

ครัวเรือนเกษตรกรไทยมีภาระหนี้สินมานาน โดยหนี้สินของเกษตรกรไทยต่อครัวเรือน เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังตารางที่ 2.1 นอกจากนี้ขนาดของหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในปีการ เพาะปลูก 2534/35-2542/43 ยังเพิ่มขึ้นทุกปีดังตารางที่ 2.2 จากปัญหาหนี้สินที่ก่อตัวขึ้น ดังกล่าว พรรคไทยรักไทยจึงหยิบยกขึ้นมาเป็นนโยบายหลักของพรรค และในที่สุดคณะรัฐมนตรี จึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2544 เห็นชอบโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้แก่เกษตรกรรายย่อยผ่าน ระบบธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังพัก การชำระหนี้ผ่านกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 2.1 หนี้สินเกษตรกรไทยต่อครัวเรือน

ปี	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร (ล้าน)	จำนวนครัวเรือนที่ เป็นหนี้ (ล้าน)	ร้อยละของครัวเรือน เกษตรกรที่เป็นหนี้	หนี้เฉลี่ย (บาทต่อ ครัวเรือน)
2515 (แผน 2)	3.78	1.03	27.41	1,050.00
2524 (แผน 4)	4.69	1.17	25.33	3,469.91
2539 (แผน 7)	5.13	1.73	33.72	12,771.74

ที่มา : นโยบายด้านการเกษตร พรรคไทยรักไทย ณ สิ้นแผน 7

ตารางที่ 2.2 ขนาดหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร (ณ 31 มีนาคม) ของปีเพาะปลูก 2534/35-2542/43

หน่วย บาท:ครัวเรือน

ภาค	2534/35	2538/39	2541/42	2542/43
ตะวันออกเฉียงเหนือ	6,883	16,485	28,241	28,980
เหนือ	10,298	25,824	29,440	29,540
กลาง	31,570	40,072	63,748	60,655
ใต้	15,508	3,357	50,922	54,333
รวมทั้งประเทศ	12,722	24,672	37,019	37,231

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) หลักการและเหตุผล

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล มีหลักการและเหตุผล ดังนี้

(1) รัฐบาลพิจารณาเห็นว่าปัจจุบันเกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีฐานะยากจนและมีปัญหาด้านหนี้สินมาก โดยกลุ่มที่มีปัญหามากที่สุดและเป็นคนส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้คือ “เกษตรกรรายย่อย”

(2) การลดภาระหนี้สินของเกษตรกรรายย่อย จะช่วยฟื้นฟูให้เกษตรกรมีเงินออมและเงินลงทุนเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและการพัฒนาอาชีพ จนมีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงพอที่จะชำระหนี้เงินกู้คืน ธ.ก.ส. และดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว

(3) รัฐบาลคาดหวังว่า หากสามารถทำการฟื้นฟูเกษตรกรรายย่อยให้ทำการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว จะส่งผลต่อการบริโภคสินค้าและบริการภายในประเทศมากขึ้น ตลาดภายในประเทศก็จะขยายตัวจนสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมได้ในที่สุด

โดยคำว่า “เกษตรกรรายย่อย” ในที่นี้หมายถึง

(1) เป็นเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. หรือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่เป็นลูกค้าและใช้บริการเงินกู้โดยตรงกับ ธ.ก.ส. หรือเป็นเกษตรกรที่รับภาระหนี้สินแทนเกษตรกรลูกค้าในฐานะผู้ค้ำประกัน หรือทายาทโดยธรรมก่อนวันที่ 1 เมษายน 2544 โดยเกษตรกรต้องแสดงความจำนงขอเข้าร่วมโครงการให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2544

(2) เป็นเกษตรกรลูกค้าที่ไม่เคยถูก ธ.ก.ส. ดำเนินคดีในฐานะผู้กู้มาก่อน

(3) เป็นเกษตรกรลูกค้าที่มีภาระหนี้เงินกู้คงเหลืออยู่กับ ธ.ก.ส. โดยมีหนี้คงเหลือไม่เกิน 100,000 บาท ทั้งนี้ไม่นับรวมภาระหนี้เงินกู้ตามโครงการที่เป็นนโยบายของรัฐบาล และไม่นับรวมดอกเบี้ยเงินกู้ในเบื้องต้นเกษตรกรที่อยู่ในข่ายได้รับการช่วยเหลือมีจำนวน 2,379,788 ราย หรือ 83% ของลูกค้าเงินกู้ ธ.ก.ส. คิดเป็นมูลหนี้ 94,056 ล้านบาท ดังข้อมูลในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 จำนวนลูกค้าและจำนวนหนี้เงินกู้ของ ธ.ก.ส.

ชั้นลูกค้า	จำนวนราย	เงินกู้คงเป็นหนี้ (ล้านบาท)
1. ลูกค้าที่ไม่มีปัญหาหนี้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส.	1,362,411	54,502
2. ลูกค้าที่เป็นลูกค้าใหม่หรือลูกค้าที่ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างหนี้จาก ธ.ก.ส. แล้ว	502,159	16,208
3. ลูกค้าที่มีหนี้เงินกู้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส.	515,218	23,346
รวม	2,379,788	94,056

คุณภาพของลูกหนี้ แบ่งตามชั้นของลูกค้า คิดเป็นลูกค้าดี 1,362,411 ราย ลูกค้าทั่วไป 502,159 ราย และ ลูกค้าค้างชำระ 515,218 ราย ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 คุณภาพของเกษตรกรรายย่อยที่เป็นเป้าหมาย ณ 31 มี.ค. 2544

ชั้นลูกค้า	จำนวนราย	ร้อยละ	หนี้เงินกู้ (ล้านบาท)	ร้อยละ
1. ลูกค้าชั้นดี	1,362,411	57.25	54,502	57.95
2. ลูกค้าทั่วไป	502,159	21.10	16,208	17.23
3. ลูกค้าค้างชำระ	515,218	21.65	23,346	25.82
รวม	2,379,788	100.00	94,056	100.00

หมายเหตุ: ชั้นของลูกค้ามี 3 ชั้น ดังนี้

- ลูกค้าชั้นดี หมายถึง ลูกค้าที่ไม่มีหนี้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส.
- ลูกค้าทั่วไป หมายถึง ลูกค้าที่เป็นลูกค้าใหม่หรือลูกค้าที่ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างหนี้จาก ธ.ก.ส. แล้ว
- ลูกค้าค้างชำระ หมายถึง ลูกค้าที่มีหนี้เงินกู้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส.

เกษตรกร ประกอบด้วย

- เกษตรกรที่มีวงเงินกู้ไม่เกิน 100,000 บาท ตามเป้าหมายเดิม จำนวน 2,112,132 ราย จำนวนหนี้เงินกู้รวม 75,031 ล้านบาท
- เกษตรกรมีวงเงินกู้ไม่เกิน 100,000 บาท หนี้เงินกู้ไม่เกิน 100,000 บาท และได้ปรับลดวงเงินกู้ให้เหลือไม่เกิน 100,000 บาท จำนวน 267,650 ราย มีหนี้เงินกู้รวม 19,025 ล้านบาท

1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(1) เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยได้มีโอกาสฟื้นฟูตนเองในการประกอบอาชีพ และปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของครัวเรือนให้ดีขึ้น

(2) เพื่อลดภาระหนี้สินของเกษตรกรรายย่อย และเพิ่มขีดความสามารถในการชำระหนี้เมื่อสิ้นสุดโครงการ

(3) เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการฟื้นฟูอาชีพ การบริหารจัดการ และการออมเงิน

2.4.3 โครงการธนาคารประชาชน

โครงการธนาคารประชาชน เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลโดย อยู่ในความรับผิดชอบของธนาคารออมสิน ทั้งนี้เพื่อกระจายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบของผู้ประกอบการรายย่อย และผู้ที่สนใจจะประกอบอาชีพอิสระรายย่อย รวมทั้งผู้ที่มิงานประจำอยู่แล้วแต่ต้องการประกอบอาชีพเสริม โดยโครงการนี้มุ่งสนับสนุนการให้กู้ยืมแก่ผู้ที่ไม่สามารถจะเข้าถึงระบบของธนาคารพาณิชย์ได้ เพราะการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบสูงมากอันเป็นภาระหนักสำหรับผู้กู้ นอกจากนี้โครงการธนาคารประชาชนยังสร้างโอกาสให้ประชาชนในการสร้างงานสร้างรายได้ด้วยตนเอง โดยรัฐต้องการสนับสนุนให้ประชาชนที่ตั้งใจลงทุนทำมาหากินแต่ยังขาดแคลนเงินทุนเริ่มแรก หรือใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน ให้มีโอกาสใช้สินเชื่อจากเงินกู้ในระบบที่มีดอกเบี้ยต่ำกว่า อันจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว โครงการธนาคารประชาชนจึงถือเป็นโครงการหนึ่งที่จะช่วยลดภาระของคนจนและทำให้คนจนมีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่าย

1) ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

ก่อนที่จะมีโครงการธนาคารประชาชน ธนาคารออมสินในฐานะที่เป็นธนาคารเพื่อสังคมได้เริ่มเปิดให้บริการทางการเงินแก่ผู้ประกอบการรายย่อยครั้งแรก ในปี 2538 ภายใต้วามร่วมมือของโครงการ ไทย – เยอรมัน เนื่องจากการดำเนินงานดังกล่าวมีต้นทุนในการดำเนินการและความเสี่ยงในการให้สินเชื่อสูง และจำเป็นต้องใช้บุคลากรในการดำเนินงานเป็นจำนวนมาก กอปรกับในขณะนั้นรัฐบาลได้มีนโยบายในการชะลอการเพิ่มอัตรากำล้างของธนาคาร ส่งผลให้ธนาคารไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง ธนาคารออมสินจึงจำเป็นต้องชะลอการให้บริการดังกล่าว

ต่อมาในปี 2542 ธนาคารออมสินได้ทบทวนเปิดให้บริการทางการเงินแก่ผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นลูกค้าเงินฝากนอกสถานที่โดยในเบื้องต้นมีสาขาที่สมัครใจเปิดให้บริการจำนวน 13 สาขา (31 มีนาคม 2544 มีสาขาที่เปิดให้บริการทางการเงินแก่ผู้ประกอบการรายย่อย จำนวน 131 สาขา มีผู้ประกอบการรายย่อยที่มาใช้บริการทั้งสิ้นจำนวน 964 ราย เป็นเงิน 18,153,000 บาท)

เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 รัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา เรื่องนโยบายเร่งด่วนประการหนึ่งของรัฐบาล คือ การส่งเสริมให้เกิดการกระจายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อสร้างทางเลือกและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบ ซึ่งจะทำให้

ประชาชนมีโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ด้วยตนเอง รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้ธนาคารออมสินจัดให้มีการบริการทางการเงินที่เต็มรูปแบบและให้บริการแบบต่อเนื่องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพอิสระรายย่อยและยังขาดโอกาสในการเข้าถึงการใช้บริการทางการเงินที่มีอยู่ในปัจจุบัน ธนาคารออมสินจึงได้เปิดให้บริการทางการเงินภายใต้ชื่อ “โครงการธนาคารประชาชน” พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการให้บริการ โครงการธนาคารประชาชน ให้สอดคล้องกับแนวทางตามนโยบายรัฐบาล และเพื่อให้การบริการโครงการธนาคารประชาชนเป็นไปอย่างครบวงจร ธนาคารได้จัดบริการให้การฝึกอบรม ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา และแนะนำด้านอาชีพให้แก่สมาชิก ซึ่งธนาคารได้นำโครงการธนาคารประชาชนเสนอกระทรวงการคลัง และต่อมากระทรวงการคลังได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2544

เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ธนาคารจึงได้เตรียมความพร้อมทั้งทางด้านการพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาระบบงานต่าง ๆ ของธนาคาร โดยได้จัดให้มีการสัมมนาผู้บริหารของธนาคารและจัดฝึกอบรมให้แก่พนักงานสาขาทุกสาขา พร้อมทั้งพัฒนาระบบงานของธนาคารทั้งในส่วนของปฏิบัติงานด้านสินเชื่อและด้านสารสนเทศ โดยได้จัดทำระบบงานตรวจสอบข้อมูลด้านสินเชื่อไว้ด้วย

ธนาคารได้เปิดรับสมัครสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชนเป็นโครงการนำร่อง เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2544 โดยเปิดให้บริการ ณ ธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่ ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปอย่างมาก ต่อมาได้เปิดให้บริการโครงการธนาคาร ประชาชนอย่างเป็นทางการในวันที่ 25 มิถุนายน 2544

2) หลักการและเหตุผล

ในภาวะที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อเนื่องให้เกิดภาวะวิกฤตทางสังคมตามมาอย่างกว้างขวาง ประกอบกับในปัจจุบันมีประชาชนทั้งในเมืองและชนบทประสบปัญหาการคือยโอกาสทางการเงินและไม่สามารถใช้บริการทางการเงินในระบบตามปกติได้ อีกทั้งรัฐบาลยังมีนโยบายมุ่งเน้นให้ประชาชนผู้คือยโอกาสสามารถเข้าสู่ระบบการเงินที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกระดับและให้มีกระจายเงินทุนไปอย่างทั่วถึงรวมทั้ง ส่งเสริมผู้ประกอบการอาชีพโดยเฉพาะรายย่อย ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของเศรษฐกิจพื้นฐาน ให้มีเงินทุนเพื่อประกอบการอย่างยุติธรรม จึงเกิดโครงการธนาคารประชาชนขึ้น

ธนาคารออมสินในฐานะที่มีจุดยืนเป็น "ธนาคารเพื่อสังคม" และธนาคารออมสินในฐานะที่มีบทบาทการเป็นธนาคารของปวงชนที่ดำเนินงานเพื่อปวงชน และมุ่งหวังจะก้าวสู่การเป็นธนาคารในดวงใจของปวงชนและความมุ่งมั่นของธนาคารในการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

ข้างต้น โดยเฉพาะในเรื่องของการเสริมสร้างความมั่นคง เข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจและ สังคมในระยะยาว ธนาคารออมสินจึงได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้เป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบ โครงการธนาคารประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ยากจนที่ขาดโอกาสทางการเงินให้ได้รับบริการทางการเงินและการสนับสนุนอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อพัฒนา และยกระดับศักยภาพในการประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย ดังนั้นโครงการธนาคารประชาชน จึงนับเป็นภารกิจสำคัญของธนาคารออมสิน ที่จะร่วมสร้างสรรค์ให้บริการสวัสดิการทางสังคม เพื่อความเป็นปึกแผ่น เข้มแข็ง มั่นคง และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมทุกด้าน มากที่สุดโดยการร่วมแก้ไข วิกฤตเศรษฐกิจ และปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนว่างงาน ยากจน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้เกิดการจ้างงาน เสริมรายได้ สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ตลอดจนเป็นการให้บริการสวัสดิการทางสังคมเพื่อส่งเสริม ปลูกฝังให้รู้จักการประหยัด อุดหนุนแก่ประชาชน

นอกจากนี้ธนาคารออมสินยังเป็นธนาคารที่มีศักยภาพเพียงพอ ในการดำเนินงานโครงการธนาคารประชาชน กล่าวคือ มีสาขาของธนาคารกระจายอยู่ทุกภาคทั่วประเทศจำนวน 578 สาขา ซึ่งธนาคารสามารถใช้สาขาเป็นกลไกในทางให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับธนาคารมีประสบการณ์ในการให้สินเชื่อในระดับหนึ่ง พร้อมกันนี้การเปิดให้บริการโครงการธนาคารประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของธนาคาร ได้อีกทางหนึ่งด้วย อีกทั้งการจัดตั้งธนาคารประชาชนของธนาคารออมสินยังเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพอิสระรายย่อยได้เต็มรูปแบบอย่างต่อเนื่อง โดยการให้บริการด้านการออมทรัพย์ที่มั่นคงปลอดภัยและได้รับผลตอบแทนคุ้มค่า บริการด้านสินเชื่อที่มีเงื่อนไขไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนในวงเงินที่เพียงพอต่อความจำเป็น ตลอดจนบริการด้านการเงินใน รูปแบบอื่นๆ ตามความต้องการ รวมทั้งยังจัดให้มีบริการด้านฝึกอบรมที่จำเป็น การแก้ไขปัญหา ทั้งทางด้านการเงิน ด้านอาชีพ และด้านอื่นๆ เป็นพิเศษแก่สมาชิกของโครงการธนาคาร ประชาชนด้วย

3) วัตถุประสงค์ของโครงการ

หลักการดำเนินการของโครงการธนาคารประชาชนที่สำคัญ คือเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กับประชาชนที่มีรายได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของธนาคารออมสินที่จะเป็นธนาคารในดวงใจของประชาชน และเพื่อสร้างพื้นฐานความมั่นคงที่ยั่งยืนแก่ผู้ประกอบการรายย่อยด้วยการให้บริการที่สมบูรณ์ด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ส่งเสริมการออมทรัพย์ ให้คำแนะนำคำปรึกษาในการประกอบอาชีพ และการสนับสนุนเงินทุนอย่างมีเหตุผล ผู้สนใจจะต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกในเบื้องต้น โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

- (1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอันจะเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
- (2) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการออมทรัพย์อย่างเป็นระบบในหมู่สมาชิก
- (3) เพื่อพัฒนาอาชีพให้สมาชิกและส่งเสริมให้สมาชิกมีงานทำ
- (4) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งไม่สามารถเข้าสู่ระบบการเงินที่เป็นปกติได้อย่างต่อเนื่อง
- (5) เพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ที่จะเป็นธนาคารในดวงใจของประชาชน

2.4.4 โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

1) ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นโครงการหนึ่งภายใต้แผนนโยบายดำเนินการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้ประชาชนชาวไทยทุกคนได้รับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง สำนักงานประกันคุณภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักที่ต้องรับผิดชอบในการดำเนินการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดตั้งสำนักงานประกันสุขภาพขึ้นมาเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2534 ในระยะแรกมีบทบาทด้านการประสานงานและสนับสนุนงานด้านวิชาการแก่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงที่มีหน้าที่จัดบริการสาธารณสุข ต่อมาในปีงบประมาณ 2536 กระทรวงฯ ได้กำหนดนโยบายประกันสุขภาพโดยความสมัครใจ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน ให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพของตนเองโดยจัดทำเป็นบัตรประกันสุขภาพราคา 1000 บาท/บัตร ในเงินจำนวนนี้ ประชาชนสมทบ 500 บาท/บัตร และรัฐบาลสมทบ 500 บาท/บัตร เป็นบัตรครอบครัวมีอายุ 1 ปี นอกจากนี้ยังมีงานในโครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาลใน 2 ส่วน คือ สวัสดิการผู้มีรายได้น้อย และสวัสดิการสำหรับประชาชนผู้ที่ รัฐบาลควรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งมีทั้งหมด 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เด็กอายุ 0-12 ปี ผู้พิการ พระภิกษุหรือผู้นำทางศาสนา ทหารผ่านศึก นักเรียนระดับมัธยมต้น รัฐบาลได้ออกบัตรให้โดยเมื่อทำการรักษาไม่ต้องเก็บ ยกเว้นค่ารักษาพยาบาลที่กระทรวงกำหนด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวก็เพื่อให้ประชาชนคนไทยมีความสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ทุกครอบครัวนับเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

ในระยะต่อมาประมาณปี 2544 รัฐบาลได้ดำเนินการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ให้เป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพได้ตามความจำเป็นโดยถือเป็น “สิทธิ” ขั้นพื้นฐานของประชาชน ไม่ใช่เป็นรัฐสงเคราะห์หรือช่วยเหลือ

ประชาชน (Public Assistance) ทั้งนี้โดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 52 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เนื่องจากในช่วงปี 2544-2545 เป็นระยะเปลี่ยนผ่าน กระทรวงสาธารณสุขได้รับมอบภารกิจให้ดำเนินการสร้างหลักประกันสุขภาพ ทั้งนี้โดยได้มีการทดลองดำเนินการในปี 2544 เป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 ทดลองดำเนินการในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ พะเยา นครสวรรค์ ชัยนาท ปทุมธานี สมุทรสาคร และ ยะลา โดยมีสถานบริการภาครัฐทั้งในและนอกสังกัดร่วมเข้าโครงการ และระยะที่ 2 ได้ทดลองดำเนินการแบบเต็มรูปแบบในพื้นที่รวม 15 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี สระบุรี สระแก้ว เพชรบุรี นครราชสีมา สุรินทร์ หนองบัวลำภู อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ สุโขทัย แพร่ เชียงใหม่ ภูเก็ต และ นครราชสีมา โดยมีสถานบริการทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมโครงการ ในปีงบประมาณ 2545 รัฐบาลได้ขยายผลการดำเนินงานไปสู่จังหวัดที่เหลือ โดยยึดรูปแบบการดำเนินงานตามระยะที่ 2 เป็นหลัก ทั้งนี้โดยให้แต่ละจังหวัดประเมินความพร้อมของตนเอง และเตรียมการเพื่อรองรับการดำเนินการ (สำนักงานประกันสุขภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการดำเนินงานประกันสุขภาพถ้วนหน้า, 2544: 1)

2) หลักการและเหตุผล

กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดหลักการสำคัญในการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ดังนี้

(1) กระบวนการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับและเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน โดยมีเป้าหมายคือ สุขภาวะ ตามหลักการสุขภาพพอเพียง

(2) ประชาชนจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในการได้รับบริการที่มีคุณภาพ และในระยะถัดไปเมื่อระบบการจัดการลงตัวแล้ว ประชาชนควรมีสิทธิในการเลือกขึ้นทะเบียนและใช้บริการจากหน่วยบริการระดับต้น หรือเครือข่ายหน่วยบริการ ระดับต้นที่ตนเองพึงพอใจ และใกล้บ้าน/ที่ทำงาน เพื่อเป็นสถานพยาบาลประจำบุคคลหรือประจำครอบครัว

(3) สถานพยาบาลทั้งของรัฐ และเอกชนที่จะให้บริการจะต้องเป็นสถานพยาบาลที่มีมาตรฐานและได้รับการรับรองคุณภาพ (Quality Accreditation) โดยถือว่าการรับรองคุณภาพสถานพยาบาลเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อสร้างหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับบริการที่มีคุณภาพ

(4) ระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ จะให้ความสำคัญกับการมีและใช้หน่วยบริการระดับต้น (Primary Care) เป็นจุดบริการ ด้านแรก ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการแบบผสมผสาน (ทั้งการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพ) กรณีที่เกินความสามารถหน่วยบริการระดับต้นจะรับผิดชอบส่งผู้ป่วยไปรับบริการต่อที่ สถานพยาบาลอื่น

(5) สนับสนุนให้หน่วยบริการระดับต้นด้วยตนเอง และหน่วยบริการระดับต้นกับสถานพยาบาลระดับอื่น ให้บริการ ร่วมกันในลักษณะเครือข่าย (Provider Network) โดยอาจจะเป็นเครือข่ายของภาครัฐด้วยตนเอง หรือระหว่างภาครัฐ กับเอกชน

(6) ระบบการเงินการคลังเพื่อการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จะต้องเป็นระบบที่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้ใน ระยะยาว (Cost Containment System) และต้องระวังไม่ให้เกิดสภาพที่ประชาชนมาพึ่งบริการมากเกินไปจน กลไกการจ่ายเงินแก่สถานพยาบาลจะต้องเป็นการจ่ายแบบปลายปิด (Close End) และเป็นการจ่ายเงินแบบมุ่งเน้น ผลลัพธ์การดำเนินงาน (Performance Related Payment)

(7) สิทธิประโยชน์หลักและรูปแบบหรือกลไกการจ่ายเงิน ให้แก่ผู้ให้บริการ จะต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะบริการ โดยกองทุนประกันสุขภาพก็กองทุนก็ตาม

(8) ระบบประกันสุขภาพในอนาคตหรือระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ ควรจะประกอบด้วยกองทุนประกันสุขภาพเพียง กองทุนเดียว แต่ในระยะเปลี่ยนผ่านอาจจะมี 2 กองทุนที่มีเอกภาพในการบริหารงาน มีชุดสิทธิประโยชน์หลักเหมือนกัน (อาจจะมีกองทุนย่อยเพื่อบริหารจัดการการรักษาพยาบาลที่มีค่าใช้จ่ายสูง เพื่อให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายและทราบข้อมูลการใช้บริการ)

รูปแบบระบบประกันสุขภาพในอนาคต จะแสดงถึงแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับและเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน โดยประชาชนจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในการได้รับบริการที่มีคุณภาพในสถานพยาบาลระดับต้นที่ตนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกขึ้นทะเบียนสถานพยาบาลทุกแห่งที่ร่วมโครงการจะต้องมีมาตรฐานและได้รับการรับรองคุณภาพ หน่วยบริการระดับต้น หรือระดับปฐมภูมิ (Primary Care) กับ ระดับทุติยภูมิ (Secondary Care) และระดับตติยภูมิ (Tertiary Care) เน้นให้บริการร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ระบบการเงินการคลังต้องเป็นระบบที่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้ กลไกการจ่ายเงินให้กับสถานพยาบาลจะเป็นการจ่ายเงินแบบมุ่งเน้น ผลลัพธ์การดำเนินงาน กลไกการจ่ายเงินแก่ ผู้ให้บริการหรือสถานพยาบาลต้องเป็นรูปแบบเดียวกัน ในส่วนของรูปแบบเครือข่ายมีหลักการจัดบริการที่มีคุณภาพกระจายอย่างทั่วถึง และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เน้นระบบที่มี ประสิทธิภาพ บูรณาการ และมีการส่งต่อในระดับต่างๆ ได้อย่าง

ไม่มีช่องว่าง ไม่ซ้ำซ้อน และสามารถจัดบริการที่ดูแลประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครอบคลุมบริการสุขภาพพื้นฐานตามสิทธิประโยชน์ของประชาชนภายใต้ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า

โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นโครงการที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญอย่างมาก และได้ชี้ประเด็นว่าคนไทยต้องมีหลักประกันสุขภาพอย่างถ้วนหน้า ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 กำหนดว่า “บุคคลย่อม มีสิทธิเสมอกันในการได้รับการบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด”

(2) เมื่อเจ็บป่วยประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อนด้านค่าใช้จ่าย จน อาจเป็นเหตุให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำเป็น

(3) ประชาชนไทยจำนวนถึง 20 ล้านคนไม่อยู่ในการดูแลของระบบประกันใดเลย ส่วนประชาชนอีก 23 ล้านคนได้รับการดูแลด้วยระบบสงเคราะห์ ซึ่งเป็นระบบที่ไม่สามารถประกันมาตรฐานคุณภาพบริการได้

(4) ประชาชนในระบบสวัสดิการสุขภาพจำนวน 5 ระบบ (รวมถึงระบบสงเคราะห์) ได้รับบริการที่เหลื่อมล้ำ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีโอกาสดีกว่าที่มีจำนวนเพียงร้อยละ 20 ของประชาชนทั้งประเทศ

(5) ตลาดเสรีขาดประสิทธิภาพในการให้บริการสุขภาพ เนื่องจากประชาชน (ผู้บริโภค) ขาดข้อมูลและความเข้าใจเพียงพอที่จะซื้อบริการอย่างสมเหตุสมผล อีกทั้งยังขาดอำนาจต่อรองใดๆ จึงเป็นการยากยิ่งที่ประชาชนแต่ละคนจะรับภาระซื้อบริการสุขภาพ หากยังไม่มีการจัดระบบที่รัดกุมเพียงพอ

(6) แม้การเพิ่มรายได้แก่ประชาชนจะยังทำได้ยาก แต่การมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสามารถลดรายจ่ายที่อาจทำให้บุคคลเสี่ยงต่อการสิ้นเนื้อประดาตัว หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจึงมีผลสำคัญต่อการยกระดับความสามารถของประเทศในการแก้ไขปัญหาความยากจน

กระทรวงสาธารณสุข ได้สรุปให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกล่าวถึงหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าว่าไม่ใช่สิ่งต่อไปนี้

(1) ไม่ใช่ “บริการสงเคราะห์” “บริการกึ่งสงเคราะห์” “บริการราคาถูก” หรือ “บริการที่มุ่งแก้ปัญหาสุขภาพแบบเฉพาะหน้า” เท่านั้น

(2) ไม่ใช่ บริการที่ต้องมีการสมัครจึงจะได้รับ หากแต่เป็นสิทธิตามกฎหมายของประชาชนชาวไทยทุกคน

(3) ไม่ใช่ การทุ่มงบประมาณไปที่กระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง โดยขาดการปรับปรุงระบบบริหารจัดการ และไม่มี การประกันสิทธิของประชาชน

โดยสรุป โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นโครงการที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นสิทธิตามกฎหมายของประชาชน ชาวไทยทุกคน

3) วัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการประมวลกรอบแนวความคิด ของกระทรวงสาธารณสุข ชำต้น สามารถสรุปได้ว่าโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค ซึ่งอยู่ภายใต้การดำเนินงานประกันสุขภาพถ้วนหน้านั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพได้ตามความจำเป็น ถือเป็นสิทธิตามกฎหมายขั้นพื้นฐานของประชาชน มีเป้าหมายการดำเนินงานให้ประชาชนมีสุขภาพดี ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของระบบสุขภาพได้ ในการนี้ประชาชนจะต้องสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพได้มากขึ้น และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมดูแลและบริหารจัดการระบบสุขภาพได้ โดยถือว่า “สุขภาพ” เป็นเรื่องของประชาชนทุกคน และเพื่อประชาชนทุกคน (All for Health and Health for All) เน้นระบบที่สร้างสุขภาพ มากกว่า การซ่อมสุขภาพ หรือที่พูดกันว่า “สร้างนำซ่อม”

ในการกำหนดกรอบแนวความคิดของกระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ความหมายของหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าว่า หมายถึง “สิทธิของประชาชนคนไทยทุกคนที่จะได้รับบริการสุขภาพที่มีมาตรฐานอย่างเสมอหน้า ด้วยเกียรติ ศักดิ์ศรี ที่เท่าเทียมกัน โดยที่ภาระด้านค่าใช้จ่ายไม่เป็นอุปสรรคที่จะได้รับสิทธินั้น” จากกรอบแนวคิดตามหลักการและเหตุผลดังกล่าว สำนักงานประกันสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ดังนี้ “ประชาชนไทยทุกคน มีหลักประกันสุขภาพ ที่ได้มาตรฐาน และเสมอภาค”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วรรณกรรมปริทัศน์

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นในที่นี้จะแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ งานวิจัยเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม งานวิจัยเกี่ยวกับทางด้านอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ และงานวิจัยเกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภค

3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับนโยบายประชานิยม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับนโยบายประชานิยมส่วนมากจะเป็นการประเมินผลโครงการต่างๆ มิได้มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงลงไปถึงผลกระทบต่อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง และงานศึกษาที่สำคัญได้แก่ รายงานการประเมินนโยบายเศรษฐกิจรากหญ้าและหลักประกันสังคม ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์ฯ) ซึ่งได้ทำการศึกษารั้งแรกในปี 2545 และครั้งที่ 2 ในปี 2546 ซึ่งเป็นครั้งล่าสุด และผลการประเมินนโยบาย พบว่า

- โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการธนาคารประชาชน รวม 3 โครงการ มีส่วนทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ขยายตัว ในปี 2544-2546 รวมทั้งสิ้นร้อยละ 0.86 หรือคิดเป็นมูลค่า 45,506 ล้านบาท เป็นการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 44

- นโยบายเศรษฐกิจรากหญ้าประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.8 จากการที่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ฯ โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ และโครงการธนาคารประชาชน ช่วยลดรายจ่ายด้านดอกเบี้ยจากเงินนอกระบบ และสถาบันการเงิน แต่การนำเงินกู้แหล่งอื่นมาชำระคืนเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและธนาคารประชาชนอาจทำให้ผู้กู้ต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

- ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น มีหลักประกันสุขภาพเพิ่มขึ้น 0.95 ล้านคน คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและมีโอกาสในการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย แต่กลุ่มคนยากจนและด้อยโอกาสยังคงได้รับบริการด้านสินเชื่อในวงเงินที่ต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ

- ความเข้มแข็งและประโยชน์ที่เกิดขึ้นของชุมชนมีมากขึ้น จากการที่ประชาชนมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และการนำดอกผลมาจัดเป็นสวัสดิการให้ชุมชน

- โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพการให้บริการ และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านขาดความรู้และทักษะในการ

บริหารจัดการโครงการ สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลฯ ยังขาดความรู้เรื่องพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด โครงการบ้านเอื้ออาทรมีปัญหาความล่าช้าในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ต้นทุนโครงการสูงขึ้น

อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการหลายท่านมองว่า การประเมินผลของหน่วยงานรัฐดังกล่าวมุ่งตอบปัญหาที่ค่อนข้างแคบ และคำถามส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบาย มากกว่าจะเป็นคำถามเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ความรู้ที่ได้รับจากงานศึกษากลุ่มนี้จึงเป็นด้านดีของการดำเนินนโยบายเสียมาก นักวิชาการส่วนใหญ่มักมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจรากหญ้าของรัฐบาลซึ่งอย่างน้อยแบ่งออกได้ 4 ประเด็นด้วยกัน คือ

1) ด้านความครอบคลุมกลุ่มประชากรระดับรากหญ้า

อนุสรณ์ (2548) กล่าวว่า “การดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า นอกจากโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรคที่ครอบคลุมประชากรกลุ่มคนจนมากที่สุดแล้ว โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าโดยตรงอื่นๆ นั้น ครอบคลุมประชาชนกลุ่มคนจนต่ำมาก โดยเฉพาะโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งไม่เพียงแต่ครอบคลุมประชากรจำนวนน้อยมาก คือ ประมาณ 180,000 คน หากแต่ในจำนวนนี้ยังประกอบด้วยชนชั้นกลางในเขตชนบทรวมทั้งในเขตชานเมืองและเมืองเป็นส่วนใหญ่ จึงมีกลุ่มคนยากจนได้รับผลประโยชน์จากโครงการหนึ่งตำบลฯ น้อยมากหรืออาจจะไม่มีเลย บางโครงการก็มีเงื่อนไขที่ยังยากจนเป็นสาเหตุให้คนยากจนเข้าถึงได้น้อย” นอกจากนี้ วิทยากร (2545) ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันและกล่าวถึงนโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ ว่า “เป็นนโยบายที่มีปัญหาในทางปฏิบัติ คือ มีการกระจายเงินกู้ให้เกษตรกรที่มีเส้นสายเป็นญาติ เป็นพรรคพวกกับคณะกรรมการ ซึ่งส่วนใหญ่คือเกษตรกรฐานะดีและปานกลาง ไปไม่ถึงมือเกษตรกรรายย่อยและกลุ่มคนที่จนที่สุด”

สำหรับโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคนั้น แม้ว่าจะมีความครอบคลุมประชากรกลุ่มคนจนมากที่สุด แต่จากงานวิจัยของ วิโรจน์ อัญญา และนิภา ศรีอนันต์ (2545) ก็ได้แสดงให้เห็นว่ายังมีความกังวลอยู่มากสำหรับผู้รับบริการ ในเรื่องความไม่เสมอภาคในการให้บริการในโครงการนี้ ขณะที่ อัมมาร (2546) ก็ระบุในทำนองเดียวกันว่า “ประชาชนผู้มีสิทธิตามโครงการ 30 บาทฯ จำนวนหนึ่งซึ่งมาจากทุกระดับรายได้เลือกที่จะไม่ใช้สิทธิจากโครงการนี้ เนื่องจากบริการนั้นไม่ถึงขั้น ถ้าจ่ายเงินน่าจะได้รับการที่มีคุณภาพกว่า” จะเห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้โครงการ 30 บาทก็จะไม่ต่างไปจากระบบสงเคราะห์เดิมที่มีอยู่ แม้จะมีการระบุในหลักการของโครงการนี้ว่าไม่ใช่ “บริการสงเคราะห์” ก็ตาม

2) ความเพียงพอของการสนับสนุน

นอกจากครอบคลุมกลุ่มคนยากจนค่อนข้างน้อยแล้ว วิทยากร (2545) ยังกล่าวอีกว่า “โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้ายังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างเพียงพอ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ เงิน 1 ล้านบาท ต่อ 1 หมู่บ้าน ซึ่งให้กู้ได้คนละ 5,000-20,000 บาท ก็จะทำให้กู้ได้เพียงไม่กี่คน และจำนวนเงินดังกล่าว ยังเป็นการยากที่จะเอาไปลงทุนทำอะไรให้งอกเงยขึ้นมาได้ ภายใต้เศรษฐกิจปัจจุบัน” ขณะที่โครงการพักชำระหนี้ฯ ก็กำหนดเงื่อนไขว่าเกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้ นั้น จะไม่สามารถขอกู้เงินเพิ่มเติมจาก ธ.ก.ส. ได้อีก

ส่วนโครงการธนาคารประชาชนก็เช่นเดียวกัน อนุสรณ์ (2548) ได้กล่าวว่า “แม้ธนาคารออมสินจะระบุว่าสามารถดำเนินการให้สินเชื่อแก่สมาชิกได้เพียงพอต่อความต้องการ แต่ในความเป็นจริงธนาคารให้กู้แก่สมาชิกในปริมาณค่อนข้างต่ำ สมาชิกที่กู้ครั้งแรกได้รับเงินเฉลี่ยรายละประมาณ 14,579 บาท หรือเพียงร้อยละ 49 ของวงเงินที่ธนาคารให้กู้ได้ไม่เกินรายละ 30,000 บาท ส่วนสมาชิกที่กู้ต่อจากครั้งแรกได้รับเงินเฉลี่ยรายละประมาณ 28,059 บาท หรือร้อยละ 56 ของวงเงินที่ธนาคารให้กู้ได้ไม่เกินรายละ 50,000 บาท ทั้งนี้ก็เพราะว่าธนาคารออมสินระมัดระวังการปล่อยกู้ค่อนข้างมาก นอกจากให้กู้แก่ผู้ประกอบการเดิมเป็นส่วนใหญ่ เกณฑ์ในการพิจารณาให้กู้ครั้งแรกจะให้จำนวนน้อยกว่า หากเป็นลูกค้าที่มีประวัติการชำระหนี้ดี จะได้รับการขยายวงเงินกู้สำหรับการกู้ครั้งต่อไป” จำนวนเงินกู้ที่ไม่เพียงพอนี้ จึงไม่สามารถทำให้สมาชิกรู้สึกพอใจในการพัฒนาอาชีพได้มากนัก

3) การสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่าย

โดยภาพรวมแล้วแม้ว่าประชาชนที่เข้าร่วมโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกโครงการดังตารางที่ 3.1 แต่ อนุสรณ์ (2548) และ วินัย (2546) มีความเห็นตรงกันว่า รายได้ที่เพิ่มขึ้นอาจเกิดจากกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจนำเงินกู้ที่ได้รับหรือหนี้ที่ได้รับชำระไปรวมกับรายได้จริง มิได้เกิดจากความสามารถในการผลิตที่เพิ่มขึ้น และหากพิจารณาทางด้านรายจ่ายจากตารางที่ 3.2 จะพบว่าประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ไม่ได้มีรายจ่ายลดลง แต่กลับมีรายจ่ายมากขึ้นในทุกโครงการ ขณะเดียวกันจำนวนหนี้สินครัวเรือนในประเทศก็เพิ่มขึ้นจากช่วงก่อนเริ่มโครงการอย่างมากดังตารางที่ 3.3 อีกทั้ง เงินจากโครงการต่างๆ ที่รัฐต้องการให้ประชาชนนำไปลงทุนนั้น จริง ๆ แล้วชาวบ้านเอาเงินเหล่านั้นไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากกว่า มีหน้าที่ยังเป็นการบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็นเพิ่มขึ้น หรือเอาเงินที่ได้ไปชำระหนี้ในระบบ ทำให้เป็นการสร้างหนี้ต่อไปเรื่อย ๆ เงินส่วนที่เอาไปลงทุนนั้นเป็นเงินเพียงส่วนน้อย

ตารางที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า

โครงการต่างๆ	รายจ่าย (บาท/ปี/ครัวเรือน)		
	ก่อนการดำเนินโครงการ	หลังการดำเนินโครงการ 2 ปี	เปลี่ยนแปลง (%)
กองทุนหมู่บ้านฯ	264,481	283,433	7.2
หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	213,420	249,614	14.5
ธนาคารประชาชน	243,060	244,452	0.57
พักชำระหนี้ฯ	159,813	194,871	21.9

ตารางที่ 3.2 การเปลี่ยนแปลงรายจ่ายของครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า

โครงการต่างๆ	รายได้ (บาท/ปี/ครัวเรือน)		
	ก่อนการดำเนินโครงการ	หลังการดำเนินโครงการ 2 ปี	เปลี่ยนแปลง (%)
กองทุนหมู่บ้านฯ	189,258	203,635	7.9
หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	168,540	196,964	16.9
ธนาคารประชาชน	208,380	211,860	1.7
พักชำระหนี้ฯ	143,400	187,428	30.7
เฉลี่ย	177,395	199,972	12.7

ตารางที่ 3.3 สถานการณ์หนี้ครัวเรือนของไทย

	2541	2542	2543	2544	2545
ปริมาณหนี้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	31,079	55,300	72,345	70,586	84,603
จำนวนเท่าของรายได้ต่อเดือน	3.7	5.0	4.7	5.7	6.1
สัดส่วนหนี้เพื่อการบริโภค (%)	59.7	50.8	61.2	61.0	64.1

นอกจากนี้ แม้ว่าบางโครงการจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบให้แก่ประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อลดภาระดอกเบี้ยเงินกู้ในระบบซึ่งมีอัตราค่อนข้างสูง แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่ได้จัดสรรเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ดังกรณีโครงการธนาคารประชาชน ซึ่งกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 1 ต่อเดือน หรือร้อยละ 12 ต่อปี แต่ในความเป็นจริงประชาชนต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูงถึงร้อยละ 22.15 ต่อปี เพราะหลังจากที่ประชาชนได้ส่งเงินงวดชำระหนี้ในแต่ละงวด ธนาคารออมสินไม่ได้นำเงินต้นมาหักลดยอดหนี้สำหรับการ

คำนวณอัตราดอกเบี้ยของงวดเดือนถัดไป หากแต่ใช้วิธีคำนวณดอกเบี้ยจากยอดเงินต้นคงที่ โดยอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวสูงกว่าที่ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปคิดเสียอีก (ร้อยละ 7-8 ต่อปี)

นโยบายของรัฐที่เน้นให้ประชาชนกู้เงินได้มากขึ้นนั้นกลายเป็นดาบสองคม เพราะว่าคนที่มีอาชีพการงานพอใช้ได้และรู้จักการบริหารการเงินที่ดีก็พอประทับประกอบตัวเองได้หรือยกฐานะได้บ้าง แต่คนที่มีอาชีพรายได้ไม่แน่นอนและการบริหารไม่ดียิ่งจะมีต้นทุนสูงเช่น เสียดอกเบี้ยเอกชนสูงเพื่อหมุนเงินมาใช้หนี้ธนาคารและมีภาระหนี้มากขึ้น นอกจากนี้ ชีรยุทธ (2547) ยังได้กล่าวว่า “การให้ชาวบ้านได้มีเครดิต มีโอกาส มีอิสระ ที่ท่านนายกฯ ทักษิณแถลงนั้น ในความเป็นจริงเป็นการชักนำชาวบ้านไปสู่วงจรทุนนิยมครบวงจร ซึ่งชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ เต็มไปด้วยความเสี่ยง ซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งยังเต็มไปด้วยอิทธิพลบริโภคนิยมนี้ จะทำให้เกิดทรัพย์สิน (รัฐและชาวบ้าน) → ทุน → บริโภคนิยม → หนี้สิน → แรงงานรับจ้าง ฯลฯ เพิ่มมากขึ้น”

4) การขยายโอกาส

การขยายโอกาสการลงทุนและการสร้างอาชีพเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการของโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า แต่งานติดตามประเมินผลและงานศึกษาส่วนใหญ่ชี้ว่าโครงการต่างๆ สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้ค่อนข้างจำกัด นับตั้งแต่โครงการพักชำระหนี้ฯ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่นำเงินที่ได้จากการพักชำระหนี้ไปใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคและชำระหนี้ในระบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) และแม้แต่รายงานการประเมินผลโครงการพักชำระหนี้ฯ (2545) จากฝ่ายนโยบาย ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเองก็ยังมีผลวิจัยออกมาว่า “เกษตรกรร้อยละ 86.52 (ของการสุ่มสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ 141 ราย) ไม่รู้จักศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” แสดงให้เห็นว่าโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังพักชำระหนี้ นั้นไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการขยายโอกาสและสร้างอาชีพด้วยการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร

นอกจากนี้ อนุสรณ์ (2548) ยังได้ระบุว่า “สำหรับโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ นั้น ไม่เพียงแต่กำหนดเพดานเงินกู้ไว้ไม่เกินรายละ 20,000 บาท แต่ยังกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา ส่งผลให้ผู้กู้ไม่สามารถนำเงินไปลงทุนขยายกิจกรรมการผลิตหรือสร้างอาชีพใหม่ได้มากนัก เช่นเดียวกับโครงการธนาคารประชาชนซึ่งไม่สามารถขยายกำลังการผลิตหรือสร้างอาชีพใหม่ได้มากนัก เพราะนอกจากโครงการจะให้กู้แก่ลูกค้ารายเดิมเป็นส่วนใหญ่เพื่อลดความเสี่ยงหนี้สูญ ผู้กู้ส่วนใหญ่ก็นำเงินไปใช้ในกิจการเดิม”

จะเห็นได้ว่าจากการศึกษาที่ผ่านมา มิได้มีการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่กับนโยบายของรัฐ และการศึกษาตามนโยบายประชานิยมของรัฐก็ยังมีได้มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงลงไปถึงผลกระทบต่อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจนโยบายของรัฐได้มากขึ้น

3.2 งานวิจัยเกี่ยวกับอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่ส่วนมากเป็นการศึกษาในเชิงธุรกิจ ที่มุ่งจะศึกษาถึงความต้องการของผู้บริโภคว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยใดเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยทางการตลาด โดยที่ปัจจัยส่วนบุคคลนั้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นต้น และปัจจัยทางการตลาด ได้แก่ ตัวผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งเสริมการตลาด และช่องทางการจัดจำหน่าย

การศึกษาของ นักพัฒนา (2547) ก็เป็นงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยพบว่าเพศชาย กับเพศหญิงนั้นให้ความสำคัญกับช่องทางการจำหน่ายที่แตกต่างกัน อายุ และอาชีพที่แตกต่างกันจะให้ความสำคัญกับตัวผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกัน และรายได้ที่ต่างกันจะให้ความสำคัญกับตัวผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับรูปแบบและรูปทรงของเครื่องมากที่สุด เช่นเดียวกับ ปุยฝ้าย (2545) และ พัชริน (2542) ที่ศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจซื้อ โทรศัพท์มือถือ โดยพิจารณาจากปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์เป็นหลัก แต่จากการศึกษาของ สุทธิวิษฐ์ (2547) กลับพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมากเป็นอันดับหนึ่ง และรองลงมาเป็นปัจจัยทางด้านราคา โดยที่ผู้ใช้ที่อายุต่ำกว่า 30 ปี จะให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านต่างๆ มากกว่าผู้ใช้กลุ่มอื่นๆ และเมื่อผู้ใช้มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น การใช้ความสำคัญกับแต่ละปัจจัยจะลดลง แต่ก็จะมีความแตกต่างกันตามแต่ละอาชีพด้วย ซึ่งสาเหตุของผลการศึกษาที่แตกต่างกันนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างของ 3 คนข้างต้นนั้นเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนกลุ่มตัวอย่างของสุทธิวิษฐ์ นั้น เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในจังหวัดลพบุรี

นอกจากการศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยทางการตลาดแล้วผู้วิจัยบางคนก็ได้ศึกษาถึงเหตุผลหรือความจำเป็นในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ และพฤติกรรมการใช้ ควบคู่กันไปด้วย จากการศึกษาของปุยฝ้าย สาเหตุที่ซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร โดยคิดเป็นร้อยละ 66.5 ส่วนพัชริน พบว่าสาเหตุที่สำคัญที่สุดเกิดจากปัญหาจราจรในกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ความจำเป็นทางธุรกิจ และความสะดวกในชีวิตส่วนตัว ตามลำดับ ในขณะที่ ศศิธร (2537) พบว่าความจำเป็นทางธุรกิจนั้นมาเป็น

อันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ความสะดวกในชีวิตประจำวัน และปัญหาการจราจร ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาของ ศศิธร นั้นเป็นการศึกษาที่ผ่านมาแล้วเป็นเวลาถึงกว่า 10 ปีซึ่งในยุคนั้น โทรศัพท์เคลื่อนที่ยังเป็นสินค้าที่มีราคาแพงมาก ผู้ที่จะมีกำลังทรัพย์ซื้อมาใช้ได้นั้นจึงอาจมีเหตุผลในความจำเป็นทางธุรกิจ แต่เมื่อเวลาผ่านไป โทรศัพท์มือถือก็มีราคาถูกลง กลุ่มผู้บริโภคจึงแผ่ขยายมากขึ้น งานวิจัยของ ปุยฝ้าย และพัชริน ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ผ่านมานานัก จึงมีผลการศึกษาที่แตกต่างออกไป

นอกจากนี้ในด้านที่เกี่ยวกับระบบเครือข่ายที่ให้บริการ และความนิยมในตราหือของเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ ก็นับว่าเป็นที่สนใจของผู้ศึกษาจำนวนมากเช่นกัน โดยที่ในยุคแรกๆ นั้นระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทยยังเป็นระบบที่เรียกว่าระบบอนาล็อกอยู่ ซึ่งได้แก่ ระบบ NMT470, NMT900 และ AMPS800 แต่ต่อมาองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยได้หยุดการขยายระบบ NMT470 จึงมีระบบที่ให้บริการอยู่เพียงสองระบบคือ NMT900 และ AMPS800 ซึ่งงานวิจัยของ ศศิธร ก็ได้ศึกษาพบว่าระบบ AMPS800 นั้นเป็นที่แพร่หลายมากกว่าระบบ NMT900 ต่อมาได้มีการนำระบบดิจิตอลเข้ามาในประเทศไทย ซึ่ง เชาว (2544) และ พัชริน (2542) นั้นมีผลการศึกษตรงกันที่ว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ระบบ GSM900 เป็นส่วนใหญ่ แต่ปุยฝ้าย กลับพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ระบบ DTAC หรือ PCN1800 เป็นส่วนใหญ่

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับยี่ห้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีผู้ใช้มากที่สุดนั้นทั้ง พัชริน ปุยฝ้าย และสุทธิวัชร ต่างพบตรงกันว่ายี่ห้อ Nokia เป็นยี่ห้อที่มีผู้ใช้มากที่สุด เนื่องจากมีรูปทรงเล็กกะทัดรัดและสวยงาม

นอกจากการศึกษาในเชิงธุรกิจดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวกับโทรศัพท์เคลื่อนที่ในด้านอื่นๆ อาทิเช่น นิตย์ (2528) ที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวแบบที่ใช้ในการพยากรณ์อุปสงค์การบริการโทรศัพท์ในประเทศไทย แต่มิได้ระบุว่าหมายถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่เนื่องจากในยุคนั้นยังไม่มีบริการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทย จึงน่าจะหมายถึงบริการโทรศัพท์พื้นฐานมากกว่า ซึ่งในการศึกษาได้แบ่งเป็นเขตนครหลวง 4 เขตและเขตภูมิภาคอีก 8 เขต และปรากฏว่าตัวแบบที่เหมาะสมในการพยากรณ์ความต้องการโทรศัพท์มากที่สุดคือ ตัวแบบเอกซ์โปเนนเชียล ซึ่งใช้พยากรณ์ความต้องการโทรศัพท์ได้ดีถึง 7 เขต ส่วนอีก 5 เขตนั้นใช้ตัวแบบแนวโน้มเส้นตรง 3 เขต และวิธีหาค่าถัวเฉลี่ยเคลื่อนที่แบบเส้นตรง 2 เขต และค่าพยากรณ์ความต้องการโทรศัพท์ทั่วประเทศได้จากการรวมค่าพยากรณ์ในแต่ละเขตย่อยรวมทั้งสิ้น 12 เขต โดยประมาณว่าในอีก 6 ปี (2528-2533) ประเทศไทยจะมีความต้องการโทรศัพท์ทั้งสิ้น 1,989,961 เลขหมาย คิดเป็นอัตราขยายตัวภายใน 6 ปี ร้อยละ 67.2

นอกจากนี้ก็ยังมีการศึกษาที่มีได้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเฉพาะ โทรศัพท์เคลื่อนที่โดยตรง แต่เป็นการศึกษาค่าใช้จ่ายสำหรับบริการบริโภคสื่อต่างๆ ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของ ดวงดาว (2541) ซึ่งพบว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคสื่อโทรศัพท์เคลื่อนที่ มากที่สุด รองลงมาคือ ซีดีเพลง และอินเทอร์เน็ต

งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นส่วนมากจะเป็นการศึกษาในเชิงธุรกิจ หากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาด และเกือบทั้งหมดเป็นการศึกษาตามทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ ค่า t-test และ One way Anova แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาใดที่นำนโยบายของรัฐเข้ามาพิจารณาไปด้วย ซึ่งนับว่าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจจะนำมาศึกษา

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์ของผู้บริโภค

เนื่องจากอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น มีความเกี่ยวข้องกับอุปสงค์ของสินค้าชนิดอื่นๆ ด้วย ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาอุปสงค์ของสินค้าประเภทอาหาร และสินค้าที่ไม่ใช่อาหารควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ครอบคลุมการบริโภคสินค้าทุกชนิดของครัวเรือน ดังนั้นงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องจึงเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภคซึ่งศึกษาอุปสงค์สินค้าของผู้บริโภคโดยการแบ่งสินค้าออกเป็นหมวดต่างๆ ด้วย

งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุปสงค์สำหรับผู้บริโภค พบว่า มีทั้งงานวิจัยที่ใช้ Single Equation คือ ศึกษาเป็นรายสินค้าโดยไม่คำนึงถึงสินค้าประเภทอื่น และ System Equations ที่คำนึงว่ารายจ่ายในการบริโภคสินค้าแต่ละหมวดย่อมสัมพันธ์กับสินค้าชนิดอื่น เมื่อรายจ่ายสินค้าในหมวดใดสูง รายจ่ายในหมวดอื่นๆ ย่อมน้อยลงไป โดยงานวิจัยที่ใช้ Single Equation เช่น งานของ Chang (1977) เรื่อง “Function Forms and The Demand for Meat in The United States” โดยได้ประมาณค่าความยืดหยุ่นต่อราคาและรายได้เปรียบเทียบกับกัน ใน 3 รูปแบบ นั่นคือ Linear Form, Log Form และ General Form และก็พบว่าการใช้ General Form ให้การประมาณค่าที่ดีกว่าอีก 2 รูปแบบ ส่วน งานวิจัยของ Das and Srinivasan (1999) เรื่อง “Demand for Telephone Usage in India” ซึ่งใช้สมการในการศึกษาเป็นแบบ Log-Linear และเปรียบเทียบกับระหว่างการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วย OLS, Fixed Effects, Random Effects และพบว่าวิธี Random Effects นั้นมีความเหมาะสมที่สุด

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามความเป็นจริงแล้วรายจ่ายในการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งย่อมมีความเกี่ยวข้องกับรายจ่ายในการบริโภคสินค้าชนิดอื่นๆ เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัด ครัวเรือนจึงต้องตัดสินใจใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ดังนั้น เมื่อคำนึงถึงความสำคัญดังกล่าว System Equations จึงถูกนำมาใช้ในการศึกษา

ตัวอย่างของงานวิจัยที่ใช้ System Equations ได้แก่ Pollak and Wales (1969), Eastwood and Craven (1981), Howe (1977) และ อิศรา (2538) โดยที่ 2 งานแรกนั้นศึกษาโดยใช้ข้อมูล Time Series แต่ต่างกันที่งานแรกศึกษาด้วย LES (Linear Expenditure System) ส่วนงานหลังศึกษาด้วย ELES (Extended Linear Expenditure System) ซึ่งแบบจำลองทั้งสองนี้มีข้อแตกต่างกันคือ LES สันนิษฐานว่ารายจ่ายในการบริโภคสินค้าหมวดหนึ่งๆ มีความสัมพันธ์กับรายจ่ายในการบริโภคสินค้าทั้งหมด และให้การออมเป็นตัวแปรภายนอก ส่วน ELES สันนิษฐานว่ารายจ่ายในหมวดสินค้าต่างๆ ขึ้นอยู่กับรายได้ และให้การออมเป็นตัวแปรภายใน

งานวิจัยอีก 2 ชิ้นที่เหลือใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross Section of Data) ในการศึกษา Howe (1977) ซึ่งศึกษาโดยใช้ LES และ ELES มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ นั่นก็คือ การศึกษาอุปสงค์ในแบบจำลองดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายอย่างยิ่ง ถ้ามีการใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์แยกออกเป็นแต่ละพื้นที่ที่ไม่ใช่ข้อมูลเฉลี่ยรวม และมีการผนวกผลกระทบทางสังคมของประชากรเข้าไปด้วย เช่น อายุ ขนาดของครัวเรือน หรือที่ตั้ง เป็นต้น ซึ่งการศึกษาตามข้อเสนอแนะดังกล่าวปรากฏอยู่ในงานวิจัยชิ้นสุดท้ายคือ งานของ อิศรา (2538) ซึ่งใช้ตัวแบบ LES ในการศึกษาอุปสงค์การบริโภคสินค้าในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลราคา 9 ชุด แยกตามแต่ละพื้นที่ของประเทศ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับขนาดและโครงสร้างของครัวเรือน เพื่อศึกษาถึงการกระจายรายได้ในประเทศไทยด้วย

นอกจากงานวิจัยของ อิศรา (2538) ที่เป็นการศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคในประเทศไทยแล้ว ก็ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคในประเทศไทย ที่จะกล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ Isra (1993) ดิเรกและอำนาจ (2531) และดิเรก (2532) งาน 2 ชิ้นแรก ศึกษาโดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross Section Data) เช่นเดียวกับ อิศรา (2538) ซึ่งเป็นข้อมูลจากงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ แต่ต่างกันตรงที่ ดิเรกและอำนาจ (2531) ศึกษาโดยใช้แบบจำลอง ELES ขณะที่ อิศรา (2538) และ Isra (1993) ศึกษาโดยใช้แบบจำลอง LES โดยงาน 2 ชิ้นนี้ยังมีจุดเด่นตรงที่มีการรายงานค่าความยืดหยุ่นต่างๆ อย่างชัดเจน และใช้ข้อมูลราคาที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านราคาระหว่างภูมิภาคด้วย ในขณะที่ ดิเรกและอำนาจ (2531) สมมติให้ราคาในแต่ละภูมิภาคไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนงานชิ้นสุดท้ายคือ ดิเรก (2532) ศึกษาโดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series) ซึ่งเป็นข้อมูลจากบัญชีรายได้ประชาชาติ และใช้แบบจำลอง LES ในการศึกษา

นอกจากนี้ การศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคในประเทศไทย ยังมีตัวแบบอื่นๆ ที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น AIDS (Almost Ideal Demand System), ELES (Extended Linear Expenditure System) และ LES (Linear Expenditure System) ตัวแบบเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นเครื่องมือที่

นำมาใช้อธิบายอุปสงค์อย่างแพร่หลาย แต่ก็มักจะมีจุดอ่อนอยู่เช่นกัน ตัวแบบ AIDS มีจุดอ่อนคือค่าประมาณที่ได้จากตัวแบบนี้มักจะขาดคุณสมบัติ Homogeneity และ Symmetry (เฉพาะกรณี Unconstrained Optimization) ซึ่งมีความสำคัญมากในทฤษฎีผู้บริโภค ส่วนตัวแบบ ELES ซึ่งแม้ว่าจะมีคุณสมบัติ Homogeneity และ Adding Up เหมือนกับตัวแบบ LES แต่การกำหนดให้การออมเป็นเสมือนการบริโภคแบบหนึ่งนั้น มีผู้วิจารณ์ว่าการออมควรมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้ แต่การบริโภคเป็นบวกเสมอ ดังนั้นหากให้การออมเป็นเสมือนการบริโภคชนิดหนึ่ง เท่ากับว่าการออมต้องเป็นบวกไปด้วย และอีกประการหนึ่งก็คือ สินค้าแต่ละชนิดล้วนมีราคาเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีการตั้งข้อสงสัยว่า “ราคาของการออม” คืออะไร

การศึกษาครั้งนี้จึงใช้ตัวแบบ Linear Expenditure System หรือ LES ในการศึกษาเพื่อหลีกเลี่ยงข้อวิจารณ์ดังกล่าว อีกทั้งยังมีคุณสมบัติ Homogeneity และ Adding Up ด้วย โดยจะได้กล่าวถึงคุณสมบัติดังกล่าวอีกครั้งในหัวข้อตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาบทที่ 4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิธีการศึกษา

บทนี้กล่าวถึงวิธีการศึกษา โดยแบ่งออกเป็นการอธิบายเกี่ยวกับแหล่งที่มาของข้อมูล ในหัวข้อแรก ซึ่งได้แก่ ข้อมูลทางด้านครัวเรือน และข้อมูลทางด้านราคา หัวข้อถัดมาจะอธิบายเกี่ยวกับตัวแบบที่ใช้ในการศึกษา และหัวข้อสุดท้ายเป็นการอธิบายวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ

4.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

4.1.1 ข้อมูลทางด้านครัวเรือน

สำหรับข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์นั้นได้มาจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ซึ่งจัดทำขึ้นทุก 2 ปี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย ของครัวเรือน ภาวะหนี้สิน ลักษณะที่อยู่อาศัย และการเป็นสินทรัพย์ถาวรบางประเภท ซึ่งในส่วนของกรวิจัยครั้งนี้ จะใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ในปี 2545 เนื่องจากในปีดังกล่าวมีการดำเนินนโยบายประชานิยมมาได้ระยะหนึ่งแล้ว และมีข้อมูลการเข้าร่วมกับโครงการของแต่ละครัวเรือนตัวอย่างด้วย จากที่เริ่มดำเนินนโยบายในช่วงกลางปี 2544 การวิเคราะห์ข้อมูลในปีดังกล่าวจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่ออุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ

สำหรับค่าใช้จ่ายเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือน ก็ใช้ข้อมูลจาก SES เช่นกัน โดยจะเป็นค่าใช้จ่ายเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน โดยค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยๆ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจะเป็นข้อมูลของ 12 เดือนก่อนเดือนสัมภาษณ์ คือ นับจากเดือนสัมภาษณ์ย้อนหลังไปเป็นเวลา 12 เดือน จากนั้นนำมาเฉลี่ยเป็นค่าใช้จ่ายต่อเดือน โดยหารด้วย 12

4.1.2 ข้อมูลด้านราคา

ใช้ข้อมูลด้านราคาของสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งแบ่งเป็นราคากรุงเทพมหานคร และราคาในภูมิภาคต่างๆ 4 ภูมิภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้) ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ซึ่งช่วยให้เห็นความแตกต่างทางด้านราคาในระหว่างกรุงเทพมหานครและภูมิภาคต่างๆ

วิธีการคำนวณหาราคา จะกำหนดให้ ราคากรุงเทพเป็นราคาฐาน (Numeraire) วิธีการเช่นนี้จะไม่มีผลใดๆ กับการประมาณค่าทั้งสิ้น เนื่องจากเปรียบเสมือนการเลือกหน่วยสินค้าใหม่ให้อยู่ในลักษณะที่ว่าราคาสินค้าในกรุงเทพมหานครเป็น 1 บาทต่อหน่วย และ ราคาสินค้าในภูมิภาคอื่นๆ อีก 4 ราคา ถูกคำนวณให้เป็นราคาเปรียบเทียบ (Normalized) กับราคาของกรุงเทพมหานคร (อิสรา ศานติศาสตร์, 2538) โดยสูตรในการคำนวณ แสดงได้ ดังนี้

$$P_r = \sum \frac{P_{ir}}{P_{i0}} S_{ir}$$

โดยที่ P_r คือ ราคาโดยเปรียบเทียบของภูมิภาค r

P_{ir} คือ ราคาสินค้า i ของภูมิภาค r

P_{i0} คือ ราคาสินค้า i ของกรุงเทพมหานคร

S_{ir} คือ น้ำหนักที่ให้แก่ P_{ir} ที่กำหนดโดยสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า

4.2 ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษา

จากที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้นว่า การศึกษาอุปสงค์ของผู้บริโภคในประเทศไทยนั้น มีตัวแบบที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น AIDS (Almost Ideal Demand System), ELES (Extended Linear Expenditure System) และ LES (Linear Expenditure System) แต่ตัวแบบเหล่านี้ก็มักจะมีจุดอ่อนอยู่เช่นกัน ตัวแบบ AIDS มีจุดอ่อนคือ ค่าประมาณที่ได้จากตัวแบบนี้มักจะขาดคุณสมบัติ Homogeneity และ Symmetry (เฉพาะกรณี Unconstrained Optimization) ซึ่งมีความสำคัญมากในทฤษฎีผู้บริโภค ส่วนตัวแบบ ELES ซึ่งแม้ว่าจะมีคุณสมบัติ Homogeneity และ Adding Up เหมือนกับตัวแบบ LES แต่การกำหนดให้การออมเป็นเสมือนการบริโภคแบบหนึ่งนั้น มีผู้วิจารณ์ว่าการออมควรมีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้ แต่การบริโภคเป็นบวกเสมอ ดังนั้นหากให้การออมเป็นเสมือนการบริโภคชนิดหนึ่ง เท่ากับว่าการออมต้องเป็นบวกไปด้วย และอีกประการหนึ่งก็คือ สินค้าแต่ละชนิดล้วนมีราคาเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีการตั้งข้อสงสัยว่า “ราคาของการออม” คืออะไร

การศึกษาคครั้งนี้จึงใช้ตัวแบบ Linear Expenditure System หรือ LES ในการศึกษาเพื่อหลีกเลี่ยงข้อวิจารณ์ดังกล่าว และยังมีคุณสมบัติ Homogeneity และ Adding Up ด้วย ซึ่งคุณสมบัติ Homogeneity นั้น หมายถึง Homogeneity of Degree Zero ในราคาและรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค) นั่นคือ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในอุปสงค์ของผู้บริโภค ถ้าราคาสินค้าทุกชนิดและรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค) เพิ่มขึ้นในสัดส่วนเดียวกัน และคุณสมบัติ Adding Up หมายถึง เมื่อ

ผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่ง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจะถูกนำไปใช้บริโภคสินค้าชนิดต่างๆ จนหมดสิ้น นั่นเอง ซึ่งตัวแบบ Linear Expenditure System สามารถอธิบายได้ ดังนี้

$$\text{Maximize } U(x) = \sum_{i=1}^k \beta_i \ln(x_i - \gamma_i) \quad \dots\dots\dots(1)$$

$$\text{Subject to } \sum_{i=1}^k p_i x_i = m \quad \dots\dots\dots(2)$$

จะได้ Demand Function ที่แสดงถึง Utility Function ข้างต้น คือ

$$x_i = \gamma_i + \beta_i \frac{m - \sum_{i=1}^k p_i \gamma_i}{p_i} + \mu_i \quad \text{หรือเขียนให้อยู่ในรูปของค่าใช้จ่ายได้ว่า}$$

$$p_i x_i = p_i \gamma_i + \beta_i (m - \sum_{i=1}^k p_i \gamma_i) + \mu_i \quad \dots\dots\dots(3)$$

โดยที่	$U(x)$	คือ	อรรถประโยชน์
	k	คือ	จำนวนสินค้าเพื่อการบริโภคทั้งหมด
	m	คือ	รายจ่ายเพื่อการบริโภคทั้งหมด
	$p_i x_i$	คือ	รายจ่ายเพื่อการบริโภคสินค้า i
	p_i	คือ	ราคาสินค้า i
	x_i	คือ	อุปสงค์ต่อสินค้า i
	γ_i	คือ	ระดับการบริโภคที่ผูกพันของสินค้า i (Committed Expenditures), $x_i \geq \gamma_i \geq 0$
	β_i	คือ	Marginal Expenditure ของสินค้า i , $\beta_i > 0$, $\sum_{i=1}^k \beta_i = 1$
	μ_i	คือ	Disturbant Terms, $\mu_i \sim N(0, \sigma^2)$

สำหรับการหาค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภค (ϵ_i) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของสินค้าชนิดนั้น (ϵ_{ii}) และค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าชนิดอื่น (ϵ_{ij}) Luch and William (1975, อ้างใน อิศรา, 2538) ได้แสดงวิธีการคำนวณไว้ดังนี้

$$\begin{aligned}\varepsilon_i &= \beta_i / w_i \\ \varepsilon_{ii} &= \varepsilon_i [\phi - w_i (1 + \phi \varepsilon_i)] \\ \varepsilon_{ij} &= -\varepsilon_i w_i (1 + \phi \varepsilon_j)\end{aligned}$$

โดย $w_i = \frac{P_i X_i}{m}$ และ

$$\phi = -1 + \frac{\sum_{i=1}^k P_i \gamma_i}{m}$$

คือ Supernumerary Ratio ซึ่งแสดงสัดส่วนของรายจ่ายที่เหลืออยู่หลังการใช้จ่ายในระดับจำเป็นทั้งหมด

4.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการใช้ LES ในการวิเคราะห์ โดยในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่, อุปสงค์ของสินค้าประเภทอาหาร และอุปสงค์ของสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

$$E_i = p_i \gamma_i + [\beta_i + \delta_{1i} Pol_1 + \delta_{2i} Pol_2 + \delta_{3i} Pol_3 + \delta_{4i} Pol_4] [m - \sum_{j=1}^k p_j \gamma_j] + \mu_i \dots (4)$$

โดย E_i หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าชนิด i

P_i หมายถึง ราคาของสินค้า i

m หมายถึง รายจ่ายเพื่อการบริโภคทั้งหมด

Pol หมายถึง การเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ;

Pol_1 = กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

Pol_2 = การพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย

Pol_3 = ธนาคารประชาชน

Pol_4 = 30 บาทรักษาทุกโรค

γ_i หมายถึง ระดับการบริโภคที่ผูกพันของสินค้า i (Committed Expenditures)

δ_i หมายถึง อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมแต่ละโครงการที่มีผลต่อ Marginal Expenditure สินค้าประเภทที่ i ;

δ_{1i} = อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่มีผลต่อ Marginal Expenditure ของสินค้าชนิดที่ i

δ_{2i} = อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย ที่มีผลต่อ Marginal Expenditure ของสินค้าชนิดที่ i

δ_{3i} = อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน ที่มีผลต่อ Marginal Expenditure ของสินค้าชนิดที่ i

δ_{4i} = อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ที่มีผลต่อ Marginal Expenditure ของสินค้าชนิดที่ i

β_i หมายถึง Marginal Expenditure ของสินค้า i

μ_i หมายถึง Disturbant Terms

เมื่อ i = 1 หมายถึง โทรศัพท์เคลื่อนที่
 = 2 หมายถึง สินค้าประเภทอาหาร
 = 3 หมายถึง สินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

โดยสมการอุปสงค์ของสินค้าทั้ง 3 ประเภทนี้ แต่ละประเภทก็จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 5 พื้นที่ด้วยกัน คือ

- 1) คริวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ)
- 2) คริวเรือนในภาคกลาง
- 3) คริวเรือนในภาคเหนือ
- 4) คริวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 5) คริวเรือนในภาคใต้

ทั้งนี้ กำหนดให้การเข้าร่วมโครงการประชานิยม เป็นตัวแปรดัมมี่ (Dummy) ซึ่งโครงการประชานิยมที่พิจารณาในที่นี้ ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โดยค่าพารามิเตอร์ที่ประมาณค่าได้จะมีทั้งสิ้น 6 ตัว คือ β_i ซึ่งหมายถึง Marginal Expenditure หรือแนวโน้มการใช้จ่ายของสินค้า i จากรายจ่ายเพื่อการบริโภคทั้งหมด Y_i ซึ่งหมายถึง ระดับการบริโภคที่ผูกพันของสินค้า i และ δ_{ni} ซึ่งหมายถึง อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมที่มีผลต่อการใช้จ่ายสินค้าประเภทที่ i โดย n = 1, 2, 3, 4 หมายถึง โครงการกองทุนหมู่บ้านและ

ชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความยืดหยุ่นของอุปสงค์สินค้าแต่ละประเภท ที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ซึ่งคำนวณโดยใช้สูตร คือ

$$\varepsilon_i = \beta_i / w_i$$

$$\varepsilon_{ii} = \varepsilon_i [\phi - w_i (1 + \phi \varepsilon_i)]$$

$$\varepsilon_{ij} = -\varepsilon_i w_i (1 + \phi \varepsilon_j)$$

โดย $w_i = \frac{p_i x_i}{m}$ และ

$$\phi = -1 + \frac{\sum_{i=1}^k p_i \gamma_i}{m}$$

คือ Supernumerary Ratio ซึ่งแสดงสัดส่วนของรายจ่ายที่เหลืออยู่หลังการใช้จ่ายในระดับจำเป็นทั้งหมด

โดยที่ ε_i คือ ความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภค (ความยืดหยุ่นต่อรายได้) ε_{ii} คือ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของสินค้าชนิดนั้น และ ε_{ij} คือ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าชนิดอื่น และอธิบายความหมายของค่าความยืดหยุ่นต่างๆ ได้ดังนี้

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (Income Elasticity of Demand) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการซื้อสินค้าต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของผู้ซื้อ ขนาดของความยืดหยุ่นต่อรายได้บ่งบอกถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ได้ ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

- ความยืดหยุ่นต่อรายได้มีค่าเป็นลบ แสดงว่าสินค้านี้เป็นสินค้าด้อยคุณภาพลักษณะการเปลี่ยนแปลงปริมาณสินค้าจะเป็นไปในทางตรงข้ามกับสภาพเศรษฐกิจ
- ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้มีค่าเป็นบวกแต่ < 1 แสดงว่าอุปสงค์ของสินค้านี้จะเปลี่ยนแปลงตามสภาวะการณ์เศรษฐกิจ เมื่อรายได้เพิ่มสูงขึ้น ปริมาณการบริโภคก็ขยายตัวตาม แต่การขยายตัวมีในอัตราที่ต่ำเมื่อเทียบกับการขยายตัวทางรายได้
- ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้มีค่าเป็นบวกแต่ > 1 แสดงว่าสินค้านี้ไม่เป็นเพียงสินค้าที่มีลักษณะปกติธรรมดา แต่เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยด้วย การเปลี่ยนแปลงของปริมาณอุปสงค์จะรุนแรงมากกว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้ เมื่อเศรษฐกิจขยายตัว ความต้องการบริโภคสินค้าจะเพิ่มมากขึ้น

กว่าอัตราการขยายตัวเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันเมื่อเศรษฐกิจหดตัว ก็ส่งผลกระทบต่อตลาดสินค้าอย่างรุนแรงเช่นกัน

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (Own-price Elasticity of Demand) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการซื้อสินค้าต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้านั้น โดยทั่วไปความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาจะมีค่าได้ตั้งแต่ศูนย์ไปจนถึงอนันต์โดย

- อุปสงค์สินค้าที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์หรือไม่มีความยืดหยุ่นเลย (Perfectly Inelastic Demand) เป็นสินค้าที่เมื่อปริมาณซื้อสินค้าจะไม่เปลี่ยนแปลงเลย แม้ว่าราคาสินค้าจะเปลี่ยนแปลงเท่าใดก็ตาม ค่าความยืดหยุ่นนี้เท่ากับศูนย์

- อุปสงค์สินค้าที่มีความยืดหยุ่น < 1 (Inelastic demand) จะเป็นสินค้าที่อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อสินค้าจะน้อยกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า

- อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับ 1 (Unitary elastic demand) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อสินค้าและราคาเท่ากัน และค่าความยืดหยุ่นจะเท่ากับหนึ่ง

- อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่น > 1 (Elastic demand) หมายถึง อุปสงค์ของสินค้าที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อสินค้ามากกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า

- อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับอนันต์ (Perfectly elastic demand) คือ อุปสงค์ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อสินค้าต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคามากที่สุด เมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไป ปริมาณซื้อจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่สามารถกำหนดได้

ความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา (Cross-price elasticity of demand) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการซื้อสินค้าต่ออัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดอื่น แสดงให้เห็นถึงระดับการทดแทนกันได้ (Substitution) หรือระดับการใช้ร่วมกัน (Complementarity) ระหว่างสินค้าสองชนิด

- ในกรณีที่ $\epsilon_{ij} > 0$ หมายความว่า สินค้า i ใช้ทดแทนสินค้า j ได้ เมื่อราคาสินค้า j เพิ่มขึ้น อุปสงค์ของสินค้า i จึงเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้แทนสินค้า j เพราะเงินที่เหลือเพื่อการใช้จ่ายรวมลดลง

- ในกรณีที่ $\epsilon_{ij} < 0$ หมายความว่า สินค้าทั้งสองต้องใช้ร่วมกัน การที่ราคาสินค้า j เพิ่มขึ้น ทำให้อุปสงค์ของสินค้า j ลดลง และส่งผลต่อสินค้า i ที่ต้องใช้ร่วมกัน ทำให้อุปสงค์ของสินค้า i ลดลงตามไปด้วย เพราะเงินที่เหลือเพื่อการใช้จ่ายรวมลดลง

สำหรับแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ Linear Expenditure System ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคาที่สามารถคำนวณได้จะมีค่าเป็นลบเท่านั้น และค่าที่ได้ ก็ไม่ได้แสดงถึงการใช้ทดแทนกันหรือการใช้ประกอบกันของสินค้า i และ j แต่จะบอกให้ทราบว่า เมื่อราคาของสินค้า j เพิ่มขึ้นจะมีผลให้การบริโภคสินค้า i ลดลงอย่างแน่นอน (เนื่องจากรายจ่ายรวมที่ลดลง) แต่จะลดลงเล็กน้อยเพียงใด

ค่าความยืดหยุ่นแต่ละชนิดของอุปสงค์นั้น แสดงให้เห็นลักษณะของสินค้าที่ทำการศึกษา โดยจะอธิบายความหมายต่างๆ ของค่าที่ได้ หลังจากคำนวณค่าดังกล่าวแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การประมาณความสัมพันธ์ในแบบจำลอง LES (Linear Expenditure System) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการประมาณค่าอย่างเป็นระบบ (System Estimation) โดยใช้สมการตาม (4) และประมาณค่าแบบ Seemingly Unrelated Regression ทำให้ได้ค่าพารามิเตอร์ ซึ่งจะอธิบายความหมายของค่าดังกล่าวในบทนี้ นั่นคือ 1) ระดับการใช้จ่ายผูกพัน (γ_i) 2) แนวโน้มการใช้จ่าย (β_i) และ 3) อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ ที่มีต่อการบริโภคสินค้าของครัวเรือน และจากค่าพารามิเตอร์ในข้อ 1) และข้อ 2) จะทำให้เราสามารถคำนวณค่าความยืดหยุ่นต่างๆ ได้ ซึ่งอธิบายอิทธิพลของรายจ่ายรวมและราคาสินค้าชนิดต่างๆ ที่มีต่อค่าใช้จ่ายที่ครัวเรือนแต่ละพื้นที่ใช้ในการบริโภคสินค้าแต่ละชนิด โดยที่ค่า $\beta_1, \beta_2, \delta_{n1}, \delta_{n2}$ ได้จากการประมาณค่าสมการสินค้า 2 สมการ ส่วน β_3 และ δ_{n3} คำนวณได้จากเงื่อนไข $\sum_{i=1}^3 \beta_i = 1$ และ $\sum_{i=1}^3 \delta_{ni} = 0$ ตามลำดับ จากนั้นในหัวข้อสุดท้าย จะคำนวณค่าใช้จ่ายของสินค้าประเภทต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากอิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมทั้ง 4 โครงการ ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค จากสูตร $\Delta E_i = \sum_{n=1}^4 \delta_{ni} Pol_n (m - \sum_{j=1}^k p_j \gamma_j)$ เพื่อชี้ให้เห็นว่า เงินที่รัฐจ่ายไปในโครงการต่างๆ นั้น ส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในสินค้าประเภทใด โดยในหัวข้อแรกจะกล่าวถึงลักษณะของตัวอย่างครัวเรือนก่อน เพื่อให้เห็นภาพโดยรวม

5.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 34,785 ครัวเรือน และนำมาถ่วงน้ำหนักเพื่อประมาณจำนวนครัวเรือนจริง ซึ่งเท่ากับ 17,882,700 ครัวเรือน

ลักษณะการกระจายของครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนในภาคกลาง รองลงมาเป็นครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ และถ้าจำแนกตามลักษณะชุมชน ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนที่อยู่ในเขตเทศบาล

รองลงมาเป็นครัวเรือนนอกเขตเทศบาล และครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล รายละเอียดแสดงในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 จำนวนและลักษณะการกระจายของตัวอย่างครัวเรือน

	จำนวนตัวอย่าง	ร้อยละ
ทั่วประเทศ	34,785	100.00
จำแนกตามลักษณะชุมชน		
ในเขตเทศบาล	18,905	54.35
นอกเขตเทศบาล	12,785	36.75
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	3,095	8.90
จำแนกตามภูมิภาค		
ภาคเหนือ	7,971	22.92
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9,043	26.00
ภาคกลาง	10,367	29.80
ภาคใต้	5,458	15.69
กรุงเทพฯ	1,946	5.59

หมายเหตุ: ลักษณะการกระจายคำนวณจากครัวเรือนตัวอย่างโดยไม่ถ่วงน้ำหนัก (Unweighted)

ตารางที่ 5.2 สถิติรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน โดยเฉลี่ย

	รายได้ (บาท)
ทั่วประเทศ	13,736
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	28,239
ภาคเหนือ	9,530
ในเขตเทศบาล	13,952
นอกเขตเทศบาล	8,374
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9,279
ในเขตเทศบาล	16,678
นอกเขตเทศบาล	7,791
ภาคกลาง	14,128
ในเขตเทศบาล	16,312
นอกเขตเทศบาล	13,245
ภาคใต้	12,487
ในเขตเทศบาล	16,811
นอกเขตเทศบาล	11,214

สำหรับสถิติทางด้านรายได้ของครัวเรือนแสดงไว้ในตารางที่ 5.2 และสิ่งที่น่าสังเกตก็คือ รายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งสูงที่สุดนั้น สูงกว่ารายได้เฉลี่ยครัวเรือนทั่วประเทศถึงกว่า 2 เท่า ในขณะที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง กว่า 3 เท่า แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้ในประเทศไทยนั้น นับว่ามีอยู่สูง และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในเขต และนอกเขตเทศบาล พบว่าในทุกภูมิภาค ครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีรายได้มากกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล

เมื่อพิจารณาตัวเลขเฉลี่ยรายจ่ายในการบริโภคของครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามหมวดสินค้า ในตารางที่ 5.3 และเปรียบเทียบกันในแต่ละภูมิภาค จะเห็นได้ชัดว่า ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีรายจ่ายสูงสุดในเกือบทุกรายการ ยกเว้นในรายการเบ็ดเตล็ดเท่านั้น แต่เมื่อเปรียบเทียบอัตราร้อยละ ในตารางที่ 5.4 กลับพบว่า ครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลมีสัดส่วนรายจ่ายสินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่มน้อยที่สุด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสินค้าดังกล่าวมากที่สุด จึงอาจอธิบายได้ว่าครัวเรือนที่มีรายได้น้อยจะมีสัดส่วนของรายจ่ายเพื่อการบริโภคอาหารสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงนั่นเอง

ตารางที่ 5.3 สถิติเฉลี่ยรายจ่ายบริโภคของครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามหมวดสินค้า

หมวดสินค้า	หน่วย : บาท					
	กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล		ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
1. สินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม	5,783	3,797	2,684	2,978	3,926	
2. สินค้าที่มีไม่อาหาร	12,528	6,167	4,094	3,763	5,633	
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	240	189	122	86	131	
ยาสูบ	170	137	64	61	138	
เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	567	338	288	271	418	
ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ภายในบ้าน	4,880	2,397	1,539	1,506	2,022	
คำรักษาพยาบาลและค่ายา	603	230	168	148	232	
ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	544	299	217	220	274	
ยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร	4,156	2,073	1,248	1,122	1,958	
การบันเทิงและการอ่าน	538	237	142	113	159	
การศึกษา	736	181	185	126	203	
เบ็ดเตล็ด	94	86	121	110	98	
รวม	18,311	9,964	6,778	6,741	9,559	

ตารางที่ 5.4 ร้อยละของรายจ่ายบริโภคของครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามหมวดสินค้า

หมวดสินค้า	กรุงเทพฯ		ภาค		
	และ ปริมณฑล	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ภาคใต้
1. สินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม	31.58	38.11	39.60	44.18	41.07
2. สินค้าที่มีใช้อาหาร	68.42	61.89	60.40	55.82	58.93
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	1.31	1.90	1.80	1.28	1.37
ยาสูบ	0.93	1.37	0.94	0.90	1.44
เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	3.10	3.39	4.25	4.02	4.37
ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ภายในบ้าน	26.65	24.06	22.71	22.34	21.15
ค่ารักษาพยาบาลและค่ายา	3.29	2.31	2.48	2.20	2.43
ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	2.97	3.00	3.20	3.26	2.87
ยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร	22.70	20.80	18.41	16.64	20.48
การบันเทิงและการอ่าน	2.94	2.38	2.10	1.68	1.66
การศึกษา	4.02	1.82	2.73	1.87	2.12
เบ็ดเตล็ด	0.51	0.86	1.79	1.63	1.03
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ตารางที่ 5.5 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ

	โครงการ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	โครงการพักชำระ หนี้เกษตรกรราย ย่อย	โครงการ ธนาคาร ประชาชน	โครงการ 30 บาทรักษาทุก โรค
ทั่วประเทศ	21.17	4.95	1.04	73.44
ในเขตเทศบาล	15.48	3.35	1.46	68.59
นอกเขตเทศบาล	34.16	8.41	0.56	85.25
กรุงเทพฯและปริมณฑล	2.29	0.42	0.48	54.28
ภาคเหนือ	22.22	5.56	1.14	74.14
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	31.81	9.20	1.35	77.81
ภาคกลาง	17.10	2.16	0.66	71.21
ภาคใต้	14.97	3.92	1.21	76.27
กรุงเทพฯ	0.26	0.41	0.57	54.16

ตารางที่ 5.5 แสดงร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ โดยภาพรวมโครงการประชานิยมที่ครัวเรือนตัวอย่างเข้าร่วมมากที่สุดคือ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค รองลงมาเป็นโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย และโครงการธนาคารประชาชน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามลักษณะชุมชน พบว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีการเข้าร่วมโครงการประชานิยมในทุกโครงการมากกว่าชุมชนอื่น ซึ่งก็อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มเป้าหมายของโครงการประชานิยมนั้นเป็นกลุ่มประชาชนในระดับรากหญ้า ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทนั่นเอง ส่วนในภูมิภาคต่างๆ นั้น พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนของครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการประชานิยมมากที่สุดในทุกโครงการ ซึ่งเมื่อย้อนกลับไปดูตารางที่ 5.2 ก็พบว่าภูมิภาคนี้เองที่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนน้อยกว่าภูมิภาคอื่น ซึ่งทำให้สันนิษฐานได้ว่าในภูมิภาคนี้ประชาชนส่วนใหญ่อาจจะเป็นประชาชนในระดับรากหญ้า เป็นผลให้มีสัดส่วนของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ มากกว่าภูมิภาคอื่น

5.2 ค่าใช้จ่ายผูกพัน

ค่าใช้จ่ายผูกพัน หรือ Committed Expenditures เป็นค่าใช้จ่ายที่ครัวเรือนจำเป็นต้องจ่ายไปเพื่อบริโภค ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงของราคาจะส่งผลกระทบต่อสวัสดิการของครัวเรือนมาก ถ้าครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายผูกพันต่อสินค้าชนิดนั้นๆ มาก เพราะราคาจะไปมีผลต่อค่าใช้จ่ายส่วนที่สร้างอรรถประโยชน์ซึ่งเหลือน้อยลง เมื่อมีค่าใช้จ่ายผูกพันมาก และผลการเปลี่ยนแปลงของราคาจะมีน้อยที่สุดเมื่อระดับค่าใช้จ่ายผูกพันมีค่าเป็นศูนย์

ตารางที่ 5.6 ผลการประมาณค่าใช้จ่ายผูกพัน (γ_i)

	กรุงเทพฯและ ปริมณฑล	กลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้
โทรศัพท์เคลื่อนที่	35.425*	33.761*	30.560*	12.103*	25.406*
สินค้าอาหาร	4,315.046*	1,923.437*	2,247.167*	2,484.035*	4,452.418*
สินค้าที่มีโชอาหาร	9,641.900*	4,848.830*	4,356.807*	3,044.019*	3,169.896*

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95%

ผลการประมาณค่าใช้จ่ายผูกพัน (γ_i) ที่ครัวเรือนในแต่ละพื้นที่มีต่อโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สินค้าประเภทอาหาร และสินค้าที่มีโชอาหาร ทั้งหมดมีค่ามากกว่าศูนย์ ดังแสดงในตารางที่ 5.6 โดยค่าใช้จ่ายผูกพันของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีค่ามากที่สุดใครัวเรือนเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล คือเท่ากับ 35.43 บาทต่อเดือน รองลงมาเป็นครัวเรือนในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ คือ 33.76 30.56 25.41 และ 12.10 บาทต่อเดือน ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งมีมากที่สุดในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และลดลงตามลำดับ จนมีน้อยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น เมื่อราคาของโทรศัพท์เคลื่อนที่เปลี่ยนแปลง จะมีผลต่อครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลมากที่สุด ขณะเดียวกันก็มีผลต่อครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย

สำหรับสินค้าประเภทอาหารนั้น พบว่าครัวเรือนในภาคใต้มีค่าใช้จ่ายผูกพันมากที่สุดคือเท่ากับ 4,452.42 บาทต่อเดือน รองลงมาเป็นครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เท่ากับ 4,315.05 บาทต่อเดือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 2,484.04 บาทต่อเดือน ภาคเหนือ เท่ากับ 2,247.17 บาทต่อเดือน และภาคกลาง เท่ากับ 1,923.44 บาทต่อเดือน ตามลำดับ หากพิจารณาเป็นร้อยละ จะเห็นได้ชัดว่าค่าใช้จ่ายผูกพันสำหรับอาหารนั้น คิดเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 30-60 ของค่าใช้จ่ายผูกพันทั้งหมด นับว่ามีความสำคัญมากต่อครัวเรือน เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตนั่นเอง

ส่วนสินค้าที่มีโชอาหาร ครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีค่าใช้จ่ายผูกพันมากที่สุด คือเท่ากับ 9,641.90 บาทต่อเดือน รองลงมาเป็นภาคกลาง เท่ากับ 4,848.83 บาทต่อเดือน ภาคเหนือ เท่ากับ 4,356.81 บาทต่อเดือน ภาคใต้ เท่ากับ 3,169.90 บาทต่อเดือน และน้อยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 3,044.02 บาทต่อเดือน ตามลำดับ

5.3 แนวโน้มการใช้จ่าย

แนวโน้มการใช้จ่าย หรือ Marginal Budget Share (β_j) หมายความว่า รายจ่ายในรายการสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด เมื่อยอดรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท

ตารางที่ 5.7 ผลการประมาณแนวโน้มการใช้จ่าย (β_j)

	กรุงเทพฯและ ปริมณฑล	กลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้
โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.0008*	0.0037*	0.0035*	0.0023*	0.0021*
สินค้าอาหาร	0.0907*	0.2063*	0.1536*	0.1313*	0.1169*
สินค้าที่มีโชอาหาร	0.9085*	0.7899*	0.8429*	0.8664*	0.8810*

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95%

ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ สินค้าประเภทอาหาร และสินค้าที่มีใช้อาหารของครัวเรือนในแต่ละพื้นที่ แสดงในตารางที่ 5.7 ซึ่งพบว่าแนวโน้มการใช้จ่ายของโทรศัพท์เคลื่อนที่ สำหรับครัวเรือนในภาคกลางนั้นมีค่ามากที่สุด รองลงมาเป็นภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพฯ และปริมณฑล นั่นคือ เมื่อยอดรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 100 บาท แนวโน้มการใช้จ่ายสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่จะเพิ่มขึ้น 0.37 0.35 0.23 0.21 และ 0.08 บาท ตามลำดับ จากผลดังกล่าว อาจเป็นไปได้ว่า ครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนใหญ่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้อยู่แล้ว เนื่องจากมีความเป็นเมือง และเทคโนโลยี เข้าถึงก่อนครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น แนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่จึงมีไม่มากนัก แต่มีแนวโน้มรายจ่ายเพิ่มขึ้นในสินค้าอื่นแทน ประกอบกับค่านิยมในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ กำลังแพร่ไปสู่ครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพราะอิทธิพลจากกลยุทธ์ทางการค้า นโยบายของรัฐ หรืออื่นๆ ก็ตาม ทำให้แนวโน้มการใช้จ่ายของโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนในภูมิภาคจึงมากกว่าครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล

สำหรับแนวโน้มการใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหาร พบว่า ภาคกลางมีแนวโน้มการใช้จ่ายสำหรับอาหารมากที่สุด รองลงมาเป็นภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพฯ และปริมณฑล คือ เมื่อยอดรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 100 บาท จะมีแนวโน้มการใช้จ่ายอาหารเท่ากับ 20.63 15.36 13.13 11.69 และ 9.07 บาท ตามลำดับ

ส่วนสินค้าที่มีใช้อาหารนั้น ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลมีแนวโน้มการบริโภคสูงที่สุด รองลงมาเป็น ครัวเรือนในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง ตามลำดับ นั่นคือ เมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 100 บาท แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีใช้อาหาร จะเพิ่มขึ้น 90.85 88.10 86.64 84.29 และ 78.99 บาท ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.4 ความยืดหยุ่นต่างๆ

สำหรับการคำนวณค่าความยืดหยุ่นนั้น β_i ที่นำมาคำนวณ จะไม่รวมผลของนโยบายต่างๆ ทั้ง 4 นโยบาย เพราะนโยบายต่างๆ ไม่น่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือน โดยค่าความยืดหยุ่นต่างๆ ที่จะอธิบายในหัวข้อนี้ได้แก่ ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ หรือรายจ่าย (ϵ_r) ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{pp}) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{rp})

5.4.1 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (รายจ่ายเพื่อการบริโภค)

โดยทั่วไปแล้ว ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภค (ϵ_r) จะมีค่ามากกว่าศูนย์ (ในกรณีที่เป็นสินค้าปกติ) ซึ่งหมายความว่าครัวเรือนจะซื้อสินค้าเพิ่มขึ้นถ้ามีรายได้เพิ่มขึ้น โดยที่ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้จะมีค่าน้อยกว่า 1 ถ้าเป็นสินค้าจำเป็น และมากกว่า 1 ถ้าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย

เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ ที่คำนวณได้ในตารางที่ 5.8 จะเห็นได้ว่าอาหารเป็นสินค้าที่จำเป็นสำหรับครัวเรือนทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นในกรุงเทพฯ และปริมณฑล หรือในภูมิภาคต่างๆ เนื่องจากความยืดหยุ่นต่อรายได้มีค่าน้อยกว่าศูนย์ แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ ระดับอุปสงค์ของอาหารจะไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก โดยจะเปลี่ยนแปลงไปประมาณ 0.41-0.47% เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1%

ส่วนโทรศัพท์เคลื่อนที่จัดว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยสำหรับครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ แต่เป็นสินค้าจำเป็น สำหรับครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล นั่นคือ ในภูมิภาคต่างๆ เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1% ระดับอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่จะเปลี่ยนแปลงไปมากกว่า 1% แต่สำหรับครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1% ระดับอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่จะเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่า 1% สิ่งที่น่าสังเกตคือ ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ของโทรศัพท์เคลื่อนที่สำหรับครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้น น้อยกว่าสินค้าประเภทอาหารเสียอีก แสดงว่าสำหรับครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล แล้ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ ระดับอุปสงค์ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่จะเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าอาหาร จึงอาจกล่าวได้ว่า ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล เห็นว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความจำเป็นมากกว่าอาหารเสียอีก

สุดท้ายคือ สินค้าที่มีใช้อาหาร จากตารางที่ 5.8 พบว่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ของสินค้าที่มีใช้อาหารมีค่ามากกว่า 1 สำหรับครัวเรือนทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑลและครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ นั่นคือจัดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลง จะมีอิทธิพลต่ออุปสงค์ของสินค้าที่มีใช้อาหารอย่างมากสำหรับทุกครัวเรือน

5.4.2 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_p)

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_p) แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดนั้น

จากตารางที่ 5.8 จะเห็นได้ว่า ความยืดหยุ่นต่อราคาของสินค้าทุกประเภทมีค่าน้อยกว่า 1 โดยสินค้าที่มีโชอาหารนั้นความยืดหยุ่นต่อราคามีค่าค่อนข้างมาก และเข้าใกล้ 1 เมื่อเทียบกับอาหารและโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางราคา จึงมีอิทธิพลต่อระดับอุปสงค์ของสินค้าที่มีโชอาหารค่อนข้างมากกว่าสินค้าประเภทอื่น

เมื่อพิจารณาสินค้าประเภทอาหารและโทรศัพท์เคลื่อนที่ จะพบว่าครัวเรือนในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของโทรศัพท์เคลื่อนที่มีค่ามากกว่าความยืดหยุ่นของอาหาร แสดงว่าเมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไป ระดับอุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่จะเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าอุปสงค์อาหาร นั่นเป็นเพราะอาหารเป็นสิ่งที่จะเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ในขณะที่ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และภาคอีสาน ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของโทรศัพท์เคลื่อนที่มีค่าน้อยกว่าอาหาร แสดงว่าเมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไป ระดับอุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่จะเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่าอุปสงค์ของอาหาร จากผลที่ได้กล่าวได้ว่า โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสินค้าที่จำเป็นมากกว่าอาหารในพื้นที่ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้ผลการศึกษาที่ได้จะบ่งบอกว่า ทั้งอาหารและโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสินค้าจำเป็น โดยในบางพื้นที่โดยเฉพาะกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้น โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสินค้าที่จำเป็นมากกว่าอาหารเสียอีก แต่ความจำเป็นของอาหารและโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น มีลักษณะต่างกัน อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากขาดอาหารมนุษย์ก็ต้องตาย แต่หากขาดโทรศัพท์เคลื่อนที่มนุษย์ก็ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นความจำเป็นของโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น อาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น ความต้องการความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร การแสดงถึงความทันสมัย ความมีรสนิยม ซึ่งอาจมีอิทธิพลมาจากการโฆษณา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คนเราคิดว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ดังนั้นเมื่อราคาหรือรายได้เปลี่ยนแปลง จึงไม่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่มากนัก เพราะคนต้องการทำตัวให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

5.4.3 ความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{ij})

ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา (ϵ_{ij}) ในแบบจำลอง LES ค่าที่ได้จะไม่ได้แสดงถึงการใช้ทดแทนกันหรือการใช้ประกอบกันของสินค้า i และ j แต่จะบอกให้ทราบว่าเมื่อราคาของสินค้า j เพิ่มขึ้นจะมีผลให้การบริโภคสินค้า i ลดลงอย่างแน่นอน (เนื่องจากรายจ่ายรวมที่ลดลง) แต่จะลดลงมาน้อยเพียงใด

จากตารางที่ 5.8 เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์อาหารต่อราคา
 โทศัพท์เคลื่อนที่ (ϵ_{21}) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์สินค้าที่ไม่ใช่อาหารต่อราคา
 โทศัพท์เคลื่อนที่ (ϵ_{31}) สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อราคาโทศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น คราวเรือนจะบริโภค
 อาหารลดลงน้อยกว่าบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์
 โทศัพท์เคลื่อนที่ต่อราคาอาหาร (ϵ_{12}) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์สินค้าที่ไม่ใช่อาหารต่อ
 ราคาอาหาร (ϵ_{32}) อธิบายได้ว่า เมื่อราคาอาหารเพิ่มขึ้น คราวเรือนจะบริโภคโทศัพท์เคลื่อนที่ลดลง
 น้อยกว่าบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง สำหรับค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์
 โทศัพท์เคลื่อนที่ต่อราคาสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร (ϵ_{13}) และค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์อาหารต่อ
 ราคาสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร (ϵ_{23}) อธิบายได้ว่า เมื่อราคาสินค้าที่ไม่ใช่อาหารเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น
 คราวเรือนจะบริโภคโทศัพท์เคลื่อนที่ลดลงน้อยกว่าบริโภคอาหารลดลง

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.8 ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ (ϵ_i) ความยืดหยุ่นต่อราคา (ϵ_{ii}) และความยืดหยุ่นไขว้ต่อราคา (ϵ_{ij}) ของครัวเรือนแต่ละพื้นที่

	ความยืดหยุ่นต่อรายได้	ความยืดหยุ่นต่อราคา	ความยืดหยุ่นไขว้	
โทรศัพท์เคลื่อนที่	ϵ_1	ϵ_{11}	ϵ_{12}	ϵ_{13}
กทม.และปริมณฑล	0.3402	-0.0458	-0.0006	-0.0005
ภาคกลาง	1.4569	-0.3218	-0.0047	-0.0038
ภาคเหนือ	1.0808	-0.5763	-0.0023	-0.0009
ภาคอีสาน	1.2236	-0.1278	-0.0033	-0.0030
ภาคใต้	1.2262	-0.3323	-0.0026	-0.0019
อาหาร	ϵ_2	ϵ_{22}	ϵ_{21}	ϵ_{23}
กทม.และปริมณฑล	0.4191	-0.1859	-0.1316	-0.1143
ภาคกลาง	0.4621	-0.2598	-0.1235	-0.1304
ภาคเหนือ	0.4745	-0.3832	-0.0743	-0.0532
ภาคอีสาน	0.4438	-0.2185	-0.1588	-0.1558
ภาคใต้	0.4644	-0.2901	-0.1263	-0.1192
สินค้าที่มีใช้อาหาร	ϵ_3	ϵ_{33}	ϵ_{31}	ϵ_{32}
กทม.และปริมณฑล	1.2874	-0.8852	-0.8226	-0.8135
ภาคกลาง	1.3457	-0.8658	-0.5548	-0.7355
ภาคเหนือ	1.3079	-0.9459	-0.3494	-0.6145
ภาคอีสาน	1.3855	-0.8412	-0.7134	-0.7782
ภาคใต้	1.3666	-0.8790	-0.5415	-0.7073

หมายเหตุ: 1, 2 และ 3 หมายถึง โทรศัพท์เคลื่อนที่, อาหาร และสินค้าที่ไม่ใช้อาหาร ตามลำดับ

5.5 อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม ที่มีต่อการบริโภคสินค้าของครัวเรือน

สำหรับโครงการประชานิยมที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาครั้งนี้มีทั้งสิ้น 4 โครงการด้วยกัน นั่นคือ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โดยที่โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการธนาคารประชาชนนั้น เป็นการให้เงินกู้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเท่ากับว่าประชาชนมีเงินรายได้มาใช้จ่ายใช้สอยเพิ่มมากขึ้น เป็นการเพิ่มอำนาจซื้อให้กับประชาชน ส่วนโครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ถึงแม้ว่าจะมิได้เป็นการทำให้ประชาชนมีเงินมาใช้จ่ายมากขึ้นโดยตรง แต่ก็เป็นการชะลอและลดรายจ่ายทางด้านการศึกษา และการรักษาพยาบาล ซึ่งเพิ่มอำนาจซื้อให้กับประชาชนทางอ้อมเช่นเดียวกัน

ประเด็นที่ต้องการทราบในการศึกษานี้ก็คือ การเพิ่มอำนาจซื้อแก่ประชาชน จากนโยบายดังกล่าวของรัฐนั้น จะทำให้ประชาชนนำเงินไปใช้จ่ายสินค้าที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ ซึ่งกำหนดนโยบายหรือไม่ เนื่องจากผู้บริหารประเทศเป็นเจ้าของธุรกิจด้านสื่อสารโทรคมนาคม การศึกษาครั้งนี้จึงเลือก “โทรศัพท์เคลื่อนที่” มาพิจารณา เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของโครงการประชานิยมต่างๆ ที่มีต่อสินค้าดังกล่าว

จากผลการศึกษา ในตารางที่ 5.9 ตัวเลขที่ประมาณค่าได้แสดงถึงอิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม ที่มีต่อการบริโภคสินค้าประเภทต่างๆ ของครัวเรือน ถ้าตัวเลขเป็นบวก แสดงว่า เมื่อครัวเรือนเข้าร่วมโครงการใดๆ ที่กำลังพิจารณาอยู่แล้ว จะมีอิทธิพลทำให้แนวโน้มการใช้จ่ายของสินค้าประเภทที่กำลังพิจารณาอยู่นั้นเพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน ถ้าเครื่องหมายเป็นลบ ผลก็จะตรงกันข้าม และความมากน้อยของอิทธิพล ดูได้จากค่าของตัวเลขว่ามากน้อยเพียงใด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.9 ผลการประมาณค่าอิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ ที่มีต่อการ
บริโภคสินค้าของครัวเรือน

	กรุงเทพฯและ ปริมณฑล	กลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้
1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง					
โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.0000013	-0.0000006*	0.0000012*	0.0000017*	0.0000024*
สินค้าอาหาร	0.0000499	-0.0000170*	-0.0000059	-0.0000126*	0.0000406*
สินค้าที่มีโชอาหาร	-0.0000512	0.0000176*	0.0000048	0.0000109*	-0.0000430*
2. โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย					
โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.0000014	-0.0000020*	0.0000028*	0.0000003	-0.0000010*
สินค้าอาหาร	0.0000715	-0.0000174*	-0.0001080*	-0.0000239*	-0.0000808*
สินค้าที่มีโชอาหาร	-0.0000729	0.0000194*	0.0001052*	0.0000236*	0.0000818*
3. โครงการธนาคารประชาชน					
โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.0000009	0.0000148*	0.0000008	0.0000217*	-0.0000029
สินค้าอาหาร	0.0000208	-0.0000043	-0.0000652	0.0000180*	0.0002899*
สินค้าที่มีโชอาหาร	-0.0000217	-0.0000105	0.0000645	-0.0000397*	-0.0002870*
4. โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค					
โทรศัพท์เคลื่อนที่	-0.0000002	0.0000018*	-0.0000015*	-0.0000007*	-0.0000008*
สินค้าอาหาร	-0.0000661*	0.0000036*	0.0000535*	0.0000559*	0.0000418*
สินค้าที่มีโชอาหาร	0.0000663*	-0.0000055*	-0.0000520*	-0.0000553*	-0.0000410*

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95%

อธิบายผลการศึกษาแยกตามแต่ละโครงการได้ ดังนี้

(1) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้าน)

วัตถุประสงค์หลักของโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ คือ ต้องการให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ รวมทั้งบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) ดังนั้น เมื่อครัวเรือนเข้าร่วมโครงการนี้ก็จะทำให้มีเงินส่วนหนึ่งที่เก็บไว้ลงทุน สามารถนำมาจับจ่ายซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างอื่นได้เพิ่มขึ้น หรือมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้นนั่นเอง

จากการศึกษาโดยแบ่งสินค้าออกเป็น 3 กลุ่ม คือ โทรศัพท์เคลื่อนที่ อาหาร และสินค้าที่มีโชอาหาร พบว่า รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับเงินกู้ในโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าทั้ง 3 กลุ่ม ทำให้แนวโน้มการบริโภคในสินค้า 3 กลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นั่นคือ สินค้าบางกลุ่มมีแนวโน้มการบริโภคหรือการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็จะไปส่งผลให้แนวโน้มการใช้จ่ายสินค้ากลุ่มอื่นลดลงด้วย

จากตารางที่ 5.9 จะเห็นได้ว่า คริวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และภาคใต้ มีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ และอาหารเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโชอาหารลดลง โดยในกรุงเทพฯ และปริมณฑล เมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารของคริวเรือนจะเพิ่มขึ้น 0.0000013 และ 0.0000499 บาท ตามลำดับ และส่งผลให้แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโชอาหารลดลง 0.0000512 บาท ในภาคใต้ คริวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารเพิ่มขึ้น 0.0000024 และ 0.0000406 บาท ตามลำดับ ส่วนสินค้าที่มีโชอาหารแนวโน้มการบริโภคลดลง 0.0000430

ในภาคเหนือและภาคอีสาน เมื่อคริวเรือนมีเงินรายได้มาใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น จากการเข้าร่วมโครงการนี้ จะทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ และสินค้าที่มีโชอาหารเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง ซึ่งพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ อาจไม่ส่งผลดีต่อคริวเรือนในภูมิภาคนี้มากนัก เนื่องจากอาหารเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต จากตาราง 5.9 อธิบายได้ว่า ในภาคเหนือแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ และสินค้าที่มีโชอาหารเพิ่มขึ้น 0.0000012 และ 0.0000048 บาท เมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท ตามลำดับ ส่วนแนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง 0.0000059 บาท และในภาคอีสานแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีโชอาหารเพิ่มขึ้น 0.0000017 และ 0.0000109 บาท ตามลำดับ ส่วนแนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง 0.0000126 บาท

สำหรับในภาคกลางรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ มีอิทธิพลทำให้คริวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโชอาหารเพิ่มขึ้น 0.0000176 บาท แต่มีค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารลดลง 0.0000006 และ 0.0000170 บาท ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเงินกู้ที่ได้จากโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ มีผลทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของคริวเรือนในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ และกรุงเทพฯ และปริมณฑลเพิ่มขึ้น มีเพียงภาคกลางเท่านั้นที่แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ลดลง นอกจากนี้ในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคกลาง ยังมีผลทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลงด้วย ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีต่อคริวเรือนได้ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต จึงอาจมองได้ว่านโยบายดังกล่าวอาจมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ไม่

มีการติดตามประเมินผลให้การใช้จ่ายเงินของผู้กู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ

(2) โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย (พักชำระหนี้)

โครงการพักชำระหนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบรรเทาและลดภาระหนี้สินของเกษตรกรรายย่อยให้มีเงินออมและเงินลงทุนสำหรับใช้ในการฟื้นฟูอาชีพและปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต อันจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีอำนาจซื้อสินค้าและบริการในประเทศเพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและนำไปสู่การฟื้นตัวของเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) ดังนั้น เมื่อครัวเรือนเข้าร่วมโครงการนี้จะมีผลทำให้มีรายจ่ายลดลง อำนาจซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ก็จะเพิ่มขึ้น

รายจ่ายที่ลดลงจากการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ จะมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนเช่นเดียวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ นั่นคือ สินค้าบางกลุ่มมีแนวโน้มการบริโภคหรือการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็จะไปส่งผลให้แนวโน้มการใช้จ่ายสินค้ากลุ่มอื่นลดลงด้วย

จากผลการศึกษา พบว่าการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ มีผลทำให้ครัวเรือนในภาคกลางและภาคใต้ มีแนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็ไปลดในส่วนของ การบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหาร โดยในภาคกลาง เมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มขึ้น 0.0000194 บาท ส่วนแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารลดลง 0.0000006 และ 0.0000170 บาท ตามลำดับ และในภาคใต้ แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มขึ้น 0.0000818 บาท ส่วนแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารลดลง 0.0000010 และ 0.0000808 บาท ตามลำดับ

สำหรับภาคเหนือและภาคอีสาน แนวโน้ม การบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มมากขึ้น ส่วนแนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง นั่นคือ ครัวเรือนในภาคเหนือ แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มขึ้น 0.0000028 และ 0.0001052 บาท ตามลำดับ ส่วนแนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง 0.0001080 บาทครัวเรือนในภาคอีสาน แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มขึ้น 0.0000003 และ 0.0000236 บาท ตามลำดับ ขณะที่แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง 0.0000239 บาท

ส่วนครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล รายจ่ายที่ลดลงจากการเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารของครัวเรือน

เพิ่มขึ้น 0.0000014 และ 0.0000715 บาท ตามลำดับ แต่แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีไขมันลดลง 0.0000729 บาท (จากรายจ่ายรวมที่เพิ่มขึ้น 1 บาท)

ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ของโครงการพักชำระหนี้ฯ จะต้องการให้ประชาชนนำเงินส่วนที่ไม่ต้องชำระหนี้ไปจับจ่ายซื้อสินค้า เพื่อเพิ่มคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ไม่ควรที่จะไปมีผลทำให้แนวโน้มในการบริโภคอาหารของครัวเรือนลดลงไปด้วย เพราะอาหารนับเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งจากผลการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนแทบทุกพื้นที่ คือ ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ แม้ว่าจะบริโภคสินค้ากลุ่มอื่นเพิ่มขึ้น แต่ต่างก็มีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารลดลง มีเพียงกรุงเทพฯ และปริมณฑลเท่านั้นที่แนวโน้มการบริโภคอาหารไม่ลดลง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงจุดด้อยของนโยบายนี้ได้ชัดเจน และหากพิจารณาเฉพาะแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ ก็จะพบว่าไม่ถึง 3 ใน 5 ของภูมิภาคต่างๆ มีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น นั่นคือ กรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคเหนือ และภาคอีสาน

(3) โครงการธนาคารประชาชน

วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งโครงการธนาคารประชาชนก็คือ ต้องการให้บริการสินเชื่อแก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อยเพื่อนำไปลงทุนและลดการพึ่งเงินกู้จากระบบ พัฒนาอาชีพและส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากผลของวิกฤตเศรษฐกิจในต้นทศวรรษ 2540 ที่ทำให้สถาบันการเงินเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อแก่ลูกค้าผู้ประกอบการรายย่อยจึงอาจเข้าถึงแหล่งทุนในระบบได้ค่อนข้างยาก โครงการนี้จะทำให้ผู้ประกอบการรายย่อย มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนได้มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการนี้ก็จะมียาได้เพิ่มขึ้น สามารถนำมาจับจ่ายบริโภคสินค้าได้เพิ่มขึ้น

รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน จะส่งผลต่อแบบแผนการบริโภคของครัวเรือน เช่นเดียวกับ 2 โครงการแรก รายได้ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้แนวโน้มในการใช้จ่ายของครัวเรือนเปลี่ยนไป การบริโภคสินค้าบางกลุ่มจะเพิ่มขึ้น และส่งผลให้กลุ่มอื่นลดลง

จากผลการศึกษาพบว่า รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเงินกู้ในโครงการธนาคารประชาชน มีอิทธิพลทำให้ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และภาคอีสาน มีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารเพิ่มขึ้น แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีไขมันจึงลดลง โดยเมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลมีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหาร เพิ่มขึ้น 0.0000009 และ 0.0000208 บาทตามลำดับ ทำให้แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีไขมันลดลง 0.0000729 บาท ส่วนครัวเรือนในภาคอีสานแนวโน้มการ

บริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหาร เพิ่มขึ้น 0.0000217 และ 0.0000180 บาท ตามลำดับ ทำให้
แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีโช้อาหารลดลง 0.0000397 บาท

ในภาคกลางแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น
0.0000148 บาท ขณะเดียวกันก็ไปทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารและสินค้าที่มีโช้อาหารลดลง
0.0000043 และ 0.0000105 บาท ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนในภาคเหนือ แนวโน้มการบริโภค
โทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีโช้อาหารเพิ่มขึ้น 0.0000008 และ 0.0000645 บาท แนวโน้มการ
บริโภคอาหารลดลง 0.0000652 บาท จะเห็นว่า ทั้งภาคกลางและภาคเหนือแนวโน้มการบริโภค
อาหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานลดลง จึงอาจกล่าวได้ว่าผลที่ปรากฏไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ
โครงการที่ต้องการให้ประชาชนนารายได้ไปใช้ในการลงทุน สร้างงาน และพัฒนาอาชีพ

ส่วนครัวเรือนในภาคใต้ มีแนวโน้มการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น 0.00028988
บาท แต่แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีโช้อาหารลดลง 0.0000029 และ
0.0002870 บาท ตามลำดับ

โครงการนี้มีลักษณะคล้ายโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ ตรงที่เป็นการให้เงินกู้ จึง
มีผลต่อรายได้ของครัวเรือน รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเงินกู้ที่ได้จากโครงการธนาคารประชาชนมีผลให้
การบริโภคสินค้าแต่ละกลุ่มเปลี่ยนแปลง หากพิจารณาเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่จะเห็นได้ว่า มีเพียง
ภาคใต้เท่านั้นที่มีค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ลดลง นอกนั้นในภูมิภาคอื่นๆ คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ
ภาคอีสาน รวมทั้งกรุงเทพฯ และปริมณฑล ต่างก็มีค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้
ในภาคกลาง และภาคเหนือ ผลของแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์ที่เพิ่มขึ้นยังถูกชดเชยด้วยการ
บริโภคอาหารที่ลดลง จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า การเข้าร่วมโครงการนี้จะทำให้สภาพความเป็นอยู่ของ
ประชาชนดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

(4) โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค (โครงการ 30 บาทฯ)

โครงการ 30 บาทฯ เป็นโครงการที่ช่วยลดภาระรายจ่ายด้านการรักษาพยาบาล
ของประชาชน โดยเฉพาะคนยากจน เพื่อจะได้นำเงินส่วนต่างไปใช้ในการลงทุนหรือซื้อสินค้าและ
บริการ ดังนั้นอำนาจซื้อจะเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมโครงการนี้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วคนจะมีการออมเงินส่วน
หนึ่งไว้เป็นค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย หรือเก็บไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ต่อมาเมื่อรัฐเข้ามา
รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เขาจะเก็บเงินไว้ใช้ในยามฉุกเฉินอื่นๆ หรือนำไปซื้อสินค้า
ที่จำเป็นอื่นๆ แทนที่จะนำไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ดังนั้นหากโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสินค้าที่มีความ
จำเป็นเขาอาจนำเงินที่ไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลไปซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ แต่หากเป็นสินค้า
ฟุ่มเฟือยเขาอาจเก็บเงินไว้ใช้อย่างอื่นที่จำเป็นมากกว่า

จากผลการศึกษาพบว่า เมื่ออำนาจซื้อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น จากรายจ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลที่ลดลง ครัวเรือนในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ มีแนวโน้มการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น ขณะที่แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่มีใช้อาหารลดลง แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนใน 3 ภูมิภาคนี้ให้ความสำคัญกับอาหาร มากกว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่ จึงมีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อรายจ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลลดลง จากตาราง 4.9 อธิบายได้ว่า ครัวเรือนในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ มีแนวโน้มการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น 0.0000535, 0.0000559 และ 0.0000418 บาท เมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท ขณะที่แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ลดลง 0.0000015, 0.0000007 และ 0.0000008 บาท ส่วนแนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีใช้อาหารลดลง 0.0000520, 0.0000553 และ 0.0000410 บาท ตามลำดับ

ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่าการเข้าร่วมโครงการ 30 บาทๆ ทำให้ครัวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีใช้อาหารเพิ่มขึ้น 0.0000663 บาท เมื่อรายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น 1 บาท ขณะที่แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ และอาหารลดลง 0.0000002 และ 0.0000661 บาท ตามลำดับ แสดงว่าครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลเห็นความจำเป็นของสินค้าที่มีใช้อาหารมากกว่าสินค้าอื่น เงินในส่วนที่ไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลจึงมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายในสินค้าที่มีใช้อาหารมากขึ้น

ส่วนในภาคกลางครัวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารเพิ่มขึ้น 0.0000018 และ 0.0000036 บาท ขณะที่แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีใช้อาหารลดลง 0.0000055 บาท แสดงว่าครัวเรือนในภาคกลางให้ความสำคัญกับโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหารมากกว่าสินค้าที่มีใช้อาหาร ในสถานการณ์ที่รายจ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลลดลง

จะเห็นได้ว่า สำหรับโครงการ 30 บาทๆ ผลโดยส่วนใหญ่ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น มีเพียงครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลที่แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง แต่แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่มีใช้อาหารเพิ่มขึ้น และสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ ก็มีเพียงภาคกลางเท่านั้นที่มีแนวโน้มการบริโภคเพิ่มขึ้น จึงอาจจัดได้ว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยและอาหารเป็นสินค้าจำเป็น ดังนั้นเงินที่ครัวเรือนไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลจึงถูกนำไปใช้จ่ายในอาหารมากกว่า ส่วนแนวโน้มการบริโภคสินค้าที่ไม่ใช้อาหารที่ลดลงของครัวเรือนในทุกภูมิภาคยกเว้นครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้น ก็อาจเป็นเพราะค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งในค่าใช้จ่ายประเภทสินค้าที่ไม่ใช้อาหารนั่นเอง การเข้าร่วมโครงการ 30 บาทๆ ไปลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ดังนั้นแนวโน้มการบริโภคสินค้าที่ไม่ใช้อาหารจึงลดลง

ประเด็นที่น่าสังเกตสำหรับ โครงการ 30 บาทๆ ก็คือ ผลที่ได้ค่อนข้างมีความแตกต่างจากโครงการประชานิยม 3 โครงการแรก อย่างชัดเจน โดยเฉพาะกรุงเทพฯ และปริมณฑล

พฤติกรรมกรรมการบริโภคแตกต่างจาก 3 โครงการแรกอย่างเห็นได้ชัด การเข้าร่วม 3 โครงการแรก ทำให้แนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ และอาหารเพิ่มขึ้น ส่วนแนวโน้มการใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหารลดลง แต่การเข้าร่วมโครงการ 30 บาทฯ กลับทำให้แนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ และอาหารลดลง ส่วนแนวโน้มการใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหารเพิ่มขึ้น ส่วนในภูมิภาคต่างๆ เมื่อมีการเข้าร่วมโครงการ 30 บาทฯ ค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลที่ลดลง มีส่วนทำให้แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง เนื่องจากค่ารักษาพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งในค่าใช้จ่ายสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร และเมื่อไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล ครัวเรือนในภูมิภาค จะนำเงินไปใช้จ่ายในสินค้าประเภทอาหาร มากกว่านำไปใช้จ่ายในโทรศัพท์เคลื่อนที่ แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ จึงลดลง ยกเว้นภาคกลางเท่านั้น ที่แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นพร้อมๆ กับแนวโน้มการบริโภคอาหารที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่โครงการอื่นๆ อีก 3 โครงการ ส่วนใหญ่จะมีผลทำให้ครัวเรือนในภูมิภาคมีแนวโน้มการบริโภคอาหารลดลงมากกว่า ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเห็นได้ชัดว่า การดำเนินนโยบายที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายทางด้านการรักษาพยาบาลนั้น ผลที่ได้จะแตกต่างไปจากการเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายจากโครงการอื่นๆ ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ที่อาจนำไปสู่การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป เพราะจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ ในอนาคต

โดยภาพรวมทั้ง 4 โครงการ จะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากโครงการ 30 บาทฯ แล้ว โครงการอื่นๆ ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนแทบทุกพื้นที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ

- โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือนแทบทุกพื้นที่ ยกเว้นภาคกลาง
- โครงการพักชำระหนี้ฯ ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล, ภาคเหนือ และภาคอีสาน
- โครงการธนาคารประชาชน ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือนแทบทุกพื้นที่ ยกเว้นภาคใต้

ในอีกด้านหนึ่งหากอธิบายผลการศึกษาในแนวตั้ง หรือพิจารณาครัวเรือนแต่ละพื้นที่ จะพบว่า

- ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคเหนือ และภาคอีสาน นั้นมีถึง 3 โครงการ ที่ทำให้ครัวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น นั่น

คือ โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน

- คริวเรือนในภาคกลาง มี 2 โครงการ ที่ทำให้คริวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น นั่นคือ โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทฯ
- คริวเรือนในภาคใต้ มีเพียงโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ เท่านั้นที่ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น

หากค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในตารางที่ 5.8 แล้ว จะพบว่า คริวเรือนที่มีค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ของโทรศัพท์เคลื่อนที่สูง หรือ เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างมาก ได้แก่ คริวเรือนในภูมิภาคต่างๆ (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้) จึงไม่น่าแปลกที่การเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ ของคริวเรือนในภูมิภาค จะมีผลทำให้คริวเรือนเหล่านี้มีการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นด้วยการเข้าร่วมโครงการทำให้รายได้ที่แท้จริงของคริวเรือนเพิ่มขึ้นเช่นกัน ส่วนคริวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้น ถึงแม้ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ของโทรศัพท์เคลื่อนที่จะมีค่าน้อย แต่ก็พบว่า มีถึง 3 โครงการที่ทำให้การบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของคริวเรือนเพิ่มมากขึ้น คือ โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน

ดังนั้น หากคำนึงถึงค่าความยืดหยุ่นของสินค้าแล้ว ผู้กำหนดนโยบายย่อมทราบดีว่าการทำให้รายได้ของคริวเรือนเพิ่มขึ้นนั้นจะส่งผลต่อการเพิ่มและลดการบริโภคในสินค้าชนิดใด ซึ่งแน่นอนว่าสินค้าที่จัดอยู่ในประเภทสินค้าฟุ่มเฟือยนั้นมีโอกาสที่จะถูกบริโภคสูงขึ้น ดังนั้นการกำหนดนโยบาย นอกจากจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแล้ว มาตรการในการควบคุมให้ค่าใช้จ่ายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.6 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายสำหรับสินค้าประเภทต่างๆ เมื่อมีการเข้าร่วมโครงการประชานิยม

จากค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม สามารถนำมาคำนวณการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการได้ ซึ่งผลการคำนวณแสดงในตารางที่ 5.10

ตารางที่ 5.10 จำนวนค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลง จากผลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม

หน่วย : บาท/ปี

การเปลี่ยนแปลง ของค่าใช้จ่าย	พื้นที่					รวม
	กรุงเทพฯและ ปริมณฑล	กลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้	
โทรศัพท์เคลื่อนที่	548,373	2,745,600	210,915	3,225,963	- 211,586	6,519,265
อาหาร	12,273,885	- 6,883,612	- 8,027,564	5,245,696	26,816,266	29,424,671
สินค้าที่ไม่ใช่อาหาร	- 12,822,258	4,118,400	7,829,431	- 8,485,685	- 26,604,680	- 35,964,791

โดยภาพรวมทั้งประเทศ ผลของโครงการประชานิยมทั้ง 4 โครงการ ซึ่งได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ทำให้ค่าใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหารเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ 29,424,671 บาท และค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น 6,519,265 บาท และค่าใช้จ่ายสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง 35,964,791 บาท แสดงให้เห็นว่ารายจ่ายของรัฐที่ใช้ไปสำหรับนโยบายประชานิยมส่วนใหญ่ ถูกนำไปใช้จ่ายในสินค้าประเภทอาหาร อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เพิ่มขึ้นจากอิทธิพลของโครงการประชานิยมแล้ว จะเห็นได้ว่าคิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 20 ของค่าใช้จ่ายอาหารที่เพิ่มขึ้น นับได้ว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่น้อย ทั้งนี้ ตัวเลขดังกล่าวเป็นผลที่เกิดขึ้นเฉพาะค่าใช้จ่ายต่อเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่เท่านั้น ยังไม่รวมผลของค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ตามมา เช่น ค่าบริการรายเดือน และค่าบริการเสริมอื่นๆ อีกมากมาย และในปี 2545 ซึ่งเป็นปีที่ใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ โครงการต่างๆ ก็เริ่มดำเนินการมาได้เพียงระยะหนึ่ง ซึ่งในระยะเวลาที่ยาวกว่านี้ผลที่ได้ อาจเปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในสินค้าต่างๆ พบว่า สำหรับกรุงเทพฯ และปริมณฑล กับภาคอีสาน เงินที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการประชานิยม จะถูกนำไปเป็นค่าอาหารและค่าโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารจะมีมากกว่า ค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ค่อนข้างมาก สำหรับกรุงเทพฯ และปริมณฑล แต่ภาคอีสานค่าใช้จ่ายสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่มีมากเกินไปครั้งหนึ่งของค่าใช้จ่ายอาหาร แสดงให้เห็นว่าในภูมิภาคนี้เมื่อมีเงินเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ

ต่างประชนานิยมต่างๆ จะมีการตอบสนองด้วยการซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ค่อนข้างมาก และสำหรับสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้งกรุงเทพฯ และปริมณฑล และภาคอีสาน มีค่าใช้จ่ายที่ลดลง

สำหรับในภาคกลางและภาคเหนือ การเข้าร่วมโครงการประชานิยม ทำให้มีการใช้จ่ายเงิน สำหรับสินค้าที่ไม่ใช่อาหารเพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมาเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนค่าใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหาร ทั้งสองภูมิภาคมีค่าใช้จ่ายที่ลดลง โดยค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เพิ่มขึ้นของภาคกลางนั้นมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร แสดงให้เห็นว่าเงินที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการประชานิยมของภาคกลาง มีโอกาสสูงที่จะถูกใช้ไปในการซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่

ส่วนภาคใต้การเข้าร่วมโครงการประชานิยมต่างๆ มีผลให้ค่าใช้จ่ายอาหารเพิ่มขึ้น ในขณะที่ค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง แสดงว่าในภูมิภาคนี้ เมื่อได้รับเงินจากโครงการต่างๆ ทั้ง 4 โครงการ มักนำเงินไปใช้จ่ายในสินค้าประเภทอาหารมากกว่าสินค้าชนิดอื่น

เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ จะพบว่า นอกเหนือจากภาคใต้แล้ว ในพื้นที่อื่นๆ เมื่อเข้าร่วมโครงการประชานิยม มีผลทำให้ค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด โดยเฉพาะในภาคกลาง และภาคอีสานที่สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ค่อนข้างสูง แสดงว่ารายจ่ายที่เพิ่มขึ้นหรือรายได้ที่ลดลง จากการเข้าร่วมโครงการประชานิยมของรัฐ มีอิทธิพลอย่างมากที่จะดึงดูดให้ครัวเรือนในภาคกลางและภาคอีสานนำเงินไปซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้นรายจ่ายของรัฐที่ส่งผ่านมาทางโครงการประชานิยมต่างๆ ส่วนหนึ่งจะถูกนำไปใช้จ่ายในการซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ แทนที่จะเป็นการนำเงินส่วนนี้ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาอาชีพ หรือปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของอิทธิพลจากนโยบายประชานิยม ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือน โดยครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงระหว่างการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่ง ไปยังอีกชนิดหนึ่ง เมื่อเข้าร่วมโครงการต่างๆ ทั้งนี้ ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง นอกจากครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคระหว่างชนิดของสินค้าแล้ว ครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงระหว่างการบริโภคสินค้า และการออมด้วย เช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้น จากการเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ อาจส่งผลให้ครัวเรือนมีแนวโน้มการบริโภคเพิ่มขึ้น แนวโน้มการออมลดลง หรือ ทำให้แนวโน้มการบริโภคลดลง และแนวโน้มการออมเพิ่มขึ้น เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในประเด็นดังกล่าวนี้ ไม่สามารถวัดได้ด้วยการศึกษารุ่นนี้ ดังนั้น หากได้มีการศึกษาในประเด็นดังกล่าว ก็จะให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

นโยบายประชานิยม นั้น มีปรากฏให้เห็นในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นรัสเซีย อเมริกา ประเทศแถบละตินอเมริกา หรือในยุโรป ซึ่งในแต่ละพื้นที่แนวคิดและเป้าหมายก็จะแตกต่างกันไป แต่จุดสำคัญที่เหมือนกันก็คือ เป็นนโยบายที่ยึดประชาชนเป็นหลัก สำหรับประชานิยมในประเทศไทย นับได้ว่าการกล่าวถึงกันมากตั้งแต่ พ.ศ.ท.ทักษิณ เข้ามาดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี เนื่องจากหลายนโยบาย ที่รัฐบาลชุด พ.ศ.ท.ทักษิณ นำมาใช้มีความคล้ายคลึงกับ นโยบายประชานิยมของประเทศในละตินอเมริกา กล่าวคือ มีการใช้นโยบายการเงินการคลังเพิ่มอุปสงค์เข้าไปในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเพิ่มค่าใช้จ่ายของรัฐบาล ด้วยการดำเนินนโยบายขาดดุลงบประมาณเพื่อกระตุ้นอุปสงค์ภายใน ขณะเดียวกันก็เพิ่มค่าจ้างหรือสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน กลุ่มรากหญ้าซึ่งเป็นฐานเสียงเพื่อเพิ่มอำนาจซื้อหรือกระตุ้นการบริโภค นโยบายต่างๆ เหล่านี้หลายฝ่าย โดยเฉพาะนักวิชาการ ต่างกังวลว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของไทยในระยะยาว ดังที่เกิดมาแล้วในละตินอเมริกา แม้ว่าจะตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์ที่ดี คือ การสร้างรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้กับประชาชน แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวอาจถูกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น มีการนำไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นธุรกิจที่รัฐบาลทักษิณมีผลประโยชน์อยู่ นโยบายดังกล่าว จึงอาจเป็นการเอื้อต่อผลประโยชน์ของผู้กำหนดนโยบาย มากกว่าที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาผลของนโยบายประชานิยม ที่มีต่ออุปสงค์ของสินค้า 3 ประเภท คือ โทรศัพท์เคลื่อนที่ สินค้าประเภทอาหาร และสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร โดยโครงการประชานิยมที่นำมาศึกษามีทั้งสิ้น 4 โครงการ ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค การศึกษา แยกครัวเรือนออกเป็น 5 พื้นที่ คือ ครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และครัวเรือนในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้

6.1.1 ระดับการใช้จ่ายผูกพัน และแนวโน้มการใช้จ่าย

จากผลการศึกษา พบว่า ระดับการใช้จ่ายผูกพันของครัวเรือนในสินค้าแต่ละชนิดแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ระดับการใช้จ่ายผูกพันของโทรศัพท์เคลื่อนที่สูงสุดในครัวเรือนเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และน้อยที่สุดในภาคอีสาน ซึ่งให้เห็นว่า โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความจำเป็นมากที่สุดสำหรับครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ขณะเดียวกันก็จำเป็นน้อยที่สุดในครัวเรือนภาคอีสาน ซึ่งน่าจะมีเหตุผลมาจากการที่ ธุรกิจการค้าต่างๆ รวมตัวกันอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลเป็นจำนวนมาก การติดต่อสื่อสารโดยโทรศัพท์เคลื่อนที่จึงมีความจำเป็นมากในเขตนี้

สำหรับระดับการใช้จ่ายผูกพันของสินค้าประเภทอาหาร ค่าดังกล่าวสูงสุดในภาคใต้ และต่ำสุดในภาคกลาง อย่างไรก็ตาม ระดับการใช้จ่ายผูกพันของอาหารของครัวเรือนในทุกพื้นที่ มีสัดส่วนสูงถึงประมาณ 30-60% ของระดับการใช้จ่ายผูกพันทั้งหมด นั่นเป็นเพราะอาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ส่วนสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ระดับการใช้จ่ายผูกพันมีมากที่สุดใครัวเรือนเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และน้อยที่สุดในภาคอีสาน

จากการประมาณค่าแนวโน้มการใช้จ่าย พบว่า ครัวเรือนในทุกภูมิภาคมีแนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่มากกว่าครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยเฉพาะภาคกลาง ที่แนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่มีค่ามากที่สุด ซึ่งอาจเกิดจากการที่ ครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนใหญ่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้อยู่แล้ว เนื่องจากมีความเป็นเมือง และเทคโนโลยีเข้าถึงก่อนครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น แนวโน้มการใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่จึงมีไม่มากนัก แต่มีแนวโน้มรายจ่ายเพิ่มขึ้นในสินค้าอื่นแทน ประกอบกับค่านิยมในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่กำลังแพร่ไปสู่ครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพราะอิทธิพลจากกลยุทธ์ทางการค้า นโยบายของรัฐ หรืออื่นๆ ก็ตาม ทำให้แนวโน้มการใช้จ่ายของโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนในภูมิภาคจึงมากกว่าครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ส่วนแนวโน้มการใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหาร ภาคกลางมีค่าสูงสุด และน้อยที่สุดในกรุงเทพฯ และปริมณฑล แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร สูงสุดในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และน้อยสุดในภาคกลาง

6.1.2 ความยืดหยุ่น

ในด้านการตอบสนองของอุปสงค์ต่อรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน ผลการประมาณชี้ให้เห็นว่า อาหารเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นสำหรับครัวเรือนทุกพื้นที่ เพราะความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายมีค่าค่อนข้างต่ำ การเปลี่ยนแปลงของระดับรายจ่ายของครัวเรือนมีผลต่อการบริโภคอาหารไม่มากนัก ในขณะที่โทรศัพท์เคลื่อนที่ และสินค้าที่ไม่ใช่อาหารมีความยืดหยุ่นสูง คืออุปสงค์มีการเปลี่ยนแปลงตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางรายจ่ายค่อนข้างมาก ยกเว้นครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลที่ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายของโทรศัพท์เคลื่อนที่ต่ำกว่าสินค้าประเภทอาหารเสียอีก ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้น เห็นว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งกว่าอาหาร

อย่างไรก็ตาม อาหารและโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น มีลักษณะความจำเป็นต่างกัน อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากขาดอาหารมนุษย์ก็ต้องตาย แต่หากขาดโทรศัพท์เคลื่อนที่มนุษย์ก็ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นความจำเป็นของโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้นอาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น ความต้องการความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร การแสดงถึงความทันสมัย ความมีรสนิยม ซึ่งอาจมีอิทธิพลมาจากการโฆษณา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คนเราคิดว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ดังนั้นเมื่อราคาหรือรายได้เปลี่ยนแปลง จึงไม่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์โทรศัพท์เคลื่อนที่มากนัก เพราะคนต้องการทำตัวให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

เมื่อพิจารณาทางด้านการตอบสนองต่อราคา โดยเฉพาะการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางราคาของสินค้าแต่ละชนิดเอง ก็แสดงให้เห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงในตนเองเดียวกัน กล่าวคือ อาหารมีความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำ ในขณะที่โทรศัพท์เคลื่อนที่และสินค้าที่ไม่ใช่อาหารมีค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสูง ยกเว้นความยืดหยุ่นต่อราคาของโทรศัพท์เคลื่อนที่ในครัวเรือนเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งมีความยืดหยุ่นต่ำ และต่ำกว่าสินค้าประเภทอาหารด้วย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่จะมีผลกระทบต่อราคาสินค้าประเภทอาหารในพื้นที่ต่างๆ และราคาโทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เช่น นโยบายภาษี จะส่งผลต่อรายได้ที่แท้จริงและสวัสดิการทางเศรษฐกิจของครัวเรือนค่อนข้างมาก

ในส่วนของ การตอบสนองต่อราคาสินค้าชนิดอื่น หรือค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ต่อราคา แสดงให้เห็นว่า เมื่อราคาโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น ครัวเรือนจะบริโภคอาหารลดลงน้อยกว่าบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง เมื่อราคาอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนจะบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ลดลงน้อยกว่าบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง และเมื่อราคาสินค้าที่ไม่ใช่อาหารเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ครัวเรือนจะบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ลดลงน้อยกว่าบริโภคอาหารลดลง

6.1.3 อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม

ผลการประมาณค่าในส่วนสุดท้าย ก็คือ อิทธิพลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยม ที่มีต่อการบริโภคสินค้าของครัวเรือน สิ่งที่ที่น่าสนใจก็คือ จากการศึกษา พบว่า นอกเหนือจากโครงการ 30 บาททุกภาค ที่ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น เฉพาะในภาคกลาง แล้ว โครงการอื่นๆ อีก 3 โครงการ คือ โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน ล้วนทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นแทบทุกพื้นที่ กล่าวคือ

- โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือนแทบทุกพื้นที่ ยกเว้นภาคกลาง
- โครงการพักชำระหนี้ฯ ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล, ภาคเหนือ และภาคอีสาน
- โครงการธนาคารประชาชน ทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือนแทบทุกพื้นที่ ยกเว้นภาคใต้

นอกจากนี้ แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เพิ่มขึ้น ยังเกิดขึ้นพร้อมๆ กับแนวโน้มการบริโภคอาหารที่ลดลงด้วย สำหรับการเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน ของครัวเรือนในภาคเหนือ การเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ และโครงการพักชำระหนี้ฯ ของครัวเรือนในภาคอีสาน และการเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชนของครัวเรือนในภาคกลาง ซึ่งพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนไปนี้ อาจไม่ส่งผลดีต่อครัวเรือนในภูมิภาคนี้ เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพักชำระหนี้ฯ และโครงการธนาคารประชาชน ไม่เป็นผลดีสำหรับครัวเรือนในภาคเหนือ โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ และโครงการพักชำระหนี้ฯ ไม่เป็นผลดีสำหรับครัวเรือนในภาคอีสาน และโครงการธนาคารประชาชนก็ไม่เป็นผลดีต่อครัวเรือนในภาคกลาง

รัฐอาจต้องระมัดระวัง ในการใช้นโยบายดังกล่าวในภาคเหนือและภาคอีสาน เพราะเห็นได้ชัดว่า ผลของการดำเนินนโยบายมิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ที่ต้องการให้ครัวเรือนมีการลงทุน เพื่อสร้างงานและพัฒนาอาชีพ

โครงการที่น่าจะใช้ได้ดีในภาคเหนือ มีเพียงโครงการเดียว คือ โครงการ 30 บาทเท่านั้น เพราะไม่ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง ส่วนในภาคอีสาน นอกเหนือจากโครงการ 30 บาทฯ แล้ว โครงการธนาคารประชาชนก็น่าจะยังใช้ได้อยู่ เพราะถึงแม้ว่าจะทำให้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่เพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง

สำหรับภาคกลางโครงการที่ดีที่สุดน่าจะเป็นโครงการ 30 บาทฯ เพราะถึงแม้แนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่จะเพิ่มขึ้น แต่แนวโน้มการบริโภคอาหารก็ไม่ลดลง ซึ่งต่างจากอีก 3 โครงการที่ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลงทั้งสิ้น

โครงการธนาคารประชาชน และโครงการ 30 บาทฯ น่าจะใช้ได้ดีที่สุดสำหรับภาคใต้ เพราะทั้ง 2 โครงการ ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น รวมทั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ ก็น่าจะยังใช้ได้ เพราะแม้ว่าแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่จะเพิ่มขึ้น พร้อมกับแนวโน้มการบริโภคอาหาร แต่ก็ยังดีกว่าโครงการพัชาระห์นี้ๆ ที่ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง ในภูมิภาคนี้

สุดท้ายคือ คริวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จะเห็นได้ชัดว่า ทั้ง 3 โครงการ คือโครงการกองทุนหมู่บ้านฯ โครงการพัชาระห์นี้ๆ และโครงการธนาคารประชาชน มีผลทำให้พฤติกรรมบริโภคของคริวเรือนในพื้นที่นี้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ มีแนวโน้มการบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่ และอาหารเพิ่มขึ้น ขณะที่แนวโน้มการบริโภคสินค้าที่ไม่ใช่อาหารลดลง แสดงให้เห็นว่า คริวเรือนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้น เมื่ออำนาจซื้อเพิ่มขึ้น ชอบที่จะนำเงินไปบริโภคโทรศัพท์เคลื่อนที่และอาหาร อย่างไรก็ตาม หากเป็นอำนาจซื้อที่เพิ่มขึ้นจากการที่รายจ่ายทางด้านการศึกษาพยาบาลลดลง คริวเรือนจะนำเงินไปใช้จ่ายในสินค้าที่มีใช้อาหาร

ในส่วนของการคำนวณค่าใช้จ่ายในสินค้าต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลง จากผลของการเข้าร่วมโครงการประชานิยมทั้ง 4 โครงการ ซึ่งได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการพัชาระห์นี้ๆ เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน และ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค นั้น ผลสรุปก็คือ โดยภาพรวมทั้งประเทศ ค่าใช้จ่ายสินค้าประเภทอาหารเพิ่มขึ้นมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารายจ่ายของรัฐที่ใช้ไปสำหรับนโยบายประชานิยม ส่วนใหญ่ ถูกนำไปใช้จ่ายในสินค้าประเภทอาหาร อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เพิ่มขึ้นจากอิทธิพลของโครงการประชานิยมแล้ว จะเห็นได้ว่าคิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณ 20% ของค่าใช้จ่ายอาหารที่เพิ่มขึ้น นับได้ว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่น้อย อีกทั้งยังไม่รวมผลของค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ตามมา เช่น ค่าบริการรายเดือน และค่าบริการเสริมอื่นๆ อีกมากมาย และในปี 2545 ซึ่งเป็นปีที่ใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์โครงการต่างๆ ก็เริ่มดำเนินการมาเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในระยะเวลาที่ยาวกว่านี้ตัวเลขที่ได้ก็น่าจะมีแนวโน้มที่ชัดเจนขึ้น

จากทั้งหมดจะเห็นได้ว่าโครงการแต่ละโครงการมีผลต่อคริวเรือนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป การวางนโยบายจึงควรต้องมีการศึกษา และมีมาตรการที่รัดกุม ไม่เช่นนั้นผลที่เกิดขึ้นอาจแตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ ทั้งยังเป็นผลร้ายต่อประชาชนอีกด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักชำระหนี้ เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน อาจมีผลต่อนิสัยการบริโภคที่เกินตัวของประชาชน จึงต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ เพื่อมิให้เป็นปัญหาในอนาคต ผู้นำทางการเมืองไม่ควรที่จะนำนโยบายดังกล่าวมาใช้เพียงเพื่อหวังคะแนนนิยม เพราะจะทำให้เกิดความล้มเหลวแก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศได้

2) นโยบายที่นำมาใช้ควรเป็นนโยบายที่มีความโปร่งใส เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่โดยแท้จริง มิใช่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของผู้ดำเนินนโยบาย หรือเป็นนโยบายที่มีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่

3) จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายประชานิยม กับครัวเรือนในแต่ละภูมิภาคนั้น มีการตอบสนองต่อแต่ละโครงการจะแตกต่างกัน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ให้ผลดีในเกือบทุกพื้นที่ เพราะไม่ทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารลดลง ยกเว้นกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารของครัวเรือนลดลง นอกจากนี้ที่ต้องระมัดระวังในการดำเนินนโยบายก็ยังมี โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ พักชำระหนี้ฯ ธนาคารประชาชน ในภาคเหนือและภาคกลาง โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ และพักชำระหนี้ฯ ในภาคอีสาน และโครงการพักชำระหนี้ฯ ในภาคใต้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า แต่ละโครงการไม่ได้เหมาะกับทุกพื้นที่ เพราะบางโครงการทำให้แนวโน้มการบริโภคอาหารของครัวเรือนลดลง จึงควรมีการศึกษาผลได้ผลเสียก่อนการใช้นโยบาย และหลังการใช้นโยบายก็จะต้องมีการติดตาม ประเมินผล และมีมาตรการที่รัดกุม เพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4) การช่วยคนจนในหลายๆ ด้าน สามารถทำได้โดยไม่ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ เพื่อนำไปพัฒนาอาชีพ จะเป็นการช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ดีกว่าในระยะยาว

6.2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดของข้อมูลราคาสินค้า โดยการวิเคราะห์ที่ใช้ราคาเฉลี่ยของสินค้าแต่ละชนิดที่สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์จัดเก็บจากร้านค้าตัวอย่าง ซึ่งไม่ใช่ราคาที่แท้จริงของตัวอย่างครัวเรือนจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จึงอาจส่งผลให้การประมาณค่าเกิดความคลาดเคลื่อนได้

2) การศึกษาโดยแยกประเภทสินค้าให้มากขึ้น จะทำให้วิเคราะห์นโยบายได้ละเอียดยิ่งขึ้น หรืออาจแยกรายสินค้าที่น่าสนใจมาศึกษา เช่น สินค้าประเภทยาสูบ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เป็นต้น เนื่องจากหากการดำเนินนโยบายมีผลให้แนวโน้มการบริโภคสินค้า 2 ชนิดนี้เพิ่มขึ้น แสดงว่านโยบายดังกล่าวส่งผลร้ายต่อประชาชน จำเป็นจะต้องหาวิธีแก้ไขต่อไป

3) จากผลการศึกษา พบว่า นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มีผลต่อแนวโน้มการใช้จ่ายของครัวเรือนแตกต่างไปจากนโยบายอื่นๆ ทำให้มองได้ว่า การดำเนินนโยบายที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายทางการแพทย์พยาบาลนั้น (ซึ่งไม่ใช่การเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายด้านการชำระหนี้) มีประเด็นที่น่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนนี้ เพราะจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ ในอนาคต

4) การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2545 ในขณะที่นโยบายประชานิยมต่างๆ เริ่มดำเนินนโยบายตั้งแต่ประมาณกลางปี 2544 ดังนั้นช่วงระยะเวลาประมาณ 1 ปี อาจยังไม่เห็นผลของนโยบายประชานิยมมากนัก การศึกษาโดยใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมปี 2547 จะเห็นผลที่ชัดเจนกว่า

5) ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง นอกจากครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคระหว่างชนิดของสินค้าแล้ว ครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงระหว่างการบริโภคสินค้า และการออมด้วย ซึ่งหากได้มีการศึกษาในประเด็นดังกล่าว ก็จะให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6) การศึกษาผลของนโยบายประชานิยมในประเทศอื่นๆ จะเป็นประโยชน์มากขึ้น สำหรับปรับปรุงแก้ไขการดำเนินนโยบายของไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เขาวี พันธุ์รุ่งจิตติ 2544, **ปัจจัยในการเลือกใช้ระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่**, กรุงเทพฯ: การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดวงดาว เทียนสุวรรณ 2541, **การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายสำหรับการบริโภคสื่อต่างๆ ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2541**, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ อานาจ เวชมนัส 2531, “การวิเคราะห์แบบแผนการใช้จ่ายของครัวเรือนไทย 2529”, ใน ไกรยุทธ ชีรตยาภินันท์ (บรรณาธิการ): **ความรู้ นักเศรษฐศาสตร์ไทย**, สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ 2532, “การศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายบริโภคจากข้อมูลบัญชีประชาชาติ”, **วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์**, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (สิงหาคม 2532): 244-264.
- ทิพวรรณ วุฑฒิสาร 2517, **การพยากรณ์ปริมาณการใช้โทรศัพท์ในเขตนครหลวง**, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี 2547, **Road Map ประเทศไทย**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- นักพัฒนา บุรณะดิษ 2547, **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**, กรุงเทพฯ: การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตย์ ฝ้าม 2528, **การศึกษาตัวแบบพยากรณ์อุปสงค์การบริการโทรศัพท์ในประเทศไทย**, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศกรณ์ เจริญกุล 2544, **ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์ที่มีต่อการเรียนกวดวิชาและความสำเร็จในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา**, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศรี ปทุมรัตน์ 2537, **การคาดคะเนปริมาณการใช้โทรศัพท์ในเขตนครหลวง**, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ปุยฝ้าย ศิริสาการ 2545, พฤติกรรมการซื้อและการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่นในเขต
กรุงเทพมหานคร, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชริน จินดาปทีป 2542, การศึกษาความต้องการในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร,
กรุงเทพฯ: การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ 2546, เศรษฐมิติเบื้องต้น, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- ไพโรจน์ วงศ์วิภานนท์ และนวนน้อย ตรีรัตน์ 2544, “ตลาดการเมือง ประชานิยม และอนาคต
เศรษฐกิจสังคมไทย” ใน กนกศักดิ์ แก้วเทพ และนวนน้อย ตรีรัตน์ (บรรณาธิการ): 2540
จุดเปลี่ยนประเทศไทย, ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ 2546, ประชานิยม-นักบุญหรือคนบาป?, กรุงเทพฯ: สวงนกิจการพิมพ์.
- วรัญญา ภัทรสุข 2546, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล 2545, วิชาภาษาไทยรักไทยบนฐานคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบองค์รวม,
กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์.
- วินัย ผลเจริญ 2546, ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย
รายงานประจำภาคในวิชาสัมมนาการเมืองการปกครองไทย ภาค 1/2546.
- วิโรจน์ ณ ระนอง อัญชานา ณ ระนองและนิภา ศรีอนันต์ 2545, สิทธิประโยชน์ภายใต้ระบบประกัน
สุขภาพถ้วนหน้า, กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ศศิธร อิทธานุเวคิน 2537, ปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และแนวโน้มการใช้
โทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชา จันทน์เอม 2542, จิตวิทยาพัฒนาการ, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด.
- สุทธิวัชร แสงสว่าง โชติ 2547, ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้ใช้ใน
เขตอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี, กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2546, รายงานการประเมินนโยบาย
เศรษฐกิจรากหญ้าและหลักประกันสังคม ปี 2546, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ไสว บุญมา, ประชานิยม: หายนะจากอาร์เจนตินาถึงไทย, กรุงเทพฯธุรกิจ 1 สิงหาคม 2546

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ 2549, **ทักษิณ-ประชานิยม: ความหมาย ปัญหา และทางออก**, กรุงเทพฯ:
สถาบันพระปกเกล้า.

อนุสรณ์ อุณโณ 2548, “นโยบายประชานิยม รัฐบาลพรรคไทยรักไทย: ข้อพิจารณาเบื้องต้น”,
วารสารฟ้าเดียวกัน, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2548).

อรรถพร ชันธิกุล 2545, **แฉมือถือ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, นนทบุรี, สำนักพิมพ์อินโฟเพรส.

อัญชลี ไพรีรัก, “ไม่เกินสามถึงสี่ปี เราตามอาร์เจนตินาแน่ ความจริงอีกด้านจาก ดร.อัมมาร สยามวาลา”, **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, ปีที่ 48 ฉบับที่ 34 (18-24 มกราคม 2545): 13

อัมมาร สยามวาลา 2545, “คนจน คนรวย กับโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค” ใน **ไฟโรจน์ วงศ์วิภานนท์ (บรรณาธิการ): อนาคตเมืองไทยใครว่าไม่น่าหวัง**, กรุงเทพฯ: Knowledge Plus.

อิสรา ศานติศาสตร์ 2538, **การประมาณค่าอุปสงค์ของผู้บริโภค ค่าผู้ใหญ่สมมุทธ์ และการกระจายรายได้ในประเทศไทย พ.ศ.2531, 2533 และ 2535**, รายงานการวิจัยทุนวิจัยรัชดาภิเษก สมโภช.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

- David B. Eastwood; John A. Craven 1981, Food Demand and Savings in a Complete, Extended, Linear Expenditure System, **American Journal of Agricultural Economics**, 63, 3 (Aug.): 544-549.
- Gurushri Swamy and Hans P. Binswanger 1983, Flexible Consumer Demand Systems and Linear Estimation: Food in India, **American Journal of Agricultural Economics**, 65, 4 (Nov.): 675-684.
- Howard Howe 1977, Cross-Section Application of Linear Expenditure System: Responses to Sociodemographic Effects, **American Journal of Agricultural Economics**, 59, 1 (Feb.): 141-148.
- Isra Sarntisart 1995, An Estimation of Consumer Demand, **Chulalongkorn Journal of Economics**, 7, 3 (Sep.): 361-398.
- Jeffrey D. Sachs 1990, Social Conflict and Populist Policies in Latin America, **California: An International Center for Economic Growth Publication**.
- Pinaki Das and P.V. Srinivasan 1999, Demand for telephone usage in India, **Information Economics and Policy** 11(1999), 177-194.
- Robert A. Pollak; Terence J. Wales (1969), Estimation of the Linear Expenditure System, **Econometrica**, 37, 4 (Oct.): 611-628.
- Robert A. Pollak; Terence J. Wales (1978), Estimation of Complete Demand Systems from Household Budget Data: The Linear and Quadratic Expenditure System, **American Economic Review**, 68, 3 (Jun.): 348-359.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกุสุมา อาณาชัย เกิดวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 จังหวัดตราด สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปีการศึกษา 2546 หลังจากนั้นได้เข้าศึกษาต่อหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย